

# Riksdagens protokoll



1976/77:43

10 december 1976

## Debatter m. m.

### Fredagen den 10 december

#### Svar på fråga

1976/77:112 av herr Gahrton (fp) om förutsättningarna för politisk asyl för vissa iranska medborgare ..... 3

#### Svar på interpellationer:

1976/77:40 av herr Alsén (s) om arbetsmarknadsproblemen i Uppsala län ..... 5

1976/77:42 av fru Marklund (vpk) om kvinnofrigörelsen .. 19

Meddelande om tidpunkt för besvarande av interpellation . 32

#### Svar på frågor:

1976/77:110 av fru Lantz (vpk) om åtgärder mot barnprostitution och barnpornografi ..... 32

1976/77:119 av fru Ekelund (c) om åtgärder mot barn- och ungdomsprostitutionen ..... 32

#### Svar på interpellationer:

1976/77:52 av herr Sellgren (fp) om åtgärder mot prostitution 38

1976/77:57 av herr Börjesson i Falköping (c) om åtgärder mot pornografi och prostitution ..... 38

#### Svar på frågor:

1976/77:105 av herr Fridolfsson (m) om åtgärder mot prostitutionen bland barn och ungdom ..... 38

1976/77:117 av herr Ångström (fp) om åtgärder mot barnprostitution och barnpornografi ..... 38

Meddelande om interpellationssvar ..... 60

#### Svar på interpellationer:

1976/77:4 av herr Hagberg i Borlänge (vpk) om åtgärder för att säkra sysselsättningen inom järn- och stålindustrin, m. m. 60

1976/77:6 av herr Feldt (s) om stålindustrins strukturproblem 60

#### Svar på fråga

1976/77:17 av herr Gustavsson i Eskilstuna (s) om översynen av pågående utredningar om stålindustrins problem .... 60

#### Meddelande om frågor:

1976/77:156 av fru Håkansson (fp) om tidpunkten för genomförande av viss beställning för marinen ..... 98

1976/77:157 av herr Gahrton (fp) om pensionärernas medverkan i överläggningar om den ekonomiska politiken ..... 98



Fredagen den  
10 december 1976

## Fredagen den 10 december

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

### § 2 Om förutsättningarna för politisk asyl för vissa iranska medborgare

Herr arbetsmarknadsministern AILMARK erhöll ordet för att besvara herr *Gahrtons* (fp) den 25 november anmälda fråga, 1976/77:112, och anförde:

Herr talman! Herr Gahrton har frågat mig om det enligt min uppfattning finns någonting som hindrar att iranska medlemmar av en i Iran förbjuden organisation, Iranska studentförbundet – CISNU, skulle kunna beviljas politisk asyl i Sverige.

De allmänna förutsättningarna för asyl anges i 2 § utlänningslagen. Under hänsynstagande till dessa förutsättningar prövas varje ansökan om asyl individuellt. Prövningen sker mot bakgrund av de politiska förhållandena i utlänningsens hemland och de omständigheter han åberopar till stöd för sitt behov av fristad här. Frågan, om enskilda medlemmar i en viss organisation omfattas av asylbestämmelserna, kan därför inte besvaras generellt.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Här utanför på Sergels torg pågår just nu en hungerstrejk mot Savak, den iranska hemliga polisen som är en av världens mest ökända hemliga polisorganisationer. Samtidigt bedriver Amnesty International en världsomfattande kampanj mot förtryck och tortyr i Iran.

Det finns många goda skäl för både de iranska studenternas hungerstrejk och Amnestys protestkampanj. Iran har en av världens hårdaste och mest antidemokratiska regimer.

Amnesty uppger att antalet politiska fångar måste räknas i tiotusental. Amnesty har också i en färsk rapport gett skakande exempel på tortyr som vardagsmetodik i shahregimens förtryckarpolitik. Bl. a. har man förutom alla de andra vanliga tortyrformerna en speciell iransk variant, s. k. rostning, som innebär att fången sträcks ut på ett metallbord, som upphettas tills det blir glödrött.

Det finns alltså många goda skäl för Sverige att solidariskt stödja de demokratiska protesterna mot förtrycket i Iran. I varje fall bör Sverige utan tvekan behandla iranska flyktingar på samma sätt som flyktingar från andra förtryckarregimer.

*Om förutsättningarna för politisk asyl för vissa iranska medborgare*

Fredagen den  
10 december 1976

*Om förutsättningar för politisk asyl för vissa iranska medborgare*

Men Iran är inte bara en förtryckarnation utan också ett oljeland med växande ekonomisk makt, och det har ryktats – bl. a. i ett telegram från stora nyhetsbyråer – att den svenska regeringen skulle vara obenägen att företa sig någonting som kan reta den ekonomiskt mäktige shahen, och att man därför skulle tveka att låta iranska flyktingar få stanna här. Detta var en viktig bakgrund till min fråga, när vi nu här i landet har iranska medborgare som tillhör politiska organisationer som är förbjudna i Iran och som begär att få stanna på samma villkor som andra politiskt förföljda människor från andra liknande regimer.

Jag förstår arbetsmarknadsministerns svar mot bakgrund av att han inte kan ta ställning i det enskilda fallet, men någon sorts åsiktsyttring om den allmänna situationen i Iran och om man betraktar Irans regim på samma sätt som man ser på andra förtryckarregeringar skulle jag nog vilja ha från arbetsmarknadsministern. Min fråga skulle kunna omformuleras så här: Finns det något som hindrar att iranier i allmänhet som står i opposition mot shahregimen får stanna på samma villkor som politiska flyktingar från andra förtryckarregeringar?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Frågan om politisk asyl för de iranier som Per Gahrton nämner är nu föremål för prövning hos invandrarverket. Det är alltså verket som i första hand skall ta ställning till om de får stanna eller inte. Ärendet kan först därefter komma till regeringen.

Men den fråga som Per Gahrton ställer i dag – som också antyds i den tidigare inlämnade frågan – är om handelsförbindelserna påverkar vår behandling av enskilda fall. Jag kan då försäkra att våra handelsförbindelser med andra länder inte påverkar bedömningen av frågan, om politiskt flyktingskap föreligger. En sådan bedömning sker uteslutande med utgångspunkt i gällande lag och praxis.

Enligt utlänningslagen anses som politisk flykting sådan utlännings som på grund av sin härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiös eller politisk uppfattning eller eljest på grund av politiska förhållanden utsätts för förföljelse som riktas mot hans liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet.

Det är alltså vad som i lagen menas med en politisk flykting. Jag kan bara upprepa min försäkran att våra handelsförbindelser med olika länder inte påverkar vår tolkning av den lagen.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag noterar självfallet det senast anförda med tillfredsställelse. Det vore mycket illa om handelsförbindelser eller andra ekonomiska relationer skulle göra att Sveriges stämma i protest mot förtryck och tortyr i världen skulle tystas. Den svenska regeringen – såväl den förra som den nuvarande – har i förhållandevis stor utsträckning sagt ifrån emot förtryck och tortyr på många olika håll i världen. Senast hade vi för några veckor sedan en debatt här i riksdagen som gällde Thailand.

Då deklarerade utrikesministern mycket bestämt att hon för sin del tog avstånd från regimen i Thailand, särskilt efter den senaste militärkuppen. Det fanns alltså där inget hinder för regeringen att klart deklarerat ståndpunkt, i allmänna ordalag, beträffande en förtryckarreжим.

Den iranska regimen är mycket mer väletablerad och sannolikt mer effektiv i sina förtryckaråtgärder än den nya thailändska regimen. Jag upprepar att jag har full förståelse för att arbetsmarknadsministern inte kan ta ställning i enskilda fall – det medger inte den svenska författningen. Men jag hoppas att vi kan tolka arbetsmarknadsministerns hänvisning till utlänningslagens bestämmelser så, att regeringens uppfattning om regimen i Iran är realistisk – att regeringen inser att det är en förtryckarreжим och att man därmed kan förvänta att flyktingar från Iran har samma rättigheter som flyktingar från andra förtryckarreжимer.

Överläggningen var härmed slutad.

### § 3 Om arbetsmarknadsproblemen i Uppsala län

Herr arbetsmarknadsministern AILMARK erhöll ordet för att besvara herr *Alséns* (s) den 11 november anmälda interpellation, 1976/77:40, och anförde:

Herr talman! Herr Alsén har frågat mig

1. om regeringen äger närmare kännedom om de svårartade problem som präglar näringslivet och arbetsmarknaden i Uppsala län och om regeringens uppfattning av situationen,
2. om jag är beredd att tillsätta en särskild arbetsgrupp med uppgift att lägga fram förslag om åtgärder för att komma till rätta med problemen på kort och lång sikt samt
3. om jag är beredd att med hänsyn till frågans akuta läge ägna Nordupplands situation skyndsamt uppmärksamhet.

Arbetsmarknaden i Uppsala län liksom i övriga landet präglas av det rådande konjunkturläget. Under perioder med ringa efterfrågan på arbetskraft blir strukturomvandlingens verkningar särskilt kännbara när de drabbar mindre orter. Så har fallet blivit för bl. a. stålindustrin i norra Uppland. Härtill kommer en långvarig brist på arbetstillfällen för kvinnlig arbetskraft och för ungdom.

Mot denna bakgrund har regeringen nyligen beslutat att den arbetsgrupp som bevakar sysselsättningsfrågor i Österbybruk skall få sitt uppdrag vidgat till att gälla också Söderfors. Arbetsgruppen leds av landshövdingen i Uppsala län.

Uppsala län ägnas även i övrigt en fortlöpande uppmärksamhet inom ramen för den regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska planeringen. Regeringen är beredd att seriöst pröva varje förslag som kan leda till att sysselsättningen i norra Uppland förbättras. Jag kan också nämna

Fredagen den  
10 december 1976

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

att regeringen just har beslutat bifalla en ansökan om lokaliseringsstöd från Fagersta AB för utvidgning av företagets verksamhet i Österbybruk.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Först vill jag tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Den är tillkommen mot bakgrund av en ytterst besvärlig och oroande arbetsmarknads- och sysselsättningssituation för främst de norra delarna av Uppsala län. Men till denna dystra bild hör också ett för arbetsmarknaden i Uppsala kommun besvärande problem. Jag skall så kortfattat som möjligt försöka belysa situationen med sina kort- och långsiktiga aspekter.

Jag ställer i interpellationen tre konkreta frågor till arbetsmarknadsministern. Den första frågan kan möjligen upplevas som en smula provokativ. Låt mig därför ge en kort motivering till den. Min fråga var om regeringen har närmare kännedom om de svårartade problem som präglar näringslivet och arbetsmarknaden i Uppsala län. Frågan är faktiskt föranledd av den passivitet som kännetecknat representanterna för de borgerliga partierna i länsorgan och kommunala sammanhang. Från socialdemokratiskt håll har vi inte utan framgång sökt bilda opinion för och drivit på insatser från samhällets sida när det gällt att tackla de arbetsmarknadsproblem som existerat i vårt län under många år. Den tidigare socialdemokratiska regeringen visade också ett mycket aktivt intresse för de uppländska frågorna och vi hade tillfälle att notera flera konkreta insatser, som i samverkan med olika privata företag lett till företagsetableringar och tryggt sysselsättningen på orter som drabbats av inskränkningar.

Norduppländsk arbetsmarknad är präglad av tätorternas beroende av ett enda eller några få företag. De dominerande industrigrenarna är järn- och stålhantering och massaindusti. Alla känner vi dessa branshers konjunkturkänslighet. Stålbranschens problem avspeglar sig med skrämmande tydlighet på de norduppländska orterna Söderfors och Österbybruk. Lägg därtill den minst sagt övertydliga oklarhet som präglar framtiden för kraftverksbygget i Forsmark – både som bygg- och driftprojekt – så mörknar en redan dyster bild ytterligare. Jag vill också peka på den markant läga sysselsättningsgraden för den kvinnliga arbetskraften inom området. Den ligger skrämmande långt under riksgenomsnittet.

Jag är väl medveten om behovet av strukturförändringar och rationaliseringar inom olika branschområden av vår industri. Det är alltså inte mot förändringarna i sig vi vänder oss. Nej, det är mot formerna och sättet för att göra förändringarna vi protesterar och kräver samhällets medverkan. Vår grundsyn i dessa frågor kom till uttryck i det socialdemokratiska partiets och LO:s aktionsprogram inför valrörelsen 1976. Jag vill här citera ett tillämpligt avsnitt:

”För att på längre sikt trygga rätten till arbete måste samhället redan i dag utforma framtidens sysselsättningspolitik.

En sådan politik kan inte bygga på en passiv väntan på vad det privata

kapitalet ska företa sig. Samhället måste aktivt gå in och leda arbetet på att skapa nya arbetstillfällen. Många nya arbetsplatser behövs om alla regioner ska få en god tillgång till arbete och service. Detta kräver långsiktig planering och samverkan” – jag stryker under detta – ”mellan näringsliv, fackliga organisationer, stat, landsting, kommuner och folkrörelser.

Framtidens sysselsättning vill vi grundlägga nu.

Basindustrierna skall byggas ut och förnyas. Vi måste höja förädligen av skogen, malmen och stålet.”

Flera privata storföretag har faktiskt – en del sådana finns i vårt län – efter valet passat på att på egen hand genomföra omställningar som varit till fördel för företagens lönsamhet. Men företagen har inte brytt sig om samhällets och de anställdas krav på en planmässig omställning, som tar hänsyn till människorna och grundar sig på sociala värderingar. Stora Kopparbergs hantering av Söderfors bruk är ett lika skrämmande som belysande exempel på detta. Jag skall citera några meningar ur ett brev från de fackliga organisationerna i Söderfors, ställt till industriminister Åsling och överlämnat till honom i samband med en uppvaktning tisdagen den 7 december i år. I brevet står bl. a. följande att läsa:

”Personalorganisationerna i Söderfors – Metall – SIF – SALF – ser med stigande oro på framtiden.

När planerna på ett samgående mellan STORA Kopparbergs Special stålverk i Söderfors och Uddeholm presenterades i september 1976 försäkrade STORA:s VD, Erik Sundblad, att det inte skulle bli några personalförändringar.” Det var som sagt i september i år.

”Konsekvenserna kunde bli att några tiotal tjänstemannabefattningar skulle försvinna under en flerårsperiod.

Men å andra sidan bedömdes möjligheterna till en ökning på kollektivsidan under samma period som goda.

Så sent som den 14 oktober 1976 uttryckte VD Erik Sundblad att han försäkrat sig om denna utveckling i den nye ägarens regi.

Verkligheten blev en annan.

Uppstyckningen av Söderfors fortsätter.

I dag är det klart att Fagersta övertar tillverkningen av snabbstålsbanden omgäende.

Enligt STORA:s koncernledning har förhandlingar förevarit om leverans av dessa snabbstålsband (råband) till Vikmanshyttan.

Hur dessa förhandlingar förts vet vi ej, vi kan bara konstatera att STORA:s ledning undanhållit oss viktig information.

Efter att ha ägt Söderfors i ca 70 år lämnar nu STORA bruket åt sitt öde och gör en beklämande sorti.

STORA Kopparberg har på mindre än 10 år åstadkommit följande enbart i Söderfors.

Hårdmetall-fabriken avvecklas (berörde ca 150 man).

Bredbandverket avvecklas (berör ca 200 man).

Snabbstålsbanden bort (berör ca 50 man).

Minskad produktion av verktygsstål (berör ca 70 man).

STORA Kopparberg lämnar nu specialstålverken vid årsskiftet, efter sig lämnar de verkliga personalbekymmer som måste lösas.

Enligt företagets egna uppgifter skall personalen minskas enligt följande:

Kollektivanställda 140.

Tjänstemän och arbetsledare ca 50.

Det betyder att även stora ungdomsgrupper med relativt kort anställningstid kastas ut mot en osäker framtid.

Detta kan vi inte acceptera.

När personalorganisationerna i Vikmanshyttan och Söderfors uppvaktade industriministern 76-10-28 angavs att det primära ansvaret för sysselsättningen läggs på företagen. För dagen talar ingenting för att företagen är beredda att ta detta ansvar."

Ja, herr arbetsmarknadsminister, så upplever de anställda och deras organisationer sin vardag – sin grå vardag, kan man säga. Det är inte så svårt för någon, hoppas jag, att inse hur liten tilltron är till marknadskrafternas s. k. självläkande förmåga. Det bör tvärtom vara lätt att förstå hur tvivlande man är till företagens vilja att ta ansvar på ett för de anställda acceptabelt sätt. Skall den fulla sysselsättningen kunna tryggas och skall centerpartiets löften om 400 000 nya jobb kunna infrias, får man sannerligen från borgerligt håll sluta tro på jultomten.

Här måste samhället ta sitt ansvar för att *styra* och *leda* utvecklingen. Det är ett krav som vi ställer och det grundar sig på de många människornas förväntningar på samhället, ett samhälle som verkligen känner ansvar även för "sina minsta". På ett otäckt sätt har under senaste tiden debatten dominerats av krafter som representerar kapitalintressena i samhället. I den debatten har individen helt försvunnit och ersatts av profittintressets kalla vokabulär.

Jag läste häromdagen i en nyutkommen diktsamling kallad Söcken-dagar av – får jag kalla honom arbetareförfattaren – Håkan Boström. Han skildrar på poetens klara språk hur en "bortrationaliserad" arbetare kan uppleva sin situation. Jag skall be att få läsa upp den dikten. Författaren har inte givit den något namn, men den låter så här.

Stätt vid svarven,  
lärt sig yrket, kan miljön.  
Säkra handgrepp,  
inget åt slumpen.  
plikttrogen  
genom år som hastigt runnit undan.  
Funnit sin plats  
och inrättat tillvaron därefter.  
Aldrig ett ord av ledsnad,  
aldrig en mening om slitet –  
det enahanda, vardagliga.

Lämnad vid koncernomvandlingen.  
Ville inte dra iväg,  
van att ha sitt omkring sig.

Allt djupare ner.  
Resignerar,  
känner sig onyttig,  
tärande.

Accepterar ett pappersknog,  
skuffgubbe på kontor,  
arkivarbete.

Kunde en gång svarva,  
läsa ritningar,  
sätta upp verktyg.

Kökar kaffe,  
kontrollerar och arkiverar  
fakturor och skrivelser  
som andra redan kontrollerat.

Efterhandsgranskar,  
i väntan på pension.

Tunga är kvar,  
sår av kaffe  
att koka innan dess.

Så kan det skildras och jag tror att många i dag – och framför allt i framtiden – tyvärr kan komma att känna igen sig i den här skildringen.

Om inte samhället känner sitt ansvar för sysselsättningen är jag övertygad om att vi får många, många tusen människor som förlorar sin försörjning och mister sin mänskliga värdighet. Det får inte ske! Därför känner vi det så viktigt att driva på regeringen i frågor som på ett skrämmande sätt tornar upp sina problem på norduppländsk arbetsmarknad. Vissa av frågorna är höggradigt akuta och kräver omedelbara insatser av olika slag. Andra frågor måste mera långsiktigt penetreras, och en planläggning måste komma till stånd omedelbart.

Till de mest akuta problemen hör givetvis Söderfors bruk i Tierps kommun. Detta samhälle står inför hotet att praktiskt taget utplånas. Det har redan förlorat 100 invånare per år under den senaste femårsperioden. Nu tål man inte fler förluster – då försvinner service och samhällstjänster av olika slag. Befolkningsstrukturen har redan kantrat över på ett oacceptabelt sätt. De unga människorna flyr helt naturligt bygden.

Till den mera akuta bilden hör också Österbybruk, som ingår i de

Fredagen den  
10 december 1976

---

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

stålproducerande företagens krets och därmed är utsatt för branschens kommande strukturella förändringar. Älvkarleby kommun har en enda stor arbetsplats – Stora Kopparberg. Där förloras nu över 200 arbetstillfällen i samband med en betydande investeringsinsats och därav följande rationaliseringsåtgärder. KF:s fabrik i Karlholms bruk har inom sitt produktområde stora problem med avsättningen på såväl kort som lång sikt. Ett femtiotal arbetstillfällen försvinner genom s. k. naturlig avgång. Listan på direkt akuta problem kunde göras mycket längre, men jag stannar här.

Till de långsiktiga problemen – med stark influens av akut oro – hör Forsmarks kraftverks situation. Det är beläget i Östhammars kommun, som har haft stora känningar av kärnkraftverkets byggetableringar. Men, det är till denna byggarbetsplats med sina i dag nära 3 000 anställda som man knutit sin förhoppning om en någorlunda tryggad framtid för kommunens innevånare. Nu gungar bokstavligt talat marken under detta projekt. Långsiktigt kan problem uppstå för bygd och folk som kan få förödande konsekvenser. Här måste sättas in en omedelbar planering, som byggs upp med alternativa modeller för den synnerligen ovissa framtid som är förknippad med kärnkraftverkets vara eller icke vara. Jag vill inte ta upp någon debatt om kärnkraften som sådan, men vi är ju alla på det klara med hur osäkerheten växer beträffande de här frågorna och drabbar, på det speciella sätt som hänger samman med denna metodik som regeringen nu har valt, de anställda men också hela bygden.

Sammantaget är de kort- och långsiktiga problemen av en sådan storlek att de kräver ett handfast och skyndsamt samhällsinitiativ. Den arbetsgrupp för Norduppland som den förra regeringen avsåg att tillsätta behövs sannerligen. Tyvärr avvisar arbetsmarknadsministern detta förslag under hänvisning till en befintlig grupp med visst ansvar för Österbybruk och Söderfors. Den gruppen har för det första en sammansättning som är helt otillfredsställande. Bl. a. är de anställdas organisationer ställda utanför. Ej heller ingår representanter för berörda kommuner. Det är de obotfärdigas förhinder att hänvisa till den nämnda gruppen. Från arbetarrörelsens sida kan vi inte acceptera statsrådets upplåtning. Vi kommer att återkomma till den här saken.

Nordupplands problem, som jag helt kortfattat berört i mitt anförande, måste tacklas på ett helt annat sätt än vad som nu är fallet. Vi måste få en övergripande planering, som tar hänsyn till hela regionens komplexa problem. Den punktvisa tackling av problemen som nu sker är alltför begränsad och dessutom kortsiktigt betingad. Det kan inte vara en god grund för att skapa förutsättningar för en *verklig* ändring av en utveckling, som i dag och för morgondagen ter sig helt oacceptabel för såväl anställda som alla övriga berörda.

Men jag vill också säga, för att inte göra detta inlägg alltför negativt, att det finns ett positivt inslag i arbetsmarknadsministerns svar. Jag tänker på det konkreta beskedet om regeringens beslut angående lokaliseringsstöd till Fagersta AB:s investeringar i Österbybruk. Här har vi

länge tryckt på myndigheter och regeringens representanter. Resultatet kommer nu, och jag vill uttrycka min tacksamhet för detsamma. Jag vet att den tacksamheten också finns väl förankrad hos de närmast berörda, de anställda, och i bygden som helhet.

I min interpellation berörde jag också Uppsala kommuns speciella problem i vad gäller sysselsättningen. Den frågan har statsrådet Ahlmark inte funnit skäl att nämna med ett enda ord. Jag skulle – kanske litet fräckt – vilja påstå att det ligger helt i linje med hans borgerliga vänners i Uppsala agerande. Det har präglats av passivitet och, vågar jag nästan säga, ointresse.

Förhållandet är faktiskt anmärkningsvärt med hänsyn till de svårartade problem som existerar i Uppsala och har gjort det under flera år. Främst har de problemen sin bakgrund i en mycket ensidig arbetsmarknad. Knappt 12 % av de yrkesverksamma i denna Sveriges fjärde kommun är verksamma inom tillverkningsindustrin. Riksgenomsnittet ligger på omkring 30 %. Det förhållandet medför konkret att närmare 600 ungdomar, komma direkt från skolan, tvingats lämna sin hemkommun under vart och ett av de senaste tre åren och fått skaffa sig arbete på annan ort.

Detta är som jag ser det ett från många synpunkter helt oacceptabelt förhållande. Jag upplever det som beklämmande att statsrådet inte ens funnit anledning att registrera problemet. Så mycket – hör gärna: litet – är alltså folkpartiets uttalade vilja att skaffa arbete åt ungdomar som lämnar skolan värd. Avslöjande skulle man med skäl kunna kalla det.

Förhållandet blir så mycket allvarligare mot bakgrund av det jag tidigare berört rörande länets i övrigt besvärande arbetsmarknadsituation. Länets stora – det gäller även med riksmått mätt – tätort saknar alltså varje möjlighet att bidra till en lösning av Nordupplands arbetsmarknadsproblem. Därtill kommer den synnerligen ovissa framtiden för det under planering varande projektet Baltic Steel i Gävle. Det har tidigare skymtat som en hoppningivande möjlighet att bereda nordupplandsbor ny sysselsättning. Men nu tycks också det projektet försvinna i ett töcknigt intet. Eller har statsrådet något positivt att säga i den frågan? Jag lyssnar med spänning i så fall.

Avslutningsvis vill jag sammanfatta mitt intryck av arbetsmarknadsministrarnas svar så här: Det var minsann inte mycket värt för alla dem i främst de norduppländska bygderna som nu inför en stundande julhelg går och känner berättigad oro för sina jobb. Svaret rymmer faktiskt något av den kyliga distans till problemen som präglat debatten om sysselsättningsfrågorna alltsedan den nya regeringen trädde till.

Herr ULLENHAG (fp):

Herr talman! Herr Alsén slår i sin interpellation fast att stora kort- och långsiktiga problem i dag präglar arbetsmarknaden i Uppsala län. Jag instämmer i den bedömningen.

Främst gäller det, som herr Alsén påpekar, bekymmer i Norduppland:

Fredagen den  
10 december 1976

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

han nämner bl. a. minskningen av antalet arbetstillfällen i Söderfors och vid Skutskärsverken.

Det är lätt att hitta ytterligare exempel, och herr Alsén tog några. Även KF:s Karlitfabrik i Karlholm brottas med stora svårigheter. Enligt Arbetarbladet var förlusterna 1975 och 1976 tillsammans 40 milj. kr., och verkställande direktören räknar med miljonförluster även under 1977. Det betyder att 56 arbetstillfällen där försvinner. Listan kan alltså göras mycket längre.

Det är mot den här bakgrunden man får se de politiska partiernas agerande. De socialdemokratiska aktiviteterna beskrivs närmare i herr Alséns interpellation. Också inom folkpartiets länsförbund i Uppsala län har vi med stor oro sett på det bekymmersamma läget, och vi ställde oss i början av november bakom kravet på en arbetsgrupp för de nord-uppländska sysselsättningsproblemen i deras helhet. Arbetsmarknadsministern informerades för en månad sedan från liberalt håll om sysselsättningsläget i Norduppland och om länsförbundets ställningstagande.

I förrgår uppvaktade också centerriksdagsledamöterna från Uppsala län sin minister i det här sammanhanget, statsrådet Åsling.

Alla dessa aktiviteter har sammantaget lett till åtgärder som gör att det för dagen finns anledning att se ljusare på situationen än för en månad sedan.

För det första finns nu – som framgår av herr Ahlmarks svar – en arbetsgrupp som bevakar sysselsättningsfrågorna i Österbybruk och Söderfors. Arbetsgruppen mötte i onsdags i Söderfors representanter för facket, Stora och Tierps kommun. I arbetsgruppen sitter bl. a. departementssekreteraren Folke Andersson, som också återfinns i industridepartementets etableringsdelegation. Departementssekreteraren gjorde i samband med Söderfors sammankomsten i förrgår enligt Upsala Nya Tidning följande hoppfulla uttalande: "– När vi träffar företagen blir det ju orter som Söderfors som man tänker på."

För det andra framgår av arbetsmarknadsministerns svar att regeringen beslutat bifalla en ansökan från Fagersta AB om lokaliseringstöd för utvidgning av bolagets verksamhet i Österbybruk. Detta var också det besked som centerriksdagsmännen fick vid sin uppvaktning hos industriministern. Lokaliseringpengarna möjliggör enligt Österbyverkens platschef Karl Erik Forsberg att personalstyrkan kan utökas med ett 20-tal anställda fram till 1980. Enligt Forsberg kan man också uttrycka det så, att den planerade investeringen på sikt räddar sysselsättningen för de anställda vid Österbyverken.

Så några ord om situationen i Uppsala. Herr Alsén hävdar helt korrekt att Uppsala kommuns arbetsmarknad kännetecknas av obalans med tanke på att endast drygt 12 % av de yrkesverksamma är sysselsatta inom tillverkningsindustrin. Men sedan målar han en bild i svart och vitt på ett minst sagt onyanserat sätt. Den socialdemokratiska oppositionen har gång på gång agerat medan "den borgerliga majoritetskonstellationens passivitet har försvårat varje medveten insats för att komma till rätta

Fredagen den  
10 december 1976

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

med den oacceptabla situationen”.

Så enkelt är det nu inte. Den icke-socialistiska majoriteten har nämligen på olika sätt vidtagit åtgärder. Företag har fått industrimark. Det gäller bl. a. Cadbury-Slots och Almqvist & Wiksell. En satsning har gjorts på ett industrihusbolag som arbetar med etablering av mindre företag. Ett näringspolitiskt program är f. n. ute på remiss. Två erfarna industrimän arbetar som konsulter åt kommunen. Professor Dick Ramström och företagsekonomiska institutionen vid Uppsala universitet arbetar på kommunens uppdrag med Uppsalas näringspolitiska förutsättningar, en handlingsstrategi och ett åtgärdsprogram.

Sammanfattningsvis: Läget i Norduppland inger stor oro. Den nu verk-samma arbetsgruppen och regeringens beslut om lokaliseringssöd till Österbybruk gör dock att det finns anledning att se något ljusare på situationen i dag än för bara någon månad sedan. Till detta kommer herr Ahlmarks försäkran här att regeringen ämnar seriöst pröva varje förslag som kan förbättra sysselsättningen i norra Uppland.

Herr ALSÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ullenhag säger sig i huvudsak instämma i den skild-ring av uppländsk arbetsmarknads- och sysselsättningssituation som jag har givit i interpellationen, och det hade varit underligt om han kommit till en annan slutsats – det är en korrekt beskrivning av verkligheten jag gjort. Och jag skulle vilja säga att den på ett nog så korrekt sätt beskriver även den verklighet som rör Uppsala kommun. Jag tror mig ha en viss möjlighet att göra den bedömningen, eftersom jag varit verk-sam på det kommunala planet där i många år i mycket nära kontakt med dessa frågor, och också i nära kontakt med de borgerliga politikernas sätt att undgå att ta i sysselsättningsproblemen i Uppsala. Det intrycket, som jar har redovisat i min interpellation, står helt klart kvar, och det är något som omfattas av praktiskt taget varje uppsalabo. Tyvärr är det på det sättet.

Sedan tycker jag nog att herr Ullenhag är litet för ljusblå – inte i politisk mening kanske, men i den meningen att han tror att med lokalisering-spengarna till Österbybruk och något uttalande av en representant för arbetsgruppen för Söderfors så är framtiden bra mycket ljusare för Nord-uppland. Vi är glada åt de initiativ som tagits, fast vi anser att de är alltför begränsade. Vi är tacksamma för lokaliseringssöd till Öster-bybruk. Men vi är djupt medveina om att oerhört mycket återstår för att man skall komma till rätta med problemen.

Varken herr Ahlmark eller herr Ullenhag har ens en gång velat ta namnet Forsmark i sin mun – och jag förstår dem. Det är ju där ett av de verkligt stora problemen ligger. Vad skall det bli av hela Nord-upplands arbetsmarknad om Forsmark läggs ned som byggprojekt i en nära framtid? Hur skall det bli om vi inte får någon driftsfunktion där uppe i framtiden?

Ja, det är oerhörda problem som tornar upp sig. Att tro att man löser

Fredagen den  
10 december 1976

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

dem med en arbetsgrupp för Söderfors är verkligen att vara naiv, skulle jag vilja påstå.

Herr ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag visade i mitt förra inlägg på flera åtgärder som vidtagits av den icke-socialistiska majoriteten i Uppsala kommun för att främja sysselsättningen och åstadkomma en bättre balans på arbetsmarknaden. Herr Alsén har inte kunnat bestrida att dessa åtgärder verkligen vidtagits. Därmed faller också hans påstående om majoritetens totala passivitet platt till marken.

Det har varit nödvändigt att göra den här korrigeringen av ett felaktigt påstående i herr Alséns interpellation. I övrigt mår väl den debatten bäst av att föras inom Uppsala kommun.

Vidare tror jag inte att de båda åtgärder som nu har vidtagits löser alla problem i Norduppland – förvisso inte! Men det är i båda fallen viktiga åtgärder som vidtagits av regeringen, och det tillät jag mig säga. Jag tror inte, herr Alsén, att någon i Norduppland vill ge den sittande regeringen ansvaret för sysselsättningsproblemen i Norduppland. Det är ändå den regeringen som under denna korta tid sett till att vi har fått en fungerande arbetsgrupp och att vi har fått ett lokaliseringsstöd till Österbybruk – ett beslut som enligt Österbyverkens platschef på sikt kan rädda sysselsättningen för de anställda vid Österbyverken.

Herr ALSÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ge herr Ullenhag rätt vad gäller lämpligheten av att föra debatten om specifika uppsalafrågor i Uppsala. Detta har vi också gjort i många år. Det är ett oräkneligt antal gånger som vi socialdemokrater har försökt driva på den borgerliga majoriteten i kommunen.

Herr Ullenhag talar om att man har en viss markberedskap. Ja, det vore väl smått genant om man inte hade det i Sveriges i storleksordning fjärde kommun. Men därutöver är det mest planer på papperet. Jag har ett aktuellt konkret exempel från en ort i Uppsala kommun utanför tätorten. Den private intressent som drivit företaget, som heter Wallit, fann det förenligt med sina intressen att lägga ned verksamheten. Där satt borgerligheten utan någon som helst handlingsberedskap – än mindre utvecklade man någon aktivitet för att trygga sysselsättningen. Det fick vi göra från socialdemokratiskt håll. Tack vare den dåvarande socialdemokratiska regeringen gick Statsföretag in och kommer att fortsätta driften, vi hoppas framgångsrikt.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Jag vill också utnyttja det här tillfället att framföra ett tack till arbetsmarknadsministern för det positiva beskedet om lokaliseringsstöd till Österbyverken i Österbybruk.

Som herr Alsén nämnt i sin interpellation och sitt anförande har den

uppländska socialdemokratiska och fackliga arbetarrörelsen ägnat stor uppmärksamhet åt sysselsättningsfrågorna i Norduppland. Vi har haft många och goda kontakter med den socialdemokratiska regeringen i dessa frågor, och vi har nu även uppvaktat den nya borgerliga regeringen om detta. Jag hade tillfälle att vid sammanträffanden förra veckan med herr Ahlmark och i tisdags med industriministern understryka det angelägna i ett statligt stöd till Österbyverkens investeringar.

Den socialdemokratiska regeringen var väl insatt i våra problem och positivt inställd till ett lokaliseringssöd, men hann ej fatta beslut före regeringsskiftet. Den nu aktuella investeringen berör omkring 200 anställda och avser i första hand en utbyggnad av stålgjuteriet med ett finrenseri. Den personalbyggnad som också planeras skall betjäna även övrig personal vid företaget.

Tidigare har en del investeringar gjorts med statligt stöd, vilket avsevärt har förbättrat brukets arbetsmiljö. Utbyggnaden av gjuteriet är emellertid den stora satsningen på arbetsmiljöområdet. Investeringen i gjuteriet innebär genom rationalisering och utökning av arbetsstyrkan en produktionsökning som möjliggör en bibehållen marknadsandel.

Även om lokaliseringsbeskedet genom regeringsskiftet blivit fördröjt vill jag säga att det var skönt att beslutet kom före årsskiftet. Den minskade orderingen till gjuteriet har orsakat vissa sysselsättningsproblem för den berörda personalen. Den kan nu sättas in på en del arbeten i samband med om- och nybyggnaderna.

Det är också viktigt att nu få den nödvändiga upprustningen av gjuteriet, så att man står väl rustad när, som vi hoppas, konjunkturen snart går uppåt igen. Dagens besked av arbetsmarknadsministern om statligt lokaliseringssöd hälsas därför med tillfredsställelse i Österbybruk. Det är en god fortsättning på den socialdemokratiska politiken visavi Österbybruk.

Att sysselsättningen med detta, enligt herr Ullenhag, på sikt är räddad för Österbyverkens del kan jag nog inte hålla med om. Vad platschefen uttalat sig om gäller stålgjuteriet, men Österbyverken har även andra verksamheter. Det kommer att krävas ytterligare stödåtgärder för dem. Men vi hoppas att regeringen vill medverka även i fortsättningen och stödja Österbybruk och dess investeringar.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det här har varit en mycket intressant diskussion om läget i norra Uppland. Jag lade märke till skillnaden i tonfall mellan herr Hjorth och herr Alsén. Herr Hjorth säger att jag fortsätter den socialdemokratiska regeringens arbetsmarknads- och industripolitik, medan herr Alsén tycker sig spåra en ny kallsinnighet, som kommit efter valet. Men om vi bortser från sådana politiska övertoner och håller oss till sakfrågan, är det klart att vi har ett gemensamt intresse att trygga utvecklingen och sysselsättningen i norra Uppland.

Det är alldeles klart att flera av de problem som finns där beror på

Fredagen den  
10 december 1976

---

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

en utveckling som pågått under flera år. Där finns också konjunkturproblem. Det är därför den nämnda arbetsgruppen tillsatts med landshövdingen som ordförande, det är därför den vidgats till ytterligare ett område, och det är därför regeringen – så sent som i går – fattat beslut om ett betydande lokaliseringstöd, vars värde herr Hjorth just nämnde.

Allt tal om att den nya regeringen skulle vara passiv när kriser och arbetslöshet hotar vill jag med skärpa tillbakavisa. Vi har nu suttit i regeringsställning i två månader, och vi har fått en hel rad olika problem på vår lott som vi skall försöka ta itu med att lösa.

NJA får vi stödja med närmare 2 miljarder kronor för att klara företaget.

Varven har utomordentligt stora omställningsproblem. Det är ju varvskris i de flesta länder i världen.

För att klara ett antal företag i tekobranschen har vi gått in med mellan 20 och 30 milj. kr.

När det gäller glasbruken förekommer problem på flera håll där regeringen kommer att ta initiativ.

Både om specialstål och om handelsstål är utredningar tillsatta, som skall jobba så kvickt som det över huvud taget är möjligt för att underlätta de åtgärder vi skall vidta.

För att komplettera vad man kan göra på den industripolitiska sidan, har vi beslutat att förlänga en rad arbetsmarknadspolitiska åtgärder och ta nya initiativ på det området. Det finns också en planering för vintern som kan ge många tusen människor sysselsättning om den vanliga industriverksamheten skulle svikta.

Jag vill gärna, trots den polemik herr Alsén avslutade sitt anförande med, säga att jag har precis samma känsla som han för det eländiga och mänskligt bedrövliga i arbetslösheten. Det är inte bara det att man då saknar utkomst, utan arbetslösheten skapar också en känsla av meningslöshet med tillvaron. Man har inte en plats i samhället. Huvudmålet för den ekonomiska politiken är att människor har ett jobb. På den punkten finns det en utomordentligt stor enighet inom denna riksdag.

Arbetsmarknadssituationen i norra Uppland präglas just nu av en relativt låg arbetslöshet. Arbetslösheten bland medlemmar i arbetslöshetskassorna har sjunkit i alla de berörda kommunerna vid jämförelse mellan oktober 1975 och oktober 1976. Men detta visar situationen just nu för dem som är väl etablerade på arbetsmarknaden. Det finns andra grupper som har det svårare, och det finns en viss oro för framtiden, vilket också har belysts i flera inlägg.

I Tierps kommun är situationen besvärlig för ungdomar och kvinnor, bl. a. till följd av att Hettemarks konfektionsfabrik i Örbyhus lades ner i februari i år. Efterfrågan på arbetskraft är där låg. Den efterfrågan som finns gäller yrkesutbildad och van arbetskraft, framför allt män.

Det mest akuta problemet i kommunen gäller Söderfors bruk, och det var herr Alsén inne på. Jag har talat med direktören för bruket, Erik Sundblad, och jag hoppas verkligen att några större personalförändringar

inte blir aktuella utöver dem som nu är varslade. Att så inte blir fallet är också mitt intryck av samtalet med direktör Sundblad.

Arbetsmarknadsmyndigheterna gör f. n. stora ansträngningar för att finna alternativa sysselsättningar åt de berörda. För att stärka ungdomarnas ställning kommer möjligheterna till arbetsmarknadsutbildning att ökas i Tierp.

När det gäller Österbybruk är det utomordentligt viktigt med upp- rustningen av gjuteriet. Det är också, som herr Hjorth sade, skälet till att man i går fattade detta beslut om lokaliseringsstödet. Investeringarna uppgår till sammanlagt 12,6 milj. kr., 7,2 milj. kr. i byggnader och 4,5 milj. kr. i maskinanskaffning. Det är min förhoppning att sysselsättningen vid bruket skall vara säkrad genom de nu beslutade investeringarna.

Statsrådet Johansson har tidigare under hösten svarat på frågor om läget för kärnkraftverket i Forsmark. Regeringen har nu till lagrådet remitterat den s. k. villkorspropositionen. Det finns ingen anledning att här gå in på en energipolitisk diskussion. Samtal kommer nu att föras mellan Forsmark och regeringen om dessa villkor och om möjligheterna att på ett godtagbart sätt ta till vara avfallet från kärnkraftverket.

Arbetsmarknadssituationen i Älvkarleby kommun präglas av en till- bakagång med – det finns här litet olika siffror – mellan 100 och 200 arbetstillfällen. Man har vissa planer vid Skutskärsverken men hoppas kunna klara det mesta genom naturlig avgång. Men sysselsättningsmöj- ligheterna för kvinnor och unga flickor är mycket begränsade i den kom- munen.

Vi har nu tagit upp några av de problem som finns i norra Uppland. För att förverkliga rätten till arbete för människorna – inte bara där utan i alla delar av vårt land – måste självfallet staten, kommunerna och näringslivet samverka. Beredskapsarbeten i olika former bedrivs under det här budgetåret i norra Uppland för ett värde av ungefär 16 milj. kr. Dessutom har verksamheten med arbetsmarknadsutbildning och prak- tikarbete vidgats.

Jag vill här bestämt vända mig mot dem som jämför människor, som får jobb genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, med de människor som är öppet arbetslösa, mot dem som säger att arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten bara är något slags dold arbetslöshet. Att skaffa sig utbildning för ett nytt jobb eller att i beredskapsarbetets form verka i sjukvården eller bygga vägar, vatten och avlopp, är lika samhällsviktiga insatser som vilken annan typ av jobb som helst. Den enda skillnaden är ofta att ett beredskapsarbete innebär tidigareläggning av en planerad samhällsåtgärd, t. ex. en utbyggnad av sjukvård, sociala omsorger eller kommunikationer. Det är en tidigareläggning som då bekostas med ar- betsmarknadsmedel. Arbetsmarknadspolitikens uppgift är att se till att människor får utbildning för ett nytt jobb, får ett jobb och på sikt också en fast fot på den ordinarie arbetsmarknaden.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om arbetsmark-  
nadsproblemen i  
Uppsala län*

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag sätter stort värde på de deklamationer som arbetsmarknadsministern gjorde i sitt senaste anförande. Hans anslutning till en aktiv arbetsmarknadspolitik och hans avståndstagande från ett samhälle som passivt låter marknadskrafternas spel drabba människor uppskattar jag. Det är värdefullt att den grundsyn som arbetsmarknadsministern givit uttryck för över huvud taget finns i den nya regeringen.

När arbetsmarknadsministern försöker få det till att det råder någon dissonans mellan herr Hjorth och mig i våra uppfattningar om statsrådets interpellationssvar, tycker jag att det fordrar en liten kommentar. Vad herr Hjorth talade om var lokaliseringsstödet till Österbybruk. Han uttryckte sin tacksamhet för det stödet men också sin reservation mot att man skall tro att det löser alla problem i Österbybruk. Det lokaliseringsstödet tackade också jag för. Jag tycker att det är väl motiverat och att samhället har skyldighet att gå in. Vad jag vände mig mot var en del av de synpunkter som kom till uttryck i statsrådets svar och i den debatt som har förts här, inte minst av herr Ullenhag.

Jag vill upprepa det krav som vi från arbetarrörelsen har, nämligen att arbetsgruppen skall vidgas till att gälla hela länet. Hela Norduppland är ett sammantaget område vad gäller arbetsmarknaden. Forsmarks problem kommer in i den bilden på ett alldeles speciellt sätt. Omfattande pendlningar sker från de olika kommunerna till Forsmark såsom byggarbetsplats. Den osäkerhet som präglar det projektet måste tas in i bilden, när man planerar för den framtida sysselsättningen.

Det krav som jag tidigare gav uttryck för, nämligen att personalorganisationerna och kommunernas representanter kommer med i arbetsgruppen, är oeftergivligt. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern tar med sig detta krav hem till regeringen och i kontakt med sin kollega i industridepartementet löser den frågan. Förhållandet är otillständigt i dag.

Herr Ahlmark sade att regeringen inte är passiv, och vissa tecken tyder på att den inte är det. Efter den uppvaktning vi gjorde för statsrådet för någon vecka sedan tillät jag mig konstatera att statsrådet i varje fall är en aktiv lyssnare. Han har också fattat ett beslut i regeringen nyligen beträffande Österby. Det är vi glada åt, men vi hoppas att det skall följas av flera.

Av naturliga skäl är vi skeptiska till direktör Sundblads löfte om den framtida hanteringen av Söderforsfrågorna. På en månad försvann 200 jobb, trots att samme verkställande direktör sade att situationen skulle bli oförändrad. Det är skrämmande vittnesmål om hur man på den del av vårt samhällsområde som i första hand representeras av kapitalintressena kan se bort från enskilda människors situation samt bygdens och samhällets intressen.

Jag vill tacka för denna debatt. Jag tror att den på många sätt har varit belysande. Jag vill också avslutningsvis framhålla att vi, som både statsrådet Ahlmark och herr Ullenhag har sagt, har ett gemensamt ansvar.

Vi måste tillsammans gripa oss an med lösningen av dessa problem. Frågorna är av den storleken att alla goda krafter medverkan behövs. Det fordras emellertid en fast ledning, någon som initierar planeringen och håller i en långsiktig strävan till lösningar. Det är enligt min mening samhällets uppgift.

Nr 43

Fredagen den  
10 december 1976

*Om kvinnofrigörelsen*

Överläggningen var härmed slutad.

#### § 4 Om kvinnofrigörelsen

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara fru *Marklunds* (vpk) den 11 november anmälda interpellation, 1976/77:42, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Fru Marklund har frågat statsministern dels vilken syn regeringen har på kvinnofrigörelsen, dels varför inom regeringspartierna främjas mot kvinnofrigörelsen och en progressiv kvinnosyn stridande attityder och politiska lösningar.

Interpellationen har överlämnats till mig – såsom ansvarig för regeringens jämställdhetsarbete – för besvarande.

I regeringens förklaringen slås fast, att jämställdhet mellan kvinnor och män är en självklar utgångspunkt för regeringens politik och att arbetet för jämställdhet skall påskyndas. Regeringens jämställdhetsarbete bygger på uppfattningen att människor skall bedömas och behandlas som självständiga individer. Män och kvinnor har samma rätt till förvärvsarbete och bör ha samma ansvar för hemarbetet. Det är de egna önskemålen, inte gamla fördomar, som bör styra val av utbildning och yrke. Det kräver att både män och kvinnor träder ur gamla roller.

I linje med detta har regeringen redan under de första veckorna tagit viktiga initiativ till reformer för jämställdhet.

Diskrimineringen i vårt skattesystem av kvinnor som arbetar i familjeföretag skall omedelbart brytas. Semesterlagen föreslås ändrad fr. o. m. den 1 januari 1977 så att även föräldraledig pappa får tillgodoräkna sig ledighet för vård av barn som semestergrundande. Utbildningsministern har genom studiemedelsutredningen tagit fram förslag till borttagande av äktamakeprövningen i studiemedelssystemet. Han har också tagit initiativ till att inom vården öppna nya karriärgångar för framför allt kvinnor genom att sjuksköterskor skall kunna vidareutbilda sig till läkare. Jämställdhetskommittén har givits i uppdrag att arbeta fram förslag till en lag mot könsdiskriminering. Jag har beslutat anslå 283 000 kr. till systerutredningen för en studie om kvinnors förvärvshinder.

Daghemmen skall byggas ut snabbt de närmaste åren, i enlighet med den plan riksdagen beslutat.

Vi prövar också inom arbetsmarknadsdepartementet åtgärder för att förbättra villkoren för de deltidsarbetande.

Regeringens familjepolitik skall i enlighet med regeringens förklaringen

Fredagen den  
10 december 1976

*Om kvinnofrigörelsen*

bygga på strävan till jämställdhet och valfrihet.

Under ledning av kommittén för jämställdhet mellan män och kvinnor – i vilken fru Marklund ingår – genomförs projekt för jämställdhet i arbetsliv och utbildning. Staten som arbetsgivare skall göra mer för jämställdhet, bl. a. genom att särskilda handlingsprogram utarbetas av statliga myndigheter. Motsvarande arbete påbörjas också i statliga företag.

Regeringen avser således att på alla vägar främja kvinnofrigörelsen och arbeta för att bryta kvarstående inslag av könsfördomar och könsdiskriminering i det svenska samhället.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Eivor Marklund är på grund av utrikes resa förhindrad att själv motta svaret, och vpk-gruppens förtroenderåd har därför uppdragit åt mig att ta emot det.

Interpellationen har framställts utifrån den uppfattningen att det är hög tid att rekapitulera och överse kvinnofrigörelsens nivå och framtidsutsikter i Sverige. Det finns en rad oroande tendenser och problem. De gör att man måste överväga ett långt mer medvetet stöd åt kvinnokampen än hittills. De gör också att man måste sätta det ekonomiska och politiska systemets nuvarande grunddrag under granskning.

Den gamla regeringen tog aldrig itu med dessa problem, annat än i huvudsak på det verbala planet. Framför allt red man inte effektivt spärr mot den reaktionära våg i kvinnofrågan som framträtt de senaste åren.

Den nya regeringen har all anledning att överväga sin ställning i frågan. Regeringen är, som alla vet, sammansatt av partier som uppvisat starkt skiljaktiga attityder. Konservativ familjeromantik och modersmyter i koalitionen ena kant står mot åtminstone verbalt sett progressiva uppfattningar i den andra.

Vari består då främst problemen? Vad är det oroande ur kvinnofrigörelsens synpunkt i den nuvarande situationen?

Få tänkande människor lär i dag bestrida Alexandra Kollontays klassiska grundtes. att avgörande för frigörelsen är kvinnans ställning i det samhällsliga arbetet. Ekonomisk självständighet är grunden för all annan frigörelse. Omvänt är kvinnans kvardröjande i privat arbete, i hemarbete, ett hinder för frigörelsen.

Kvinnornas tillträde till samhällsligt arbete regleras till stor del av tillgången på samhällslig barntillsyn. Även om tillräckligt mycket arbete bjuds, är en kronisk brist på tillsynsområdet en avgörande spärr mot frigörelsen.

Därför är det helt klart att den takt i uppbyggnaden av barntillsynen som socialdemokrater och borgerliga varit överens om över huvud inte är förenlig med en seriös inställning till kvinnofrigörelsen. 20 000 platser brutto är alldeles för litet för att t. o. m. på 25–30 års sikt lösa denna del av problemet. Därtill kommer att den kommunala ekonomin sannolikt framvingar ett lägre genomsnittligt tillskott. Likaledes blir nettotillskottet mindre än 20 000 platser – ju längre tiden går, desto fler

av platserna i de äldre institutionerna måste ersättas.

Ännu mer oroande är dock läget med hänsyn till ekonomins struktur och utveckling. Den tidigare socialdemokratiska regeringen skröt mycket med hur många fler kvinnor som kom ut i arbetslivet under dess sista tio år. Mindre välkänt är väl att ca 80 % av detta tillskott hamnade i deltidsarbete. Deltidsarbetarnas antal har kraftigt ökat. Mer än 96 % av dem är kvinnor. 1965 var de förvärvsarbetande kvinnornas flertal fortfarande heltidsanställda. 1974 hade det totala antalet förvärvsarbetande kvinnor alltså kraftigt ökat, men nu var majoriteten av dem deltidsanställda. Deltidsarbetet hade t. o. m. i viss mån trängt ut heltidsarbetet. Det är framför allt de gifta kvinnorna som ökar sitt deltidsarbete och därigenom indirekt ersätter ogifta heltidsarbetare.

I allt detta ligger en oroande tendens. Den gamla diskrimineringen, som bestod i att männen var inne på arbetsmarknaden och kvinnorna var väsentligen utanför, upprepas nu i en ny form som en diskriminering av deltidsarbetande i förhållande till heltidsarbetande. För de ensamstående kvinnorna är detta ett direkt hot. Deltidsarbetet är ju möjligt bara för dem som för att uppnå sin fulla försörjning kan falla tillbaka på en annan persons inkomst. Äktenskap och deltidsarbete är komplement till och förutsätter varandra. Deltidsarbetet är en form som möjliggör fortsatt bundenhet till privat arbete och till den klassiska kvinnorollen. Hela denna problematik vägrade den socialdemokratiska regeringen att ta hänsyn till. Man såg den förmodligen inte.

Frågan är: Var står den nya regeringen? Ämnar man uppmuntra deltidsarbetet? Det är obestriddligen till fördel för företagen. I vilken utsträckning betraktar man deltidsarbetet och dess väldiga utbredning som lyckligt, därför att det kan förenas med fasthållande vid den traditionella kvinnorollen? Att just detta synsätt företräds av åtminstone moderaterna och centern förefaller klart. Att det inte delas av folkpartiet förefaller mig sannolikt. Men vad blir medelproportionalen i regeringspolitiken mellan dessa två stridiga synsätt?

För kvinnofrigörelsen måste ju målsättningen uppenbart vara att avskaffa deltidsarbetet annat än som tillfällig och individuell företeelse. Är det statsrådet Ahlmarks mening också? I annat fall flagnar bilden av hans positiva inställning till kvinnofrigörelsen avsevärt.

Vi kommer därefter till en annan sida av diskrimineringen – yrkesfördelningen. De senaste tio årens utveckling ger inte heller där anledning till glädje. Den svenska arbetsmarknaden sönderfaller i 38 större yrkesområden. Kvinnorna dominerar antalsmässigt i 6, männen i 32. Mönstret är detsamma som för tio år sedan. Kvinnornas dominans har snarast förstärkts i kvinnoyrkena, männens i mansyrkena. Till de senare hör alljämt praktiskt taget alla karriäryrkena.

Den lagstiftning mot könsdiskriminering som föresvävar regeringen fruktar jag inte kommer att ha någon verkan mot detta slag av segregering på arbetsmarknaden som ändå är huvudproblemet när det gäller diskrimineringen i arbetslivet. En lagstiftning, sådan folkpartiet pläderat

## Nr 43

Fredagen den  
10 december 1976

*Om kvinnofrigörelsen*

för den och som i och för sig kan sägas ha progressiva möjligheter, är giltig bara i det individuella fallet, och bevisbördan ligger i praktiken på den förfördelade kvinnan, inte på den manlige chefen. Den senare kan lätt hänvisa till andra omständigheter utan att kunna juridiskt motbevisas.

Beträffande den ekonomiska grunden för kvinnofrigörelsen kan vi sammanfatta: Den nödvändiga utbyggnaden av barntillsynen kräver en mycket stor social och ekonomisk omfördelning av samhällsliga resurser. Kampen mot diskrimineringen i yrkeslivet kräver bl. a. åtgärder mot deltidarbetets utbredning. Det betyder faktiskt att man måste föra fram grundkravet på en förkortning av den allmänna arbetstiden. Framför allt krävs emellertid en sådan ökning i den totala sysselsättningen att alla kvinnor uppnår den ekonomiska självständigheten. En sådan omfördelning skulle gripa mycket djupt in i det ekonomiska systemet. Och den vore helt oförenlig med borgerlig skatte- och fördelningspolitik. Tendensen i den totala sysselsättningsutvecklingen är närmast stagnerande sedan åtskilliga år. Det ökade antalet förvärvsarbetande, statistiskt sett, är praktiskt taget helt en följd av det ökade deltidarbetet.

Den ekonomiska kvinnofrigörelsen kräver mer än 800 000 nya heltidsarbeten. Hur skall detta åstadkommas utan mycket omfattande ingripanden i den ekonomiska strukturen? Är det över huvud taget förenligt med det nuvarande ekonomiska systemet? Jag hävdar att det är det inte. Och om det skulle visa sig att valet står mellan kvinnofrigörelse och kapitalism är det föga tvekan att regeringen ställer upp för kapitalismen och offrar kvinnornas likställdhet.

Ytterligare en sida av problemet är boendeformerna. Kvinnofrigörelsen kräver bl. a. en helt annan organisation av de funktioner som ansetts ligga inom hemarbetets ram. Några som helst initiativ till att utveckla boendeformer som gynnar ett sådant församhälleligande av hemarbetet har inte tagits på 40 år. Det är ett allvarligt svek, som både de kommunala bostadsföretagen och HSB här har gjort sig skyldiga till. Men om man ser till den borgerliga bostadspolitiken finner man att man med den, sådan som den ser ut i dag, kommer att ännu mer köra fast utvecklingen i cellfamiljens och villaromantikens återvändsgränd. Ett ortodoxt amerikanskt medelklassmönster när det gäller levnadssätt, stora villaförstäder, utspridning av bostadsområden, svaga kollektiva kommunikationer samt bilberoende och isolering av kvinnorna är följden. Hur står folkpartiets verbala radikalism – som jag i valkampanjen i och för sig noterade med tillfredsställelse – i överensstämmelse med denna faktiska politik, som är påhejad av borgerliga kommunalmajoriteter och i stort sett även passivt accepterad av en socialdemokrati utan alternativ?

Sedan kommer jag till den mer ideologiska delen av kvinnoförtrycket, alltså till de officiellt och inofficiellt understödda fördomarna om kvinnans särart, modersmyten, romantiseringen av det borgerliga äktenskapet, familjepolitiken m. m. Här har den nya regeringen ett mycket viktigt ideologiskt dokument till sitt förfogande – om jag får tillåta mig en liten

spydighet, som herr Ahlmark personligen inte behöver ta åt sig. Det är den bekanta skriften av Gösta Bohman, där han utbreder som sin åsikt att män och kvinnor är olika psykiskt konstruerade. Jag förutsätter naturligtvis att herr Ahlmark inte har så befängda uppfattningar. Men då uppstår återigen frågan: Var ligger den borgerliga regeringens medelproportional i detta stycke? Det handlar där inte så mycket om regeringsdeklarationer, i vilka man ju alltid uttrycker sig snällt och välvilligt, utan om vad det kommer att innebära i praktisk politik. Och hur skall en sådan medelproportional kunna bilda utgångspunkt för åtgärder mot fördomar och diskriminerande attityder?

Men den allvarligaste misstron mot regeringens avsikter väcks kanske av inriktningen på dess familjepolitik, sådan som den deklarerades i valrörelsen. Här står de borgerliga partierna och i huvudsak också socialdemokratien båda för en passiv, traditionell och lätt romantiserande syn. Man ropar "Skydda familjen!", när man i stället borde understödja en ökad distans och större yttre frigörelse från familjebundenheten för kvinnorna. Man ropar "Mera tid för barnen!", när kvinnorna ju i själva verket har alldeles för mycket av sin tid bunden av barnen.

De borgerliga har sitt särskilda reaktionära slagnummer: vårdnadsbidraget. Det bidraget är avsett för kvinnor och kommer att utnyttjas av kvinnor. Det är också konstruerat för gifta kvinnor. För ensamstående mödrar är det snarast rena hånet. Jag vill också hävda att det bygger på en falsk valfrihet. Personlig valfrihet, som ju i och för sig kan vara en bra sak, förutsätter att det samhälleliga utgångsläget inte diskriminerar en viss grupp. Valfrihet mellan frigörelse och förtryck är ingen valfrihet, när de samhälleliga omständigheterna prioriterar och gynnar förtrycket. Det har aldrig upphört att förvåna mig hur folkpartiet här har låtit sig falla offer för en form av konservativ individualism och dolt, omedvetet konservativt könsrollstänkande.

Avslutningsvis är det kring bl. a. följande konkreta frågor som bedömningen av regeringens attityd till kvinnofrigörelsen i framtiden kommer att kretsa:

Ämnar ni göra den stora ekonomiska omfördelning som ensam kan lösa daghemskrisen?

Ämnar ni prioritera den allmänna arbetsidsförkortningen för att rikta slag mot deltidsarbetets utbredning?

Vad avser ni att göra mot yrkessegregeringen?

Vad ämnar ni göra åt det förhållandet att 98 % av ensamföräldrarna är kvinnor?

Vad ämnar ni göra åt att landets högsta domstol som vägledning för sin familjerättspraxis bl. a. har principen att "modern är bäst ägnad att svara för de känslomässiga omsorgerna om barnen", och att hon för mindre barn, särskilt för flickor, beskrivs som "den naturliga vårdnadshavaren"?

Vad anser regeringen över huvud taget om sådana värderingar? Det är en fråga som man kan ställa bl. a. mot bakgrund av att regeringen

har hämtat sin justitieminister just ifrån denna illustra domstol.

Ytterligare frågor:

När ämnar ni genomdriva principen om lika rättsligt vårdnadsansvar för alla icke sammanboende föräldrar?

Vad ämnar ni göra mot den könssegregerade idrotten?

Vad ämnar ni göra åt de reaktionära värderingarna i reklam, barnböcker, medicinsk kurslitteratur och sexualundervisning?

Vad ämnar ni göra mot det skeva linjevalet och mot att könsrollsmönstren fastläggs hos barn redan i 2–3-årsåldern?

Slutligen en provokativ men som jag tror praktiskt berättigad, mera kortsiktig fråga än de frågor jag tidigare framställt: När ämnar ni kasta ut moderaterna ur regeringen? – För det är, efter vad jag förstår, en helt nödvändig åtgärd, om man vill föra kvinnofrigörelsen det allra minsta framåt.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Ett par ord av Jörn Svensson om lagstiftning mot könsdiskriminering har föranlett mig att begära ordet. Jag noterade att Jörn Svensson i och för sig uttalade sig rätt positivt om tanken att använda också lagstiftningsinstrumentet vid sidan av andra medel. Jag tycker det är bra och har aldrig förstått att det skulle vara någon nödvändig följd av socialism att vara emot lagstiftning när det gäller att ge människor jämställdhet, någonting som tycktes vara vägledande för den förutvarande regeringen.

Jörn Svensson sade emellertid att lagstiftningen framför allt syftar till att skapa rättvisa i individuella fall, eftersom bevisbördan åvilar den som anser sig missgynnad. Men det beror på hur man utformar lagen. En lag kan utformas så, att den tillgodoser möjligheten att få rättvisa för den enskilda människa som anser sig diskriminerad på grund av sitt kön. Det är inget oväsentligt mål, utan tvärtom viktigt att man kan få rättvisa, när man är diskriminerad på grund av kön, hudfärg eller annat. Men lagen kan också utformas så, att den dessutom tvingar arbetsgivare till aktiva åtgärder för att skapa en jämnare fördelning av arbetsstyrkan, så att vi inte har kvar den uppdelning av arbetsmarknaden som Jörn Svensson så riktigt framhöll vara huvudproblemet i jämställdhetsfrågan. Om man inte vill ha lagstiftning på detta område skulle jag vilja fråga: Vad har man då att erbjuda? Med de olika arbetsmarknadspolitiska medel, och annat som har använts under en följd av år, har vi inte fått någon nämnvärd förbättring, och det är ju det som är så oroande.

När man t. ex. ser på intagningen av elever till yrkesskolor, finner man att det är nästan samma könsfördelning som tidigare. Det är ju det som är så hemskt. Och en av anledningarna till detta är naturligtvis att de flickor som överväger att gå på en teknisk eller ekonomisk utbildningslinje vet att de riskerar att bli diskriminerade i arbetslivet.

Här behöver man pressa arbetsgivaren till aktiva åtgärder för att få

en bättre balans. Enligt vår uppfattning bör vi försöka utforma en lag som bl. a. kan tillgodose detta. Jag påstår inte att det är lätt, men om man ser på det enda internationella exempel som vi har, nämligen USA som haft en sådan lagstiftning under en längre tid, finner man att den har använts i just detta syfte. Den stora telefonkoncernen t. ex. har tvingats att leta efter kvinnor till arbetsledande befattningar, till montörarbeten, utomhusarbeten och liknande och att aktivt försöka få män till de typiskt kvinnliga jobben, t. ex. telefonistyrket. Man har visserligen inte helt uppnått sina mål, men man har lyckats åstadkomma en väsentlig ändring på grundval av denna lagstiftning. Nu kan man ändå styra televerket här i Sverige, därför att det är ett statligt företag, men det finns ju många andra industrier, som med en lagstiftning skulle kunna tvingas att sätta i gång ett sådant här arbete. I dag är det inte fråga om annat än punktinsatser i samband med lokaliseringsstöd och arbetsförmedlare som skall syssla med kvinnlig arbetskraft och sådant, något som i och för sig är bra men som inte på samma sätt som en lagstiftning kan täcka hela arbetslivet.

Jag tror därför att man med en riktigt utformad lagstiftning även kan få en positiv effekt på arbetsmarknadens uppdelning. Den som avvisar det här instrumentet – jag uppfattade det inte som att Jörn Svensson gjorde det – skulle man vilja fråga: Vad har ni då att erbjuda?

Sedan ett par ord om deltidarbete. Jag har litet svårt att följa Jörn Svenssons resonemang när han säger: Avskaffa deltidarbetet utom möjligen som en individuell företeelse. Ja, men all sysselsättning är ju individuell för den person det gäller. Egentligen är vi kanske överens. Men här är det fråga om vilken syn man har. Man kan vilja ha en större individuell valfrihet när det gäller arbetstiden, vilket ligger nära till hands om man har en liberal uppfattning, eftersom människor befinner sig i olika livssituationer. Människor kan behöva kortare arbetstid, därför att de är äldre och vill trappa ned sin arbetsinsats. Detta är nu allmänt accepterat. Det kan kanske behövas kortare arbetstid när man har små barn, för kommunala uppdrag, för studier eller annat. En huvudsynpunkt för oss när det gäller arbetstiderna är alltså att man skall få större valfrihet.

En annan huvudsynpunkt är att man skall korta ned normalarbetstiden, därför att den är för lång. Den leder till för stark utslagning osv. Men om man inte vidtar någon speciell åtgärd när det gäller arbetstiderna, vad får man då för resultat? Det har vi kunnat se. Då får man just det resultat som Jörn Svensson skildrar, nämligen att det blir kvinnorna som väljer deltidarbete. Den utvecklingen behöver man inte eftersträva, den går av sig själv därför att den normala arbetstiden är för slitsam t. ex. för dem som har små barn, och också därför att många, när de skall återgå till arbetsmarknaden, vill ha en kortare arbetstid.

Vad vi vill arbeta för – det framgår också av regeringsdeklarationen – är att man skall få en möjlighet att förstärka deltidarbetets ställning, så att även män kan finna deltidarbete acceptabelt. Jag har uppfattat kommunisternas inställning hittills så, att man är med på den linjen.

Man har haft motioner i den riktningen tidigare. Men står Jörn Svensson för en annan uppfattning på den punkten, kunde det vara bra att få det klarlagt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! En replik speciellt till Gabriel Romanus: Vi har aldrig på något sätt principiellt kritiserat tanken på lagstiftning. Tvärtom har vi på andra områden där förtryck mot kvinnor gör sig gällande uttryckligen förespråkat sådan, och jag vill inte säga annat än att när det gäller arbetslivet kan en lagstiftning vara både nyttig och nödvändig. Vad vi vänt oss mot, vad vi har varit skeptiska mot är den – enligt vår mening – alltför dominerande plats som lagstiftningsargumentet intagit, speciellt i folkpartiets framträdanden. Och detta ser vi som en tendens att förenkla problematiken. Om nämligen det viktigaste grundproblemet inte är att kvinnor slås ut av män direkt i de individuella fallen utan att det sker en kollektiv kanalisering av kvinnliga arbetande till vissa sektorer kommer man inte åt det genom en lagstiftning som förbjuder prioritering av män på kvinnors bekostnad i arbetslivet, utan det problemet gäller branschernas speciella rekryteringsstruktur, och då måste man angripa den.

Vidare menar vi att en alltför stark betoning av lagstiftningen kan skapa illusioner. Det är ett litet ytligt sätt att angripa det hela, därför att segregeringsproblematiken uppenbarligen ligger djupare. Man kommer inte just med det instrumentet åt det ensidiga linjevalet osv. Nåväl, där är kanske inte så mycket kontroversiellt att notera från vår sida.

Däremot måste jag notera, beträffande den andra delen i Gabriel Romanus anförande, att vi där har en principiellt annorlunda utgångspunkt – åtminstone om man ser utvecklingen på sikt. Att man i dag måste acceptera deltidsarbetet för kvinnor, därför att man inte omedelbart kan göra något åt det, betyder inte att man på lång sikt skall ha det som ett nödvändigt inslag i det ekonomiska livet. Om man nämligen fasthåller vid principen att kvinnans ekonomiska självständighet, hennes fulla förmåga att försörja sig själv, utan att vara beroende av någon annan, är själva grunden för all annan frigörelse, den nödvändiga förutsättningen, porten ut till den fortsatta frigörelsen, kan man inte i nästa andetag tala om att det skall vara valfrihet rörande huruvida man vill vara fullt försörd eller inte.

Det är just denna form av falsk och skenbar valfrihet som vi kritiserar och som spelar så stor roll i folkpartiets mer ytliga propaganda. Här kan det ju inte vara fråga om valfrihet utan här kan det bara finnas en linje, nämligen att på sikt måste man eftersträva en ordning där varje vuxen kvinna är i stånd att ekonomiskt stå på egna ben utan att förlita sig på någon annan persons – enkannerligen en mans – ekonomiska tillskott. Där kvarstår ändå det faktum att i det långa perspektivet är denna ekonomiska frigörelse omöjlig om man skall ha en omfattande och som

nu starkt ökande andel deltidsarbeten, som i väsentlig mån sköts av kvinnor.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att vi i stort sett är överens när det gäller frågan om det är önskvärt med en lagstiftning mot könsdiskriminering. Jag kan hålla med Jörn Svensson om att den kanske har fått en alltför framträdande plats i diskussionen. Det kan bli så, om man är oense om en sak, medan man är överens om en hel del annat. Oenigheten på denna punkt har framför allt förelegat mellan oss och socialdemokraterna. En del har därför kanske uppfattat oss så, att vi skulle tro att lagstiftning skulle vara något allena saliggörande – fastän åtminstone jag varje gång jag har talat om detta har sagt, att det inte är någon patentmedicin utan ett redskap bland andra, som man inte skall avstå från. Vi har framträtt med en viss hetta i det sammanhanget, eftersom vi tycker att det är så hopplöst att socialdemokraterna har kunnat blockera användningen av detta instrument under så många år, utan att egentligen ha några goda argument för det.

Sedan är det naturligtvis riktigt att det kan finnas djupare liggande problem, som man inte löser med lagstiftning. Men om man med en lagstiftning tvingar fram en jämnare fördelning av jobben, ger det identifikationsobjekt – flickor i manliga jobb, som andra flickor kan identifiera sig med – och därför tror jag att det kan ha en stor sprängkraft.

När det gäller arbetstiden har vi på längre sikt två mål. dels att korta ned den allmänna arbetstiden, dels att få större möjligheter för människor i olika livssituationer att anpassa sin arbetstid efter sina egna önskemål. Det gäller inte bara män och kvinnor som har små barn utan också människor i andra situationer, som jag gav exempel på. Vi kan aldrig tro att ens i ett långt perspektiv alla människor kommer att bli så lika att de kommer att vilja jobba precis sex timmar per dag.

I det korta perspektivet vet vi att det på grund av den ekonomiska verkligheten, som inte heller kommunisterna kan trolla bort, kommer att ta åtskilliga år att få fram en sextimmars arbetsdag för alla. Då är det särskilt angeläget att de som har ett speciellt stort behov av kortare arbetstid också skall få möjlighet till det. Vi vill vidare stärka deltidsarbetets ställning på olika sätt genom att ge fulla sociala rättigheter åt de deltidsarbetande, så att det inte bara blir kvinnor som söker deltidsarbete. Så blir det ju nämligen om man ingenting gör. Det är också det som är frukten av den socialdemokratiska politiken på området. Det blir, som Jörn Svensson också skildrade, i huvudsak kvinnor som söker deltidsjobb, och den utvecklingen är vi inte nöjda med på något sätt. Eftersom det kommer att ta tid att förkorta den allmänna arbetstiden, skall det vara möjligt för både män och kvinnor, som är i en situation där åtta timmars arbetsdag är för lång och för jobbig – om man räknar in resor och sådant är den ännu längre – att behålla sitt vanliga jobb, men med kortare arbetstid.

**Nr 43**

Fredagen den  
10 december 1976

*Om kvinnofrigörelsen*

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag noterar att Jörn Svensson inte hade någonting att invända i och för sig mot interpellationssvaret. Han kom då med ett antal insinuationer om att jag bara talade för ett av de tre partierna i regeringen. Det gör jag inte – jag talar för hela regeringen. De värderingar som är uttryckta i interpellationssvaret är i huvudsak tagna från regeringsdeklarationen, bakom vilken de tre regeringspartierna står. De förslag som redan har framlagts och som håller på att arbetas fram inom regeringen står också hela regeringen bakom.

När det gäller deltidsarbetena kan jag helt ansluta mig till det som Gabriel Romanus sade. Det är alldeles klart att det i dag finns en snedhet i fördelningen av dem som väljer deltidsarbete. Jag var på SACO/SR:s kongress häromdagen, och jag fick där uppgiften att 41 % av de kvinnliga SACO/SR-medlemmarna har deltid mot 2 % av männen. Det är en mycket sned fördelning. De deltidsarbetande är också missgynnade i fråga om sociala förmåner. Vi har försökt rätta till några av dessa förhållanden i den lagrådsremiss om en ny semesterlag som regeringen lämnade i går.

För framtidens arbetsmarknad är det utomordentligt viktigt, att det finns ett stort antal deltidsarbeten. Det finns längre eller kortare perioder i människors liv då man vill gå ned från heltid till någon typ av deltid. Man vill kanske bedriva studier vid sidan av sitt arbete eller har måhända små barn hemma. Man kan också, när man blir äldre, vilja trappa ner sin yrkesinsats steg för steg. Det kan inträffa efter 65-årsåldern. Ett växande antal människor i Sverige kommer att vara över 65 år. Många människor mellan 65 och 70 år kommer att vilja ha en fot kvar i arbetslivet, och jag tror inte att det kommer att kunna klaras med mindre än att det skapas många deltidsarbeten. Men det är klart att det inte skall ske på grundval av någon könsuppdelning utan för att i stället underlätta människors valfrihet i arbetslivet. Jämställdhet och valfrihet måste kunna förenas.

Nu säger Jörn Svensson att detta är en liberal myt, och jag förstår att det från hans utgångspunkter är det. Men vi kommer att fortsätta att arbeta för att visa att jämställdhet mellan män och kvinnor icke är oförenlig med en valfrihet för individen, som för oss är en utgångspunkt i samhällsarbetet.

Det var en, kanske slarvig, formulering i Jörn Svenssons inlägg som jag vill reagera emot. Han talar om att här finns ett slags romantisering i debatten om att det behövs mer tid för barnen osv. Om herr Svensson avser vissa angrepp på daghem m. m., kan jag förstå honom. Om herr Svensson däremot kallar den debatt, som vi för om hur man skall kunna ge heltidsarbetande föräldrar större chans att vara tillsammans med sina små barn, för en romantisk och gammaldags debatt som bör föras ut ur diskussionen, förstår jag honom inte. Det är utomordentligt viktigt för den heltidsarbetande, som därtill kanske har en halvtimmes restid till jobbet och en halvtimme tillbaka från jobbet, att få större möjlighet

att vara tillsammans inte bara med sina små barn, utan också med sina äldre barn.

Hela diskussionen om mansrollens förändring gäller ju just, Jörn Svensson, hur viktigt det är, *inte bara att kvinnorna har kontakt med barnen*, utan också att männen har det. I de artiklar jag brukar läsa och de debatter som jag brukar delta i om kontakt med barnen är frågan i huvudsak: Hur skall männen kunna frigöras från sin gamla roll att vara den som jobbar, ofta mer än åtta timmar om dagen, och stå för familjens försörjning, medan det är kvinnan som har huvudparten av kontakten med barnen? Jag tycker det är en oerhört värdefull debatt som pågår om hur man skall kunna ge människor, både män och kvinnor, den lyckoupplevelse som det innebär att ha nära kontakt med sina barn.

Här måste man gå fram på många vägar. Lagen mot könsdiskriminering har herr Romanus redan berört. Jag håller med honom på varje punkt. Det är viktigt att få fram en sådan lag. Det är viktigt att se till att, när människor får ta större ansvar i sitt arbete, kvinnorna inte stannar vid ett visst stadium. Vi kan som exempel se på lärarna. I Sverige har vi väl 75 000 lärare. Två tredjedelar av dem är kvinnor, men över 90 % av rektorerna är män.

I fråga om studier och yrke väljer pojkarna fortfarande i förbluffande stor utsträckning tekniska linjer, medan flickorna i mycket stor utsträckning väljer vårdlinjer. Hur skall man få en jämnare uppdelning på denna punkt?

Av manliga industritjänstemän tror jag det i dag är drygt 40 % som har teknisk fackutbildning utöver grundutbildningen. Av kvinnliga industritjänstemän är det bara 3 % som har sådan utbildning.

Om det är på det sättet att man redan i 16-, 17-, 18- eller 20-årsåldern i dag väljer snett – kvinnor till vårdjobben, män till tekniska yrken – blir det bestämmande för hur samhället kommer att se ut långt efter år 2000.

Sedan gäller det naturligtvis också att se till att det blir mera jämställdhet på arbetsmarknaden. Man ser väldigt mycket stelhet på arbetsmarknaden i dag. Av statstjänstemän i de lägsta lönegraderna är åtta av tio kvinnor. Av statstjänstemän på chefslöneplanerna är 96 av 100 män. Det måste för framtiden finnas ökade möjligheter, i både offentlig och privat förvaltning, för kontorister och andra grupper att fortsätta till vidareutbildning. Det måste finnas mera självständiga arbetsuppgifter också för människor med lägre löner. Man måste också ha en chans att vidareutbilda sig inom det företag eller det verk man befinner sig i. Det är ofta vägen för kvinnor som har låga löner att komma vidare.

Det är naturligtvis i mycket stor utsträckning också fråga om opinionsbildning. Vi kan bara se på de undersökningar som nu har kommit, om vem som har ansvaret för hemarbete. I en av dessa såg jag följande exempel. Båda föräldrarna arbetar på heltid. De har barn under två år. Kvinnan satsar tre och en halv timme per dag på uppgifter i hemmet – inköp av mat, städning, tvättning, skötsel av barnen – medan mannen

kommer undan med långt under en timme. Detta kan sägas vara banalt. Vi har alla sett mängder av sådana fall. Men det är ju just det som är avgörande för så mycket av snedheten i yrkeslivet. Om kvinnan vid sidan av sitt heltidsjobb har huvudansvaret för hemmet, blir det ganska litet tid, eller ingen tid alls, över för facklig och politisk verksamhet, vidareutbildning m. m. Mannen som ägnar mycket liten del av sin tid åt hemmet kan använda desto mer för karriären och för aktiviteter utanför hemmet. Det är svårt att lagstifta om detta, för att inte säga omöjligt. Men att här bedriva en intensiv opinionsbildning från partiernas, regeringens, de fackliga organisationernas och massmedias sida tror jag är utomordentligt viktigt, om vi i framtiden skall få ett samhälle med mycket mer jämställdhet mellan kvinnor och män än vi har i dag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Den nya regeringen har infört en raffinerad debatteknik. Medan arbetsmarknadsministern, statsrådet som skall svara, förbereder sig går andra folkpartister in. Det är i och för sig rätt beundransvärt, och svaren blir kanske bättre då.

Låt mig ta upp några av de frågeställningar som arbetsmarknadsministern har berört. Det var ingen insinuation när jag påtalade vad jag menar är oöverensstämmelser i de borgerliga partiernas inbördes syn på kvinnofrigörelsen. Per Ahlmark har själv under valdebatten mycket effektivt, och f. ö. på ett bra sätt, angripit vissa avarter som moderata samlingspartiet i den offentliga propagandan ägnade sig åt. Vi må väl ändå konstatera att det finns reella olikheter – i många avsnitt ganska stora – i de tre regeringspartiernas utgångspunkter. Det må vara att den mycket allmänt hållna regeringsdeklarationen, som de tre partierna säkert utan svårigheter kan vara överens om, döljer en ännu icke utformad regeringspolitik på det här området som måste ligga någonstans. Jag har alltså frågat: Var ligger den? Ligger den närmast den folkpartistiska kanten eller närmast någon annan kant?

Vi vet mycket väl att det moderata samlingspartiet byggde en inte oväsentlig del av sin valpropaganda på ett värdjande till irrationella, känslomässiga och traditionella föreställningar om familjelivet som skulle skyddas från den hemska socialistiska och byråkratiska samhällsutvecklingen. Den typen av resonemang spelar en betydande roll i det moderata samlingspartiets framtoning. Man satsade alldeles uppenbart och rätt så cyniskt på detta. Jag vet att detta stämmer oerhört dåligt överens med det som speciellt Per Ahlmark personligen står för. Därför frågar jag vad man kan vänta sig i det fallet. Det tycker jag är en rimlig fråga.

Jag vänder mig inte mot de exempel på acceptabelt deltidarbete som Per Ahlmark anför. Det är betydelselöst för kvinnans ekonomiska jämställdhet om hon under några år av sitt liv arbetar deltid eller inte arbetar alls och går över till att försörja sig genom studiebidrag. Det är inte sådana situationer jag tar sikte på och det är inte det som deltidarbetet i det nuvarande samhället handlar om. Det handlar om deltidarbete

som ett institutionellt inslag och ett ökande inslag på den svenska arbetsmarknaden som har kommit till stånd och som ökar därför att det är fördelaktigt för företagen och som bedrivs och förverkligas som en systematisk metod av det privata näringslivet, av kommunerna och av staten när det gäller kanalisering till bestämda arbetsuppgifter.

Det är ett farligt inslag när man överger principen eller accepterar mycket betydande och växande avvikelser från principen att grunden för all annan kvinnofrigörelse ändå är möjligheten att ha ett heltidsarbete, att försörja sig. Där borde ju en helt annan prioritering ske av den allmänna arbetstidsförkortningen, som alltså skall gälla även de kvinnor som inte har barn. Jag är övertygad om att det kommer att vara ett ökat antal kvinnor och det skulle inte förvåna mig om det är större delen av de arbetande kvinnorna som befinner sig i den situationen. En prioritering av den allmänna arbetstidsförkortningen borde betonas på ett helt annat sätt än vad som skett, både från borgerligt och socialdemokratiskt håll.

Sedan kommer vi in på en fråga som det alltid blir en tendens att undvika, vare sig man ställer den till den gamla regeringen eller till den nya. Det är så lätt att falla in i den här allmänna inrediskussionen om kvinnofrigörelsen och att uttala sig positivt om den. Det kostar inte särdeles mycket. Men vad gör en regering om den ställs inför frågan: Om vi inom rimlig tid skall ge kvinnofrigörelsen en avgörande stöt framåt, då måste vi göra en mycket omfattande omfördelning av resurser för att prioritera en allmän arbetstidsförkortning, för att betydligt snabbare bygga ut barntillsynen, för att få fram nya typer av boendeformer osv. Hur kommer det att vara möjligt för en regering med en borgerlig ideologi, fast förankrad i att ekonomin och samhällslivet skall ha huvudsakligen samma struktur som nu?

Till sist detta om tid för barnen. Jag tror att man är offer för en romantisering på den punkten. Det låter ju väldigt bra när man talar om mera tid för barnen osv., men jag hävdar trots allt att för kvinnorna är det väsentligt att de får mindre tid för barnen och mera tid för sig själva. Det är nämligen deras stora problem. De har haft alldeles för starka läsningar i det avscendet. Familjeromantiken kan vi spara till ett annat tillfälle.

För att man skall kunna komma till rätta med detta problem och med en hel del av den diskriminering som Per Ahlmark så riktigt illustrerade när det gällde den mer privata sektorn av livet är just en ny diskussion – ett upptagande av 1930-talets diskussion – om boendeformerna, som möjliggör en högre grad av församhälleligande av vissa av hemarbetsfunktionerna, en ytterst väsentlig sak. Jag vill sluta med att fråga: Hur ställer sig folkpartiet till att driva på en sådan diskussion och till en aktiv politik i överensstämmelse med detta? Det skulle faktiskt innebära en brytning med den nuvarande trenden i bostadspolitiken.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den  
10 december 1976

*Meddelande om  
tidpunkt för  
besvarande av  
interpellation*

*Om åtgärder mot  
barnprostitution  
och barnpornografi*

## § 5 Meddelande om tidpunkt för besvarande av interpellation

1976/77:48 om ökad rättssäkerhet för barn vid fosterhemsplaceringar

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen vill jag meddela följande.

Min avsikt har varit att den 13 december besvara interpellation av herr Nilsson i Norrköping om ökad rättssäkerhet för barn vid fosterhemsplaceringar. Herr Nilsson har emellertid inte möjlighet att ta emot svaret den dagen. Jag har därför med honom överenskommit om att besvara interpellationen den 14 januari 1977.

## § 6 Om åtgärder mot barnprostitution och barnpornografi

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels fru *Lantz* (vpk) den 25 november anmälda fråga, 1976/77:110, dels fru *Ekelunds* (c) den 30 november anmälda fråga, 1976/77:119, och anförde:

Herr talman! Fru *Lantz* har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att stoppa barnprostitutionen och barnpornografen. Fru *Ekelund* har frågat mig om jag är beredd att redovisa i vilken utsträckning åtgärder tidigare vidtagits när det gäller att komma till rätta med dessa problem och om jag ämnar vidta åtgärder i fråga om de sociala problem som orsakar och orsakas av barn- och ungdomsprostitution.

Jag ämnar besvara frågorna om prostitution i ett sammanhang. Då det gäller pornografen hänvisar jag till justitieministerns svar senare i dag på en fråga av herr *Ångström* angående åtgärder mot barnpornografi.

Jag instämmer med frågeställarna i att prostitutionen är ett allvarligt samhällsproblem. Prostitutionens omfattning är dock svår att bedöma. Detta gäller även barn- och ungdomsprostitutionen.

I dagarna har en utredning lagts fram som behandlar bl. a. prostitutionen i Malmö. Av utredningen framgår att prostitutionen har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden. Detta gäller även flickor i tonåren.

I massmedia har antytts att även flickor med mera normala uppväxtförhållanden skulle prostituera sig. Malmörapporten ger en annan bild, som också bekräftas av socialstyrelsens eftervårdskonsulenter som är verksamma bland f. d. ungdomsvårdsskoleelever. Sociala missförhållanden i hemmet, ofullständig skolgång, alkohol- och narkotikamissbruk samt andra svårigheter är liksom tidigare vanliga inslag i de prostituerades bakgrund. Utredarna i Malmö pekar på hur grundläggande mänskliga behov exploateras med mycket negativa sociala och andra konsekvenser för de unga kvinnor som dras in i verksamheten.

Prostitutionen kan alltså liksom t. ex. olika missbruksproblem ses som symptom på sociala problem i vårt samhälle. Det är därför i första hand

---

*Om åtgärder mot  
barnprostitution  
och barnpornografi*

åtgärder för att förbättra samhället och människors sociala situation som behövs. Det är bl. a. viktigt att skapa miljöer där grundläggande behov av mänsklig värme, kontakt och kamratskap kan tillgodoses på ett normalt och sunt sätt. På kort sikt får man lita till åtgärder som genom att angripa prostitution som sådan och de mer omedelbara orsakerna till denna kan leda till resultat. Den kommunala socialvården bör bl. a. genom ett effektivare fältarbete och genom att utnyttja de möjligheter barnavårdslagen ger kunna hjälpa många av de prostituerade flickorna ur deras aktuella situation.

I lagens 25 § föreskrivs att barnavårdsnämnd skall ingripa om någon som inte har fyllt 20 år, på grund av bl. a. sedeslöst levnadssätt är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida.

Även lagen om tillfälligt omhändertagande innehåller bestämmelser som möjliggör ingripanden mot ungdomar som anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär risk för den unges hälsa eller utveckling. Det gäller alltså här ungdomar under 15 år som befinner sig i akuta svårigheter. Den som omhändertas skall skyndsamt överlämnas till föräldrar, annan vårdnadshavare eller barnavårdsnämnd.

När det gäller åtgärder mot prostitutionen vill jag framhålla att uppmärksamheten också måste riktas mot sutenörerna och mot andra som på olika sätt gör sig vinning av prostitutionen samt mot kunderna.

Även om åtgärder kanske inte så ofta har varit direkt inriktade på att komma till rätta med ungdomsprostitutionen har det från samhällets sida på senare år dock vidtagits en rad åtgärder som också bör tjäna detta syfte. Jag vill här nämna några.

År 1970 rekommenderades kommunerna att inrätta samarbetsorgan i första hand under medverkan av barnavårdsnämnd, polis och skola, de s. k. BPS-organen. På skilda håll har förekommit initiativ som tjänar de syften vi här diskuterar. Den tidigare nämnda utredningen i Malmö har sålunda initierats av BPS-gruppen, som redan har tagit ställning till fortsatt arbete med utgångspunkt i de resultat och förslag som utredningen har lagt fram.

Även i Stockholm har BPS-organen behandlat frågeställningar som indirekt har samband med flickprostitutionen, såsom utbudet av alkohol- och narkotikainformation i skolan, åtgärder mot ungdomsarbetslösheten och förbättrade fritidsmiljöer.

Under tre år har statliga medel på tillhoppa 16,5 milj. kr. anvisats för försöksverksamhet med social jour i ett tjugotal kommuner. Dessa försök håller nu på att utvärderas. En rapport kommer att föreligga inom några månader. En speciellt viktig uppgift i denna jourverksamhet har varit att bistå ungdomar som befinner sig i svåra sociala situationer. Resultatet av försöksverksamheten kan bli av värde vid bedömningen av frågor som berör orsakerna till prostitutionen.

Jag kan även nämna att socialstyrelsen med anledning av de aktuella uppgifterna i massmedia tagit initiativ till ett sammanträffande som de närmaste dagarna skall äga rum med representanter för socialförvaltning

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
barnprostitution  
och barnpornografi*

och polismyndighet i Stockholm.

För att kunna bedöma vilka åtgärder som behövs på sikt för att komma till rätta med barn- och ungdomsprostitutionen krävs en kartläggning av prostitutionens orsaker, omfattning och karaktär. Såväl justitieutskottet som socialutskottet har helt nyligen med riksdagens bifall uttalat sig för en sådan kartläggning. Jag ämnar därför inom kort begära regeringens bemyndigande att tillsätta en kommitté med denna uppgift. Arbetet bör enligt min mening även gälla de sociala missförhållanden i övrigt och den kriminalitet som hänger samman med prostitutionen.

I avvaktan på resultatet av utredningsarbetet krävs ökade insatser från bl. a. de sociala myndigheterna. Det är viktigt att skolan, föräldraföreningar och organisationer också tar sig an de problem som orsakar ungdomsprostitutionen.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Först skall jag be att få tacka för svaret.

Jag har i motsats till andra riksdagsledamöter ställt min fråga till socialministern därför att jag anser att det här är ett svårt socialt problem. All slags prostitution har givetvis bakomliggande orsaker. Det är ofta sociala och ekonomiska problem som gör att kvinnor och nu också barn prostituerar sig. Det är därför viktigt att sätta in prostitutionen i ett större sammanhang. Prostitutionen är en del av vårt samhällsmönster, och det fordras åtgärder på en mängd olika områden för att kunna bekämpa den. Detta menar också socialministern, men han säger inte vilka åtgärder som behövs.

Tidigare var det ofta så att kvinnor prostituerade sig för att få pengar till sprit och narkotika. Men nu är orsakerna också andra. Man prostituerar sig för att få pengar till prylar, till kläder och till nöjen. Kommersialismens värsta avart är att man kan handla med mänskliga känslor och behov: allt kan köpas och säljas, och det finns profitörer bakom flickorna som tjänar grova pengar.

Utvecklingen mot prostitution i allt yngre år hänger förmodligen samman bl. a. med utvecklingen mot allt grövre och mer sadistiska former av pornografi. Det säljs 30 miljoner exemplar av porrtidningar per år, och andelen porrtidningar där barn förekommer får en allt större marknad. Upplagan för en sådan barnporrtidning lär uppgå till 12 000 ex. Ännu så länge produceras ingen barnporrtidning, där barn fotograferats i sexuella situationer, men det finns utländska. Och det finns en tecknad svensk barnporrtidning. Det är tillåtet att både fotografera och saluföra pornografiska tidningar där barn exploateras.

Vad kan man då göra mot barnprostitution och barnpornografi?

Det behövs både långsiktiga och kortsiktiga åtgärder. Långsiktigt måste genomgripande samhälleliga förändringar komma till stånd - på arbetsmarknadens område, i bostads- och kulturpolitiken, i den ekonomiska politiken.

Kortsiktigt måste resurser ges till sociala åtgärder. Kommunerna måste

få pengar till en uppsökande verksamhet som bygger på personliga, mänskliga kontakter. Det behövs, vill jag påstå, "botgärder" som verkligen ger positiva resultat. Att skicka flickorna till anstalter och institutioner, eller att som socialministern föreslår med polisens hjälp använda LTO-lagen, måste vara helt felaktigt. I stället behöver i många fall hela familjen hjälp.

Beträffande pornografin borde i varje fall alla former av våldspornografi och barnpornografi förbjudas. Förbudet bör gälla både framställning och saluförande av tidningar där barn- och kvinnokroppen utnyttjas i sexuellt kommersiellt syfte.

Jag förstod av svaret att socialministern ser allvarligt på problemet, men jag saknar förslag till konkreta åtgärder, både långsiktiga och kort-siktiga. Socialministern började så bra med att säga att prostitutionen är ett symptom på sociala problem och att åtgärder behövs för att förbättra samhället och människornas sociala situation. Men varför har då inte socialministern några förslag till sådana förändringar?

Fru EKELUND (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

Innehållet i svaret visar att socialministern ser mycket allvarligt på de sociala orsakerna till och följderna av barn- och ungdomsprostitutionen och att han är beredd att vidta åtgärder. Jag är tacksam för det, då man utan tvivel kan tala om tragik för den enskilda prostituerade flickan. Enligt de uppgifter som lämnats av sociala myndigheter har prostitutionen trängt allt längre ner i åldrarna, medan polisen säger att man inte har konstaterat någon sådan trend och att prostituerade under 15 år är sällsynta.

För egen del anser jag att 15 år också är en mycket låg ålder i detta sammanhang. Men huvudfrågan är kanske ändå inte om flickorna är 15 eller 16 år. Huvudfrågan är: Vad söker de unga flickorna egentligen? Vad är det de saknar? Söker de mänsklig kontakt på vilket sätt som helst, eller är det enbart fråga om att tillfredsställa penningbehov?

Oavsett anledningen till den unga flickans prostitution kvarstår frågan till oss som vuxna och föräldrar: Ger vi våra barn och ungdomar den kontakt, det intresse och den värme de behöver eller vänjer vi dem vid att ersätta kontakten, det naturliga umgänget, med prylar som kostar pengar?

En 16-årig prostituerad flicka sade i Expressen av den 29 november: Jag längtar efter ömhet. Föräldrar! Var rädda om era barn, ge dem kärlek!

Nu menar jag inte att man vid alla tillfällen kan lägga ansvaret på föräldrar eller på enskilda vuxna för att en flicka prostituerar sig. Även samhället har självfallet ett stort ansvar för det uppväxande släktet. Vi måste onekligen allvarligt fråga oss, i vilken mån förråande barnporrtidningar, sensationsprogram i massmedia och vissa tidningars mer eller mindre förtäckta porrannonser bidrar till att öka prostitutionen och sänka

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
barnprostitution  
och barnpornografi*

åldern bland prostituerade. Vi måste också fråga oss om vi i skolans sexualundervisning lyckats få in den gemenskap, hänsyn, värme och ömhet i förhållandet mellan man och kvinna som borde vara grunden till och omge ett intimt förhållande.

Jag menar att vi i prostitutionen har ett problem som för sin lösning kräver insatser såväl från enskilda vuxna som från föräldrar, organisationer och samhälle.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Till fru Lantz vill jag säga, vilket jag nämnde redan i mitt svar, att justitieministern kommer att ta upp frågan om barnpornografi i sitt svar.

Jag har inte rekommenderat LTO-lagen, men jag har redovisat hur den används. I fråga om åtgärder har jag påtalat att vi måste få fram bättre miljöer på olika områden som kan – som jag uttryckte det i mitt svar – tillgodose de grundläggande behoven av mänsklig värme, kontakt och kamratskap på ett mer normalt och sunt sätt. Jag har också sagt att det i vissa kommuner pågår en utvärdering av den sociala jouren. Vi behöver ökade sociala insatser. Jag hoppas att kommunerna skall kunna medverka till att vi får både personella och ekonomiska resurser för insatser på detta område.

Jag har även hänvisat till att jag kommer att tillsätta en utredning som skall kartlägga de här problemen, och jag kan försäkra fru Lantz att tillsättandet av den utredningen inte skall dröja utan vi skall handla mycket snabbt.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! I svaret säger socialministern att han skall vänta på en utvärdering av den sociala jourverksamheten och hänvisar till de s. k. BPS-organen. Han hänvisar även till den kartläggning riksdagen beslutat om. Det kan man förstås göra, men jag trodde att jag skulle få litet mer långsiktiga förslag till åtgärder, bl. a. med tanke på att socialministern säger sig inse att det är sociala problem som förorsakar prostitution. Jag hade varit mer tillfreds om några sådana åtgärder till samhällsförändringar hade föreslagits, t. ex. att man skulle bekämpa ungdomsarbetslösheten, som förstås är en grogrund i det här sammanhanget, att man skulle ge arbete åt alla, betona nödvändigheten av sextimmarsdagens genomförande, övergången till en annan bostads- och kulturpolitik och en annan ekonomisk politik samt att man skulle satsa på förebyggande socialpolitiska insatser. Man borde t. ex. satsa på ungdomsgårdar med en vettig verksamhetsform i stället för att som nu lägga ner dem.

Jag delar alltså inte fru Ekelunds inställning att socialministern är beredd att vidta åtgärder. De åtgärder han skisserat tycker jag har mycket liten betydelse. Det hade varit bättre om han fullföljt den tanke han hade från början och talat om litet mer långsiktiga målsättningar.

Fru EKELUND (c):

Herr talman! Jag vill bara i anslutning till sista delen av socialministerns inlägg nyss säga att det är min förhoppning att det samarbete som omedelbart skall inledas mellan socialförvaltningen och polismyndigheten i Stockholm skall ge en lösning på de akuta problemen medan man arbetar vidare på lång sikt med de problem som rör barn- och ungdomsprostitutionen. Jag vill gärna framhålla, vilket också socialministern har antytt, att det är mycket viktigt med ett samarbete mellan föräldrar, övriga vuxna, skola, organisationer och socialvårdande myndigheter.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Om fru Lantz hade formulerat sina frågor i en interpellation skulle jag ha haft möjligheter att ge ett betydligt bredare svar. Nu har jag ändå försökt att på den korta tid som står till förfogande i en frågedebatt dels lämna en beskrivning av situationen, dels framföra förslag till vissa åtgärder, både i ett längre och i ett kortare perspektiv.

Det måste här till en mängd av åtgärder, inte minst när det gäller samhällsplaneringen, där man i betydligt större utsträckning än hittills måste ta hänsyn till de sociala och kulturella frågorna och inte endast till de ekonomiska och tekniska.

När det gäller det korta perspektivet säger jag i slutet av mitt svar: "I avvaktan på resultatet av utredningsarbetet krävs ökade insatser från bl. a. de sociala myndigheterna. Det är viktigt att skolan, föräldraföreningar och organisationer" – jag vill särskilt understryka det – "också tar sig an de problem som orsakar ungdomsprostitutionen."

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Får jag bara ställa en allra sista fråga till socialministern! Vilka insatser är det då som de sociala myndigheterna skall vidta och hur skall skolan och föräldraföreningarna kunna ta sig an de problem som orsakar ungdomsprostitution? Jag vore tacksam för en något klarare precisering på den punkten.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag har i svaret pekat på värdet av att vi får en bättre social beredskap och en bättre jourverksamhet. Det är den verksamheten som skall utvärderas.

När det gäller skolan och föräldraföreningarna har jag den absoluta övertygelsen att dessa kan göra betydligt mera än hittills i fråga om upplysningsverksamheten. Jag kommer också så småningom att ta kontakt med dessa grupper för att diskutera vad vi kan göra i förebyggande syfte.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels herr *Sellgrens* (fp) den 25 november anmälda interpellation, 1976/77:52,

dels herr *Börjessons* i Falköping (c) den 30 november anmälda interpellation, 1976/77:57,

dels herrar *Fridolfssons* (m) och *Ångströms* (fp) den 25 november anmälda frågor, 1976/77:105 resp. 117, och anförde:

Herr talman! Herr Sellgren har frågat mig om jag avser att anvisa polisen större resurser för bekämpande av koppleri och förförelse av ungdom. Vidare har herr Sellgren frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av de uttalanden om prostitutionen och pornografiska föreställningar som riksdagen nyligen har gjort.

Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag avser låta vidta en översyn av gällande lagstiftning beträffande porrlitteraturen i syfte att sanera hela verksamheten. Vidare har herr Börjesson frågat mig om jag avser att låta stifta sådan lag att den dels medger polisen bättre möjligheter till ingripande när det gäller barnprostitution, dels ger polisen och andra berörda myndigheter reella instrument för att så långt möjligt stoppa den ohämmade kommersialism som brett ut sig på prostitutionens område.

Herr Fridolfsson har frågat mig om jag ämnar vidta några särskilda åtgärder mot prostitutionen bland barn och ungdom.

Herr Ångström har – under hänvisning till ett TV-program om barnpornografi och flickprostitution – frågat mig om jag avser att ta initiativ till ett kraftigt ingripande från polisens sida mot handlingar som innebär att minderåriga flickor utnyttjas i brottslig verksamhet.

Jag besvarar interpellationerna och frågorna i ett sammanhang.

När det gäller prostitution bland barn och ungdom vill jag till en början slå fast att brottsbalken innehåller bestämmelser, som i och för sig ger ett godtagbart straffrättsligt skydd mot att våra tonåringar dras in i denna hantering. Redan att vid ett enstaka tillfälle t. ex. förmedla kontakt mellan prostituerad och kund är sålunda straffbart som främjande av otukt, om det sker för att förmedlaren skall bereda sig särskild vinning. Om någon vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser eller om någon förleder den som är under 20 år till prostitution, inträder straffansvar för koppleri.

Också kunden kan i vissa fall straffas. Den som skaffar sig sexuellt umgänge med en prostituerad under 18 år mot ersättning gör sig sålunda skyldig till förförelse av ungdom. Redan försök att få till stånd tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år genom löfte om ersättning faller under bestämmelsen. Och här är att märka att ansvar inträder, även om kunden inte insåg men hade skälig anledning anta att den prostituerade inte fyllt 18 år.

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

För homosexuella förbindelser gäller vissa högre åldersgränser, som jag här inte skall gå närmare in på.

Det är inte straffbart att prostituera sig. Bl. a. barnvårdslagen ger dock, som nyss nämndes av chefen för socialdepartementet, vissa möjligheter att ingripa mot unga prostituerade.

Det samhällsproblem som barn- och ungdomsprostitutionen i dag utgör måste i allt väsentligt lösas genom andra åtgärder än strafflagstiftning. För att man skall få veta vilka åtgärder som behövs, krävs en kartläggning av prostitutionens orsaker, omfattning och karaktär. Riksdagen har uttalat sig för en sådan kartläggning, och som chefen för socialdepartementet nyss har meddelat avser regeringen att inom kort tillsätta en utredning med denna uppgift. I utredningens uppdrag bör också ingå en utvärdering av den allmänna ordningsstadgans regler om pornografiska föreställningar.

I avbidan på resultatet av kommitténs arbete måste emellertid insatserna mot tonårsprostitutionen intensifieras. Frågan om en förstärkning av polisens resurser behandlas f. n. i justitiedepartementet inom ramen för det allmänna budgetarbetet. Men det räcker inte med ökade polis-ingripanden. Det viktigaste måste vara att de sociala myndigheterna och skolan i samarbete med föräldrarna gemensamt tar sig an de bakomliggande problem som driver ut tonåringarna i prostitutionsträsket.

Som exempel på vad man kan göra på detta område vill jag nämna Malmö. Där har prostitutionen sedan länge ägnats stor uppmärksamhet från de rättsvårdande myndigheternas sida. Upprepade ingripanden har skett mot s. k. sexklubbar. Jag vill vidare hänvisa till vad socialministern tidigare framhöll om den utredning som företagits i Malmö. Kartläggningen av prostitutionen där gjordes av en projektgrupp med företrädare för socialförvaltningen, skattemyndigheten, åklagarmyndigheten, polisen och länsstyrelsen. Initiativ till liknande åtgärder har nyligen tagits i Stockholm.

Jag förutsätter att myndigheterna även på andra håll i landet ser till att ett samarbete kommer till stånd och att myndigheterna inriktar sin verksamhet så att erforderliga resurser kan sättas in för att förhindra att barn och ungdom utnyttjas i prostitution. I det sammanhanget bör åtgärder givetvis också vidtas mot annan brottslighet som har samband med prostitutionen.

Jag övergår här efter till frågan om barnpornografi.

Jag utgår från att herr Ångström med barnpornografi avser pornografiska skrifter som innehåller fotografier av sexuellt umgänge mellan vuxna och barn eller sexuell beröring av barn.

De handlingar som sålunda avbildas är straffbara i Sverige. Den som har sexuell umgänge med eller sexuell berör barn under 15 år ådrar sig ansvar för otukt med barn eller för otuktigt beteende. Det är enligt min mening ytterst beklagligt om de värderingar som ligger till grund för dessa paragrafer, nämligen att vi måste skydda våra barn mot att utnyttjas sexuellt, undergrävs av kommersiella intressen som önskar slå

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

mynt av människors nyfikenhet på det sexuella området genom att sprida barnpornografi här i landet. Särskilt upprörande är det naturligtvis att barnpornografien ofta förutsätter att barnet i samband med fotograferingen missbrukas sexuellt.

Att barn utnyttjas i pornografiska framställningar är därför en utveckling som måste stävjas. Vissa allmänna begränsningar av rätten att sprida pornografiska tryckalster finns i dag i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken. Bestämmelserna tar inte direkt sikte på pornografiska bilder av barn.

I betänkandet Yttrandefrihetens gränser, som kom år 1969 och som jag själv varit med om att utarbeta, föreslogs ett bibehållande av vissa begränsningar av yttrande- och tryckfriheten beträffande grovt sedlighetsårande eller uppenbart förråande framställningar som kränker den allmänna känslan för anständighet. Som exempel på sådana framställningar angavs bl. a. sexuella övergrepp mot barn. Begränsningarna skulle i princip gälla alla medier. Regeringen överväger nu möjligheterna att tillskapa en lagstiftning, som i första hand tar sikte på förbud mot sadistiska framställningar och barnpornografi. I fråga om tryckta skrifter krävs därvid en ändring av tryckfrihetsförordningen.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Jag vill också tacka på herr Ångströms vägnar för svaret på hans fråga. Herr Ångström är förhindrad att ta del av svaret.

Det utförliga svaret innehåller många positiva uppgifter och synpunkter som jag är mycket tacksam för.

Anledningen till att jag tagit upp frågan är att opinionen mot det sexuella barbariet ökat starkt bara på den senaste tiden. Detta ser jag som ett hälsotecken och en välkommen tillnyktring, när man nu ställs inför frukterna av 1960-talets normlösa sexualfilosofi. Denna har nu skjutits i sank. Därtill har tillskyndarna i flera fall varit kloka nog att offentligt erkänna sina misstag.

Den framväxande opinionen kommer från skilda håll, och det är dess styrka. Flera av förslagen från sexualbrottsutredningen väckte en spontan och stark opinion både i pressen och genom upprop. Jag har svårt att tänka mig att denna utredning i oförändrat skick skall kunna ligga till grund för förslag till riksdagen.

Flera skrifter behandlar den oroande utvecklingen – särskilt bör nämnas *Bordeller i Sverige* av Tore Winqvist – och sociala myndigheter, som ser problemen växa sig över huvudet, har reagerat. Malmö sociala centralnämnd fungerar som en kraftig väckarklocka genom utredningen Svarta affärer, till vilken justitieministern har hänvisat i sitt svar. Den utredningen bör tas som en utmaning av övriga större kommuner i vårt land som berörs av dessa problem. Främst adresserar jag den utmaningen till myndigheterna i Stockholm. Justitieministern antyder att initiativ i den riktningen har tagits. Men vad innebär det? Kommer man att göra

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

en motsvarande utredning av samma omfattning och att skriva en "svart-bok" som i Malmö? I så fall är det bra. Den varning som Stockholms socialborgarråd riktat till hotell och restauranger, att deras spriträttigheter riskerar att bli indragna om inte ägarna gör rent med prostitutionen inom deras lokaler, är välkommen. Men åtgärden räcker inte.

Massmedia har också reagerat på ett entydigt sätt. TV-programmet om pornografin och tonårsprostitutionen fick många att spärra upp ögonen inför en delvis okänd men skrämmande verklighet. Programmet har fått en effekt som lett till ökad uppmärksamhet från politiker och myndigheter.

Vad som särskilt kommit i rampljuset är den tilltagande prostitutionen, i alldeles särskild grad barnprostitutionen, samt koppleriet i olika former. I släptåg följer brott samt allsköns litterärt dravel med våld, sadism och barnutnyttjande. Det allvarliga är att det mesta av det här är brott mot svensk lag, men ändå inte beivras. Justitieministern bekräftar i sitt svar "att brottsbalken innehåller bestämmelser, som i och för sig ger ett godtagbart straffrättsligt skydd mot att våra tonåringar dras in i denna hantering".

"Dras in i" är ett riktigt uttryck. Därför måste samhällets åtgärder främst sättas in mot förförarna. Den svagare parten skall skyddas och stödjas och inte straffas.

Mot bakgrund av denna auktoritativa uppgift från justitieministern är det häpnadsväckande att domstolarna synes utveckla rättspraxis med utgångspunkt i att människorna i praktiken accepterar den koppleriverksamhet som följer i prostitutionens spår. I Malmö sociala centralnämnds bok Svarta affärer redovisas bl. a. ett fall där högsta domstolen under våren 1975 sänkte straffet i ett kopplerimål mot en sexklubsägare i Malmö. Man hävdar att HD vid bedömningen av fallet gått på sexualbrottsutredningens linje, som bl. a. vill sänka straffskalorna för koppleri.

Det är allvarligt om domstolväsendet påskyndar en oönskad utveckling, genom att i förväg tillämpa förslag från en utredning som befinner sig endast på remisstadiet – en utredning som därtill, som jag tidigare nämnt, väckt en sådan opinion att dess förslag måste betraktas som till stora delar förkastade och inte möjliga att föra fram till lagstiftning. Justitieministerns klarläggande här i dag borde förhoppningsvis sätta stopp för den eftergivenhet som jag antytt.

Bestämmelserna i brottsbalken om koppleri säger att man kan åtala personer som bereder sig vinning på prostitution genom att ställa lokaler till förfogande, förmedlar kontakter eller på annat sätt främjar verksamheten. Polisen har enligt min mening tillräckliga insikter i vad som försiggår inom den här branschen för att begränsa verksamheten. Läser man dessutom det skakande aktstycke Svarta affärer utgör, så finner man att koppleriverksamheten går att lagföra, även om det fordrar ett långvarigt och resurskrävande arbete från polisens sida.

Kretsen av profitörer inom koppleriverksamheten har vidgats alltefter-som lagstiftningen och bevakningen har försvagats. Numera är det inte

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

bara sutenörerna som livnär sig på denna verksamhet. De har fått kolleger bland fastighetsägare, hotellägare och sexklubbsinnehavare och inte minst bland alla dem som står för annonsverksamheten i porrtidskrifter. Polisen, som ofta känner till dessa förhållanden, bör få resurser att med alla medel komma åt dessa personer och deras smutsiga hantering.

Den ökande opinionen har lett till att polisen i Stockholm enligt gårdagens tidningar tillsatt en ny grupp som i tre månader skall ägna sig särskilt åt koppleriet och den övriga brottslighet som följer prostitutionen. Jag frågar om det är detta justitieministern syftar på i sitt svar när han säger att man inom justitiedepartementet prövar frågan om en förstärkning av polisens resurser. Vad som hänt är närmast att det skett en omfördelning av befintliga resurser. Jag förutsätter att justitieministern avser en kraftigare resursförstärkning än vad som här anförts.

Polisens främsta uppgift måste bli att bekämpa brottsligheten kring prostitutionen. Därmed begränsas också prostitutionen som sådan. En angelägen uppgift borde vara att prioritera polisens resurser att inriktas mot barn- och ungdomsprostitution. Viljan att bekämpa prostitutionen och den brottsliga verksamheten i dess spår får inte svikta. Finns denna vilja har myndigheterna inom alla områden möjlighet att gemensamt krympa sektorn för denna brottsliga verksamhet till ett minimum. Ett av bevisen härpå är borgarrådet P.-O. Hansons beslut att hindra en porrbutik från att få nya lokaler. Liknande förfaringssätt kan tillämpas mot fastighets- och hotellägare som inlåter sig på denna nedsättande handel med människor som kommit i underläge i samhället.

Men när vi de rätta profitörerna med dessa åtgärder? Gång på gång får vi signaler som ger en aning om att pesthärden finns någon annanstans. Och man frågar sig: Vilka styr prostitutionen? Vilka styr narkotikamarknaden och häleriverksamheten m. m.? De frågor som Thomas Nordegren ställde i sin hörnartikel i Dagens Nyheter i går kan inte förklinga ohörda. Jag vet inte om justitieministern är beredd att svara i dag, men jag vill ändå läsa upp några av de frågor som ställdes i den artikeln. Nordegren skrev:

”Varför ingriper inte polisen mot den organiserade bordellverksamheten på våra storhotell?”

Vad är anledningen till att bordeller, sexklubbar och spelklubbar där narkotikahandel förekommer tillåts fortsätta sin uppenbart kriminella verksamhet? — — —

Kommer avslöjanden om polisbefäls fastighetsaffärer med sexklubbar och det vänskapliga förhållandet mellan poliskåren och sexbordellbranschen (i form av generella fria inträden och andra förmåner) att föranleda några åtgärder — — —?”

Nordegren sammanfattar:

”Vi är många som arbetat med narkotikafrågor en längre tid som undrar när de 'hårda tagen' skall riktas mot de framgångsrika finansgenierna, de unga affärslejon och advokater som skor sig på prostitution, narkotika, spel och fastighetsaffärer — —. Det är ju de som är själva motorn i nar-

kotikamarknadens expansion.”

Numera saluförs prostituerades tjänster även genom annonser i vissa porttidskrifter. Här förekommer också barnprostitution. Bottenmärket nås när fäder bjuder ut sina minderåriga barn. Jag vill direkt fråga justitieministern: Faller sådan annonsering under kopplerilagen? Om inte, vilka möjligheter till lagändring finns för att kriminalisera denna verksamhet?

Att något har gått snett i samhällsutvecklingen visar den tilltagande ungdoms- och barnprostitutionen. Hur kan det komma sig att unga flickor prostituerar sig – till en början kanske tillfälligt – för att skaffa sig kläder och prylar? Här skulle jag önska att både socialministern och utbildningsministern deltog i debatten. Samhället och föräldrarna har misslyckats när en av människans finaste tillgångar har devalverats till valuta för att skaffa sig det kommersialiserade samhällets statusprylar. Innan tonårsflickor hamnar i en sådan situation har de av andra fråntagits eller aldrig fått del av några etiska normer. Och där någonstans ligger grundfelet till den utveckling som förskräcker oss i dag. Med den allmänna sekulariseringen har man rivit bort de etiska normer som byggde på det kristna kärleksbudet. Inget nytt normsystem har förts in, med påföljd att de unga som inte själva skaffat sig ett livsmål lever i andligt vakuum och andligt fattigdomstillstånd. Detta sagt som försvar för dem som det gått snett för och som vi är skyldiga att hjälpa i dag.

Det finns ännu ett område som kräver uppmärksamhet i sammanhanget. Utan den överflödande tidnings- och skriftfloran av pornografiska alster skulle den utveckling jag påtalat inte fått sådan omfattning som den har i dag. Dit hör även dagstidningarnas annonser om sexklubbarnas verksamhet.

Winqvist utnämner i sin bok massmedia till prostitutionens marknadsförare. Han menar att annonseringen för sexklubbar och poseringsateljéer är en av de viktigaste förutsättningarna för att könsbranschen ökat så kraftigt under 1970-talet. Även Winqvist anser, liksom jag tidigare anfört beträffande vissa annonser, att artiklarna i vissa veckotidningar – framför allt *Lektyr* och *FIB-Aktuellt* – borde utgöra underlag för åtal mot utgivarna enligt kopplerilagen. Här vill jag ställa ytterligare en fråga: Vad säger justitieministern om detta?

Jag tar upp detta bl. a. i anslutning till herr Ångströms fråga angående barnpornografen. Särskilt noterar jag justitieministerns förtrytelse över att kommersiella intressen slår mynt av människors nyfikenhet – jag vill tillfoga sjukliga intresse – på det sexuella området genom att sprida barnpornografi i vårt land. Därtill kommer, som justitieministern påpekar, att barnet missbrukas sexuellt och därmed torde ta skada som kan få livslång varaktighet.

De begränsningar som finns i dag för spridande av pornografisk skrift är otillräckliga, och jag tar statsrådets uttalande om att utvecklingen måste stävjas som ett löfte om att en översyn är att vänta även på detta område. Kan den översynen komma till stånd mycket snart?

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

Får vi inte en sådan begränsning, kommer utvecklingen att gå snett. I dag sprids 8 miljoner pornografiska tidningar per år i vårt land – svenskproducerade. Därtill kommer mellan 500 och 600 regelbundet utgivna pornografiska tidningar som producerats i utlandet. Upplagorna anses uppgå till ca 1 000 exemplar per nummer. En försiktig uppskattning pekar på ca 3 miljoner importerade tidningar, alltså totalt ca 11 miljoner pornografiska tidningar per år. Bland de importerade tidningarna återfinns de med barnpornografiska och sadistpornografiska inslag. Några säkra uppgifter om antalet har inte kunnat inhämtas eftersom importföretagen inte vill avslöja något om sitt smutsiga hantverk.

Den totala omsättningen av pornografiska tidningar kan uppskattas till 150–200 milj. kr. per år. Detta visar omfattningen av dessa djävulens affärer. Svenska förläggare som Åhlén & Åkerlund, Saxon & Lindström och förhoppningsvis Hson Produktion borde se sitt ansvar och sluta delta i denna förnedrande marknad.

Slutligen, herr talman! Kampen mot koppleri i alla former och kampen mot prostitution bör ses som ett led i kampen för jämställdhet mellan könen. Är det inte något av ett hån att medan kampen för jämställdhet mellan män och kvinnor under 1970-talet gjort stora framsteg, så har under samma tid allt fler kvinnor och däribland en starkt ökande andel unga flickor och barn dragits in i en marknad som utplånar deras egenvärde? Och denna marknad styrs i huvudsak av penningtörstande män. Samhället kan inte freda sig med mindre än att resurser sätts in på olika områden för att stävja denna för den enskilda individen och för samhället olyckliga utveckling.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framföra ett tack för svaret på min interpellation. Allra först vill jag erinra om att vi för kort tid sidan här i riksdagen diskuterade frågan om att begränsa porrklubbarnas verksamhet i anledning av bl. a. en motion från fru Gunilla André, där hon krävde att riksdagen skulle besluta om en ändring av gällande ordningsstadga, innebärande att offentliga samlagsscener blir förbjudna på sexklubbarna. Fru André hävdade att genom denna ändring är det första steget taget i en sanering av denna bransch.

Även om fru Andrés motion inte helt bifölls, kan det ändå konstateras att riksdagsmajoriteten var helt enig om att det gäller att komma till rätta med den osunda profitverksamhet som sexklubbarna utgör i dagens samhälle.

Sedan den debatten fördes i riksdagen har allmänheten genom massmedia gjorts underkunnig om den brutala verksamhet som bedrivs inom porr- och prostitutionsbranscherna. I långa stycken har vi här i landet nära nog skrutit med den s. k. sexuella frigjordheten. För några år sedan släpptes porrlitteraturen fri genom en lagstiftning som i och för sig var omstridd. Det fanns förutseende människor som redan då ställde sig

frågan vad detta kunde resultera i. Själva porrlitteraturen innebär en nära nog total exploatering av kvinnor, vilket i olika sammanhang påtalats. Det är förvånande att några krafttag ännu inte gjorts mot denna utveckling. Nu har vi fått veta att exploateringen gäller också barn i 12-14-årsåldern. De exploateras inte bara i tidskrifter av tvivelaktig karaktär. Dessa barn förekommer också allt oftare och i större utsträckning inom prostitutionen.

Vad vi nu fått veta är att kvinnor och små flickor gjorts till en handelsvara av stora mått. Detta bygger utan tvivel till stor del på den utbredda porr som med lagens välsignelse får förekomma i vårt land. I dess spår utspelas tragedier med utomordentligt svåra konsekvenser. Spelhålor och sexklubbar växer upp som svampar ur jorden, och polisen står maktlös – enligt egen utsago.

Ja, polisen säger sig sakna resurser. Det är någonting som jag inte kan avgöra, men om så är förhållandet, varför då inte slå larm från polisens sida? Om så har skett, har det i varje fall inte kommit till vare sig beslutsfattarnas eller allmänhetens kännedom. Här behövs kraftåtgärder för att komma till rätta med prostitutionen i dess olika former, sexklubbarna och spelhålorna. Ty i skuggan av spelhålorna – det är inte helt obekant – existerar också prostitutionen. Denna har vuxit till en storindustri, vars förgreningar sträcker sig till alla illegala och mer eller mindre legala områden.

Kvinnor har slagit larm tidigare om den utbredda porrindustrin, där exploateringen inte längre känner några gränser. Under frigiditetens täckmantel får detta utspelas i vårt samhälle utan ingripanden. Ett stort antal mindre nogräknade personer har här också sett en lukrativ källa att ösa svarta pengar ur, pengar som icke blir föremål för någon form av beskattning. Hur många hundratals miljoner kronor är det icke som undandras från beskattning av dem som bedriver denna osunda, vidriga och samhällsfarliga verksamhet.

Denna brottsliga verksamhet kan inte längre få fortsätta, och vi kan inte längre som politiker stillatigande finna oss i att åtgärder mot den avvisas med motiveringar som att polisen och andra myndigheter saknar resurser härför. Jag vill fråga justitieministern: Är det riktigt att polisen saknar de resurser som den anser sig behöva för att kunna komma till rätta med denna osunda verksamhet?

Kommersialiseringen inom porr- och prostitutionsindustrin måste angripas genom, som jag framhöll i min interpellation, skärpt lagstiftning. Men, herr talman och herr justitieminister, sedan jag väckt min interpellation har jag mer och mer kommit till den uppfattningen, att vår lagstiftning är sådan att åtgärder borde i större utsträckning än nu kunna sättas in mot den verksamhet som det här är fråga om.

När det gäller prostitutionen bland barn och ungdom framhåller justitieministern att brottsbalken innehåller bestämmelser som i och för sig ger ett godtagbart straffrättsligt skydd mot att våra barn och tonåringar dras in i denna hantering. Det är straffbart att förmedla kontakt mellan

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

prostituerad och kund – det är straffbart som främjande av otukt. Kunden kan också i vissa fall straffas.

Som jag redan sagt har jag, sedan jag väckte min interpellation och efter det att jag tagit del av justitieministerns svar, kommit till insikt om att man redan med gällande lagbestämmelser har möjlighet att till viss del komma till rätta med den osunda verksamhet som det är fråga om. En skärpning av vår lagstiftning kanske ändå kan vara motiverad, inte minst – det vill jag understryka – med hänsyn till den industrialisering av sexualiteten som förekommer och där t. o. m. barnprostitution ingår. Jag medger gärna att problemet med barn- och ungdomsprostitutionen i dag inte löses, som justitieministern så riktigt framhåller i sitt svar, genom enbart straffrättsliga sanktioner. Här behövs åtgärder på det sociala området i förebyggande syfte, men samtidigt måste man försöka komma till rätta med dem som bedriver denna osunda verksamhet.

Det gäller att komma till rätta med alla de hallickar som utnyttjar kvinnor på ett hänsynslöst och brutalt sätt. Mot dem menar jag att vi inte skall visa någon som helst barmhärtighet. Det är inte de stackars kvinnor som av en eller annan orsak blivit tvingade att gå ut på gatan som jag i främsta rummet tänker på när jag talar om strängare straff, utan det är dem som profiterar på dessa kvinnor och barn som jag avser.

Det socialt mycket allvarliga är dessutom att prostitutionen i regel är förknippad med kriminalitet, narkotika, alkohol etc. Detta drabbar hårt de prostituerade, däribland alltså även barn, men bidrar till att de skumma affärsmännen bakom denna verksamhet kan inhösta allt större summor svarta pengar.

De skumma affärsmän, låt oss kalla dem vid deras rätta namn hallickar, som inhöstar stora penningbelopp på kvinnor som de enligt massmedia utnyttjar hänsynslöst, tillgriper våldsmedel för att få dessa kvinnor till lydiga redskap i sina händer. Det lär finnas hallickar som i sitt s. k. stall har uppåt 100 kvinnor, om man får tro tidningsuppgifter. Dessa hallickar är parasiter i samhället, deras verksamhet måste med all kraft bekämpas, inte minst, herr justitieminister, med hänsyn till den omänskliga, hänsynslösa terror de bedriver mot de kvinnor som de utnyttjar i penningsyfte.

Jag har sagt i min interpellation att skolan och hemmen bör engageras i kampen mot prostitutionen i alla dess former. Jag anförde vidare att de fruktansvärda uppgifter som vi fått ta del av ter sig skrämmande också för skolmyndigheter och inte minst för familjer. Hem- och skolföreningarna, men framför allt skolan borde sätta i gång en upplysningsverksamhet som klargjorde för elever och föräldrar utvecklingen och vad den kan innebära för enskilda individer. Skolan kan rimligtvis inte hänvisa till bristande resurser, men det krävs att lärare och annan skolpersonal aktivt engagerar sig för uppgiften.

Jag ansluter mig helt till justitieministerns uppfattning om nödvändigheten av att vi får veta vilka åtgärder som erfordras, och då är en

kartläggning av prostitutionens orsaker, omfattning och karaktär nödvändig. Jag noterar med tillfredsställelse att regeringen har för avsikt att inom kort tillsätta en utredning med denna uppgift. Jag hoppas att denna utredning arbetar snabbt, att den får en politisk-parlamentarisk förankring och att i den får ingå representanter för hem, skola, socialvården, fackföreningsrörelsen, kvinnoorganisationer, folkrörelser etc.

Även om denna utredning arbetar skyndsamt så måste på kort sikt åtgärder sättas in för att speciellt komma till rätta med barn- och tonårsprostitutionen. Det kan här bli fråga om förstärkning av polisens resurser, men det räcker inte – som justitieministern så riktigt framhåller – med enbart ökade polisingripanden. Det viktigaste måste ändå vara att de sociala myndigheterna och skolan i samarbete med föräldrarna gemensamt tar sig an de bakomliggande problem som driver ut barn och tonåringar i prostitutionsträsket. Vilka är orsakerna? Är de enbart att de skall skaffa sig prylar? Eller drivs de ut på gatan för att de saknar ömhet och kärlek i hemmet? Det kan vi inte ge svar på i dag. Det måste finnas många orsaker till att de går ut på gatan och till sist hamnar i hallickarnas garn.

Som jag tidigare har framhållit är det angeläget att polisens gemensamma resurser främst sätts in mot dem som bedriver koppleriverksamhet eller främjar dylik verksamhet. Dessa hallickar är inte mottagliga för andra former av åtgärder än straffsanktioner. Polisiära ingrepp måste göras för att spåra upp deras verksamhet. Så länge vi inte kan komma åt dessa profitörer, som hänsynslöst utnyttjar kvinnor i sin tjänst, så länge måste vi räkna med att prostitutionen fortsätter i accelererad takt även när det gäller barn och tonåringar.

Jag vet inte om justitieministern läste hörnartikeln i Dagens Nyheter i går. Mig gav den nästan en chock. Varför ingriper inte polisen? Min fråga till justitieministern är: Har polisen tillräckliga resurser för att effektivt kunna ingripa? Av justitieministerns svar att döma övervägs resursfrågan inom departementet i budgetberedningen. Men om polisen inte har tillräckliga resurser, så ge den sådana! Jag anser att en sådan satsning är i högsta grad nödvändig och angelägen.

Samhället får inte kapitulera inför de svårigheter som finns för att komma till rätta med rådande missförhållanden i samhället. Vad som närmast oroar mig är att vad som i dag är ett storstadsproblem – för jag utgår från att det är ett storstadsproblem – också kan bli ett landsortsproblem. Jag kommer ihåg när jag för ungefär tio år sedan i riksdagen talade mot narkotika. Då sade man till mig: "Det är ju bara ett problem för Stockholm och de större städerna." Ja, det var det då, men det har visat sig bli också ett landsortsproblem. Underlåter man att sätta in resurser för att bekämpa prostitutionen, innebär det i klartext att samhället sanktionerar dylik verksamhet.

Med det sagda vill jag poängtera vikten och nödvändigheten av en förebyggande verksamhet för att förhindra prostitution. Men det räcker inte därmed – omedelbara åtgärder måste till. Jag tänker då framför allt

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

på att polisiära ingripanden i ökad utsträckning måste sättas in för att bekämpa koppleriverksamhet och otukt. Om polisens resurser inte för dagen är tillräckliga, måste vi från riksdagens sida beredvilligt medverka till skapandet av dylika resurser. De socialvårdande myndigheterna måste också få ökade möjligheter och kanske ökade resurser för att kunna medverka i förebyggande syfte.

Jag finner justitieministerns svar i allt väsentligt positivt och vittnande om att regeringen är villig medverka till åtgärder i syfte att begränsa prostitutionen, och då speciellt bland barn och tonåringar. Jag hälsar det med tillfredsställelse. Det är ett lugnande svar till en orolig allmänhet.

Detta är bra. Men vad jag saknar är närmast ett svar på min fråga i interpellationen hur man skall komma till rätta med den ohämmade kommersialism som har brett ut sig på prostitutionens område. Jag har läst svaret några gånger, men jag kan inte finna att jag har fått ett godtagbart svar på den frågan. Jag noterar emellertid med tillfredsställelse att regeringen nu överväger möjligheterna att genomföra en lagstiftning som i första hand tar sikte på förbud mot sadistiska framställningar och barnpornografi.

Här borde Pressbyrån och f. ö. alla som säljer tidningar och tidskrifter frivilligt medverka genom att icke försälja dylika tryckalster – porrtidskrifter som är förråande och sedlighetssårande och som framställer kvinnan enbart som en könsvarelse. Märk väl att jag sade frivilligt – inget tvång. Jag vet att det finns tidnings- och tidskriftsförsäljare som vägrar att sälja dylika tryckalster. De har min högaktning. Jag hoppas att de blir fler.

Herr talman! Med det anförda har jag velat ge uttryck för allmänhetens reaktion inför massmedias redovisning av den alltmer tilltagande prostitution som bedrivs i vårt land. Jag vill i sammanhanget också ha sagt att reaktionen framför allt vänder sig mot dem som hänsynslöst utnyttjar kvinnor i vinningssyfte. De bedriver en verksamhet som bör stoppas. De utnyttjar t. o. m. barn och tonåringar i syfte att tjäna pengar – pengar som inte beskattas. Deras verksamhet är i allra högsta grad osund och måste med kraft bekämpas.

Med det sagda ber jag än en gång att få tacka justitieministern för ett positivt svar på min interpellation.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Min fråga till justitieministern har jag begränsat till barnprostitutionen. I de tidigare debattinläggen har hela det komplex som rör denna förnedrande hantering behandlats.

Den liberala synen på prostitutionen har mer och mer övergått i ett cyniskt människoförakt, och denna exploatering drabbar nu också barnen. I Stockholm lär hundratals flickor under femton år vara prostituerade.

T. o. m. 12-åringar säljer sig på gatan. Tidigare har vi väl alla reagerat, när vi i massmedia sett den här verksamheten skymta förbi. Vi har blivit ganska ordentligt upprörda, men det har gått över. Efter vad som under de senaste dagarna presenterats i TV och press av den här verksamheten torde huvudparten av svenska folket ha vaknat, och de flesta inser att det nu har gått för långt. Vi har upprörts över att barn hamnat i det s. k. prostitutionsträsket. Barnprostitutionen är en ovanligt upprörande form av prostitution, och det finns mycket som tyder på att detta förhållande är ett växande ont som, om det får fortgå, innebär att många barn och ungdomar kommer att gå under.

Reaktionen efter TV-programmet för en tid sedan om barnprostitutionen har varit stark. Det finns i dag knappast någon som vågar försvara eller kan försvara prostitutionen av minderåriga. Jag kan i varje fall icke tro att det finns någon vettig människa som på något sätt skulle vilja försvara det förhållandet att flickor i de tidigaste tonåren prostituerar sig.

För några år sedan, under 1960-talet, var det väl inte otänkbart att det fanns personer som skulle vilja och våga träda fram till försvar för den här formen av prostitution. Det fanns damer och herrar som stred för en sexliberalism, där människoföraktet var närmast totalt. Men det var då. Nu har opinionen svängt. Nu träder ingen offentligt fram och försvarar prostitution i allmänhet och barnprostitution i synnerhet. T. o. m. kvällspressen, som för något år sedan gärna "i frihetens namn" försvarade de institutioner som bedrev den här verksamheten, förstår att det inte längre kan fortsätta så här. Det finns en gräns för människornas levnadssätt i ett s. k. kultursamhälle. När flickor i 12-årsåldern går på gatan och säljer sig, tycker den mest inbitne frihetsivrare att det har gått för långt.

Vem skall man nu ställa till ansvar för det uppkomna läget? Ja, man kan självfallet tala om hemmens och föräldrarnas ansvar. Man kan naturligtvis hänvisa till skolans försummelser och visa på samhällets utveckling mot stora tätorter och bebyggelsegetton med sociala svårigheter och bostadsproblem. Självfallet, herr talman, betyder hem, skola och bostadsmiljö mycket för hur barn och ungdom skall finna sig till rätta och utvecklas. Men mycket av det som inte är bra på det område som vi nu diskuterar beror på den i det här landet förda politiken. Detta betyder, herr talman, att frågan om hur vi skall komma till rätta med bl. a. barnprostitutionen är en politisk fråga, som vi – valda ombud för Sveriges folk – skall söka lösa.

Det är helt klart att den våg av pornografi som väller ut över landet främst hotar vår ungdom. Jag tror att ingen i dag kan förneka att tidigare av riksdagen fattade beslut vad gäller pornografika har varit skadliga. Vi kan i debattprotokoll från riksdagen, förda för ett årtionde sedan, läsa inlägg som på ett skrämmande sätt belyser den aningslöshet och nonchalans som många i ansvarig ställning var besjälade av. Man visade ett lättsinne inför utvecklingen. I frihetens namn och av andra svepskäl

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

försvarede man en uppluckring av lagarna, en förändring som resulterade i förstörelse av omistliga värden. Den som i debatten då varnade för en icke önskvärd utveckling betecknades av många som moralist och mörkman, och opinionen föll många gånger för det här frihetsresonemanget. Men nu är det ett annat ljud i skällan, och nu är opinionen en annan. Nu ser man det allvarliga i situationen. Nu ställer man sig frågan: På vilket sätt skall vi kunna sätta stopp för en otroligt trist utveckling där kanske tusentals hallickar mer eller mindre öppet agerar och där småflickor i 12-, 13-, 14-årsåldern är handelsvara?

Nu, när hela denna fråga står i fokus, inte minst genom massmedias belysning, väntar sig många, för att inte säga alla, ute i samhället – i varje fall föräldrar och andra ansvarskännande människor – att vi här i riksdagen skall göra någonting. De som tjänar pengar på prostitutionen, hallickarna, och de samvetslösa individer som köper småflickor ute på gatan kanske vill fortsätta, men det är en liten udda minoritet, som vi i det här sammanhanget kan lämna därhän.

Så till min fråga och svaret på den. Jag fick ett långt och i långa stycken bra svar av justitieministern, och jag ber att få tacka för det. Efter att ha presenterat de olika frågeställningarna börjar justitieministern att besvara dessa med att först slå fast att "brottsbalken innehåller bestämmelser som i och för sig ger ett godtagbart straffrättsligt skydd mot att våra tonåringar dras in i denna hantering".

Justitieministern menar alltså att det redan nu finns ett godtagbart skydd mot barnprostitution. Efter att ha slagit fast detta spetsar justitieministern till resonemanget vad gäller det straffrättsliga skyddet mot prostitutionen genom att formulera sig på följande sätt: "Redan att vid ett enstaka tillfälle t. ex. förmedla kontakt mellan prostituerad och kund är sålunda straffbart som främjande av otukt, om det sker för att förmedlaren skall bereda sig särskild vinning. Om någon vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser eller om någon förleder den som är under 20 år till prostitution, inträder straffansvar för koppleri."

Sedan slår justitieministern fast att den som har sexuellt umgänge med en prostituerad under 18 år mot ersättning gör sig skyldig till förförelse av ungdom.

Herr talman! Vad jag kan förstå är detta klara besked. Det finns alltså lagar här i landet som klart utsäger var och när brottshandling inträder på det här området. Men då kan jag inte undgå att ställa frågan: Varför, herr justitieminister, efterlevs icke de lagarna? Varför beivras icke en bevisligen brottslig verksamhet som pågår öppet ute på gatan?

Självfallet har justitieministern rätt när han i svaret påpekar att barn- och ungdomsprostitutionen, som i dag utgör ett samhällsproblem, i allt väsentligt måste mötas genom andra åtgärder än strafflagstiftning. Naturligtvis är det så. Jag vill understryka det. Men för den skull kan man inte utesluta att vi behöver lagar som drar upp riktlinjerna för vad som är tillåtet och icke tillåtet. Och den lagstiftningen har vi ju, och den

är till för att tillämpas.

Ett faktum är att de barn och de ungdomar som hamnar i det s. k. trasket går en snabb social undergång till mötes. Hallickarna och deras kunder *går fria, och detta trots att de begår brott som kan leda till årslånga fängelsestraff. Det måste, herr justitieminister, vara något grundfel någonstans. Naturligtvis måste man genom att använda de stipulerade lagarna kunna komma åt sådana som hänsynslöst utnyttjar minderåriga.*

I svaret hänvisar justitieministern till en utredning om prostitutionen. Självfallet är det nödvändigt och bra att man utreder de bakomliggande orsakerna. Men låt mig ställa en direkt fråga: Måste man innan man vidtager kraftåtgärder utreda och kartlägga en verksamhet som redan nu är förbjuden enligt lag men som trots detta pågår inför öppen ridå? Det vore intressant att få justitieministerns svar på den frågan. Detta djupa elände med den mänskliga tragiken i botten måste få ett slut, och där kan man enligt mitt förmenande genom att aktualisera redan befintlig lagstiftning komma långt.

Man menar på vissa håll att prostitutionen icke kan brytas loss och betraktas som en isolerad företeelse vid sidan av hela samhällsutvecklingen utan måste ses i ett vidare perspektiv. Ja, formellt är ett sådant resonemang riktigt, men det kan också innebära att ingenting göres för att förhindra en utbredning av en verksamhet som på kort tid bryter ned unga människor. Måste inte vi, herr justitieminister, redan nu – med nuvarande lagstiftning – kraftfullare än hittills angripa detta samhällsproblem?

I det långa svaret saknar jag en sak. Herr justitieministern nämner icke med ett enda ord sexualbrottsutredningens betänkande. Som de flesta vet är man i denna utredning inne på en ytterligare liberalisering vad gäller sexuellt samröre med barn. Där vill man ju sänka åldersgränserna – det som tidigare varit olagligt legaliseras etc. Jag kan inte förstå hur justitieministern kunnat undgå att kommentera dessa tankegångar i samband med besvarandet av ett spørsmål om vad som skall göras i barnprostitutionsfrågan.

Samhället – vi alla – står tydligen handfallet inför problemen, beroende måhända på bristande resurser – eller kanske beroende på dagens friare syn på de här frågorna. Den synen har måhända lurat oss politiskt ansvariga att inför oss själva reducera problemens omfattning. Jag sade i början av mitt anförande att det är en uppgift för politikerna – för regering och riksdag – att vidtaga åtgärder som gör att den sociala situationen normaliseras.

Jag tror att människorna utanför det här huset följer denna debatt – de är intresserade av vilken vändning frågan kommer att ta. Och jag är, herr talman och herr justitieminister, helt övertygad om att de hoppas på en förändring som innebär en förbättring.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag tänkte säga några ord här med anledning av att justitieutskottet har ägnat de frågor som berörts i denna interpellationsdebatt ett visst intresse.

När man för en tid sedan såg TV-programmet Studio S, förmedlades intrycket, tycker jag, av yrvakna politiker som ställdes inför frågeställningar som de var helt omedvetna om. Jag tror för min del att det intrycket var felaktigt. Vi har nämligen i riksdagen vid flera tillfällen diskuterat dessa frågor.

Jag noterar nu att resultatet av diskussionerna kommer att bli en utredning för utvärdering av den allmänna ordningsstadgans regler om pornografiska föreställningar och för kartläggning av prostitutionens orsaker, omfattning och karaktär.

Herr socialministern gav i sitt svar utförligt besked om att detta var ett förslag från socialutskottet och justitieutskottet, men herr justitieministern har av någon anledning underlåtit att nämna att det var justitieutskottet som föreslog – och riksdagen biträdde förslaget – att man i den här utredningen också skulle få en utvärdering av den allmänna ordningsstadgans regler om pornografiska föreställningar, syftande till en skärpt lagstiftning. Jag vill understryka att det var det förslag som justitieutskottet framlade och som riksdagen sedan ställde sig bakom.

Jag tycker det finns anledning att understryka vad statsrådet Romanus säger i sitt svar, att man naturligtvis inte kan slå sig till ro med att tillsätta en sådan här utredning, utan att man också måste göra något under tiden. Och det finns säkert en hel del att göra i avvaktan på de här utredningarna.

Det är viktigt, som statsrådet säger, att man tar sig an de bakomliggande problem som driver ut tonåringarna i prostitutionsträsket. Jag vet inte riktigt vad som åsyftas med "bakomliggande problem". Det är en formulering som vi politiker ofta använder. Jag menar att de bakomliggande problemen i stort kanske är en fråga för politiker att bedöma. Men om statsrådet avser de bakomliggande problemen för just de speciella aktuella tonåringarna, så är det riktigt att det är en fråga som de sociala myndigheterna och skolan i samarbete med föräldrarna måste ta sig an.

Vissa uppgifter som jag fått tyder på att de sociala nämnderna tyvärr inte särskilt mycket kommer i kontakt med barn- och ungdomsprostitutionen. Anledningen till det är, menar man, att de flickor som prostituerar sig har tillgång till pengar, och ganska stora pengar, och därför inte söker kontakt med de sociala nämnderna. Det är beklagligt om detta skulle vara allmängiltigt, därför att de sociala myndigheterna har rimligen inte bara till uppgift att vara penningutdelare utan måste också, och kanske framför allt, ha till uppgift att verkligen försöka skapa sig en bild av familjesituationen och hjälpa till att lösa de konkreta bakomliggande problemen.

Jag tycker därför att – om jag återigen får återropa det – vad socialministern säger i sitt svar om att den kommunala socialvården "bör

bl. a. genom ett effektivare fältarbete och genom att utnyttja de möjligheter barnvårdslagen ger kunna hjälpa många av de prostituerade flickorna ur deras aktuella situation", är värt att understryka.

Som jag bedömer de här frågorna, är det kanske inte så mycket fråga om att få en ändrad lagstiftning – delvis är det så men inte i allt väsentligt – utan det är i huvudsak en lagtillämpnings- och en resursfråga.

Det är viktigt, tror jag, att vi samtidigt med insatser mot tonårsprostitutionen får en effektiv kontroll av klubbverksamheten. I sexklubbarna döljs säkert många olika slag av kriminalitet, våld, perversiteter, narkotika, utpressning, och bakom det hela står ofta svåråtkomliga finansärer som hittills i alltför stor utsträckning lyckats undkomma polisens spaningsarbete.

Ett par företrädare för justitieutskottet besökte för några dagar sedan Malmö polisdistrikt. Jag blev oerhört imponerad av det arbete som man inom Malmö kommun – det gäller inte enbart polisen – har bedrivit för att försöka komma åt den här verksamheten. Ett bevis på det är väl att man så sent som 1974 hade 16 sexklubbar men nu bara har en. Det betyder inte att problemen skulle vara lösta i Malmö. Polisen har hela tiden den inställningen att det behövs en fortsatt kontinuerlig bevakning för att vederbörande skall ha känslan att en ständig kontroll försiggår.

De slutsatser man kan dra av aktiviteterna i Malmö är emellertid att det till att börja med behövs en långvarig spaning. Därför ställer man sig frågande inför Stockholmspolisens tankar att nu göra en satsning på det här området som kanske inte skulle kunna sträcka sig längre fram i tiden än ett kvartal, om de uppgifter jag har fått är riktiga. Jag förstår Stockholmspolisen mot bakgrund av de ytterst knapphändiga personella resurser man har där. Men jag ifrågasätter om det över huvud taget är lönt att göra en satsning om man räknar med att behöva avbryta den efter så kort tid.

Det skulle vara olyckligt om polisen tvingas arbeta så att man ger efter för alltmer högljudda opinioner, än på det ena hållet och än på det andra, och sedan splittrar resurserna så det blir varken hackat eller malet av det hela. Det behövs en genomtänkt policy från polisens sida, och jag påstår, herr talman, att vi har en sådan policy till grund för polisens arbete, nämligen i de uttalanden som brottskommissionen gjorde och som vann riksdagens gillande, bl. a. innebärande just att polisen också skall kunna prioritera åtgärder mot koppleribrottet. Redan där finns alltså en fingervisning om en extra satsning från polisen på det här området.

Det är givet att detta är en resursfråga, och nu börjar vi se resultatet av gångna års underlåtenhetssynder när det gäller att ge polisen de erforderliga resurserna för att klara av denna brottslighet, som får betecknas som ganska grov. Det är bara att beklaga detta, men vi har anledning att förmoda att den nya regeringen kommer att på sikt kunna råda bot på de problemen.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

Vad jag också lärde mig i Malmö var att det teamwork som bedrevs var viktigt. Det var inte bara polisen som skulle svara för denna verksamhet, man måste ha kontakter med brandväsen, industriverk, hälsovårdsnämnd och sociala myndigheter. Alla måste samarbeta, och det hade man gjort där nere. Min förhoppning är att man här i Stockholm skall kunna åstadkomma samma goda samarbete.

Vidare gav man inte tillstånd till sådan här klubbverksamhet annat än för mycket kort tid, ett kvartal i taget, och kontrollerade hela tiden att villkoren – som för övrigt var ganska stränga – uppfylldes.

När det sedan gäller lagstiftningen kan man kanske uttrycka en förhoppning om att utlänningslagstiftningen skulle kunna tillämpas litet stramare. Det förekommer väl egentligen praktiskt taget inte att man f. n. utvisar prostituerade med stöd av utlänningslagens 29 § om yrkesmässig otukt. Ändå ges utrymme för detta, och erfarenheten visar att många utländska flickor kommer hit och ägnar sig åt prostitution. Det förekommer egentligen inte heller att man förvisar utlänningar som ägnar sig åt den typ av grövre brottslighet som ofta följer i prostitutionens spår. En mera restriktiv tillämpning skulle här kunna vara på sin plats. En mera restriktiv tillämpning av ordningsstadgan skulle också ha en viss betydelse.

Ytterligare en sak som jag vill nämna är att man också kan spåra att en maffialiknande verksamhet börjar organiseras. Det finns hallickar, kanske stödda av finansiärer högre upp, som placerar om sina prostituerade flickor på olika håll. Ena dagen går de på gatan i Malmö, andra dagen jobbar de på en porrklubb i Malmö, tredje dagen kanske de går på gatan i Stockholm eller jobbar på en klubb där; eller också åker de på turné i landet. Man kan vidare spåra att hallickarna brukar växla flickor sinsemellan. Allt det här gör de för att försvåra polisens spaningsarbete.

Jag tror således att man måste ha klart för sig att det här inte är en fråga som gäller Malmö eller Stockholm, utan en fråga som gäller hela landet. Skall man anlägga en effektiv moteld, måste man bedriva ett hela landet omfattande, genomtänkt spaningsarbete. Det är lätt, herr talman, att säga tulipanaros – jag vet att resurserna inte räcker till men om jag får uttrycka ett önskemål skulle det vara att man är mera vaken för behovet av en landsomfattande aktivitet.

Jag skulle också något vilja kommentera det som statsrådet Romanus säger om pornografiska föreställningar. Ni hänvisar i slutet av interpellationssvaret till betänkandet Yttrandefrihetens gränser och talar om, vad det betänkandet innebar. Det finns emellertid en liten lucka i svaret, för där redovisas inte vad riksdagen sedan beslöt med anledning av det betänkandet. Riksdagen gick ju emot tanken på att det skulle finnas en yttre gräns. Jag kan inte underlåta att nämna att i anslutning till den del av det ärendet som behandlades av första lagutskottet år 1970 fanns en reservation av ledamoten av denna kammare herr Schött och mig själv, där vi kritiserade att det skulle vara straffritt att ha föreställning

---

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

på enskilt område som innebar att man mot betalning för publik arrangerade samlag, förevisning av sexuella perversiteter eller våldsscener av sadistisk karaktär. T. o. m. föreställningar av denna art speciellt arrangerade för ungdomar skulle bli staffria. Samlag på offentlig plats, i parker och på gator skulle inte heller kunna bli föremål för ingripande annat än som förargelseväckande beteende. Vi kritiserade också att man i TV skulle kunna tänka sig varje slag av föreställning, även pornografisk, såvitt man i förväg hade tillkännagivit föreställningens karaktär.

Riksdagen följde inte vårt förslag utan anslöt sig till propositionen när det gäller avskaffande av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken om sårande av tukt och sedflighet. Jag skall inte stå här och vara efterklok, herr talman, men i sanningens namn har jag velat redovisa att riksdagen i alla fall inte varit enig om att flytta fram den yttersta gränsen.

Gentemot vad herr Sellgren tidigare anförde om högsta domstolens dom, som hade refererats i boken Svarta affärer, skulle jag vilja säga, att om man läser motiveringen i domen finner man ingen hänvisning till sexualbrottsutredningens betänkande. Jag har ett exemplar av motiveringen i min hand, och om herr Sellgren är intresserad skall jag överlämna det senare. Det är en mycket nyanserad och inträngande analys högsta domstolen gör, men man hänvisar inte till sexualbrottsutredningens förslag utan mera allmänt till utvecklingen i samhället.

Jag hoppas till slut, herr talman, att den debatt som vi nu har haft och som säkert kommer att fortsätta ändå kommer att tjäna som en väckarklocka i samhället, så att vi snabbt skall få en bättre tingens ordning när det gäller de här svåra missförhållandena, som vi alla enstämmigt tar avstånd ifrån.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Prostitution i alla former är ett socialt problem, och man kan inte avskaffa den med rop på fler poliser, som de tidigare talarna tror. Polisen kan bara städa undan problemen från ytan; prostitutionen kommer att finnas kvar i ännu mörkare källarhål.

För att lösa det här problemet behövs varken fler poliser eller predikningar eller en skenhelig indignation. Varken Gud eller djävulen har något med prostitution att göra, herr Börjesson i Falköping. Det behövs i stället sociala åtgärder.

Både prostitutionen och pornografin är också kvinnofrågor och jämlikhetsfrågor och innebär inlägg i könsrollsdebatten. I alltför många sammanhang tilldelas männen en roll som förbrukare, som tuff cowboy, som köper leksaker och också köper kvinnokroppen. Kvinnorna framställs som väntande Barbiedockor som skall köpas. I hur många veckotidningsnoveller går inte detta makabra mönster igen? Och denna skeva bild av mäns och kvinnors sätt att fungera har betydelse i det här sammanhanget och bidrar till att kvinnor och barn exploateras i kommersiellt syfte.

---

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

Vilka är det då som profiterar på prostitutionen och pornografin? Det är egentligen den ekonomiska organiserade kriminaliteten som borde angripas och stoppas. Det finns ett klart inbördes samband mellan prostitution, sexklubbar, illegal rusdrycksförsäljning, narkotika och olika slag av spel – det framgår av den Malmörapport som tidigare berörts i debatten. Det är klubbägare, fastighetsägare och över huvud personer bakom flickorna som i vinstsyfte driver den här verksamheten. Det har mig veterligt inte gjorts någon undersökning av denna verksamhet förutom just Malmöundersökningen, och det är på tiden att en sådan kartläggning kommer till stånd.

Den organiserade ekonomiska brottsligheten, där prostitutionen ingår som en del, måste belysas och bekämpas. Och det kan vara av värde att speciellt ungdoms- och barnprostitutionen kartläggs i detta sammanhang. Jag undrar vilka åtgärder som justitieministern avser att vidta när det gäller denna typ av brottslighet.

Det finns – och det har blivit uppenbart här i debatten – ganska få kortsiktiga åtgärder mot prostitutionen. Jag har tidigare pekat på att resurser måste ges för en socialt uppsökande verksamhet i kommunal regi. Andra långsiktiga åtgärder som jag skulle vilja föreslå – när nu ingen annan kommer med sådana förslag – är att man främst gör en kartläggning av den organiserade ekonomiska brottsligheten, där prostitutionen ingår som en del. Det skall förstås vara en bred och belysande kartläggning som skall göras på någon självständig forskningsinstitution – för socialpedagogik eller socialmedicin, det kan jag inte bedöma.

Man måste också granska polisens tillståndsgivning till sexklubbar, som ofta är olagliga bordeller. Man måste tillsätta en ny sexualbrottsutredning, den här gången med bara kvinnor i, för att se över den befintliga lagstiftningen och dess brister. Man måste också vidta socialpolitiska åtgärder i förebyggande syfte. Man måste satsa på fritidshem och fritidsgårdar med bra fritidssysselsättning i olika former av gemenskap.

I skolundervisningen måste särskilda undervisningsmoment finnas som belyser hela den här frågan och konsekvenserna av prostitution och pornografi. Också könsrollsfrågan måste förstås belysas i det sammanhanget. Lärarutbildningen måste förändras i detta syfte.

Man måste också vidta, menar jag, åtgärder för att stoppa den tilltagande ungdomsarbetslösheten. Den arbetslösheten kan i sig vara en grogrund för prostitution. I och med den kommer allt fler flickor in i riskzonen. Man måste också förbjuda all barnpornografi, där barn utnyttjas i kommersiellt syfte.

Själva det kapitalistiska samhällssystemet bäddar, menar jag, för prostitution och pornografi, och det star för en förljugen kvinnosyn. Det finns ett grundläggande fel i ett samhälle som tillåter en hård och sadistisk kommersialisering av sexualiteten. Det behövs politiska insatser för att bekämpa den kommersiella sexualhanteringen. Det behövs också en allmän diskussion om samlevnadsformer. Äktenskapet måste diskuteras

liksom även andra samlevnadsformer.

Man angriper inte de bakomliggande orsakerna till pornografi och prostitution med de åtgärder jag har föreslagit – det är jag väl medveten om – men man kan åtminstone åstadkomma positiva effekter med dem.

Allra sist vill jag säga några ord ytterligare om barnpornografen, om jag hinner.

Det finns ingen lag som förbjuder barnpornografi. Justitieministern säger bara att den här utvecklingen måste stävjas. Jag skulle vilja fråga: Hur då? Han säger att han skall överväga att skapa en lagstiftning som förbjuder sadistiska framställningar och barnpornografi. Jag menar att man inte behöver överväga för att fatta ett sådant beslut.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag hörde rätt, men jag tyckte att fru Lantz talade om att det förekom en konstlad indignation i detta sammanhang. Jag reagerar i allra högsta grad mot det påståendet. Jag vill försäkra fru Lantz att min indignation är djup och äkta. Den indignationen delas säkerligen av många, både här i huset och utanför det.

Jag begärde ordet närmast därför att fru Lantz påstår att man inte kan lösa problemet enbart genom att ropa på polis. Nej, ingalunda. Hade fru Lantz läst min interpellation – jag begär inte att fru Lantz skall ha gjort det, för det väcks ju många interpellationer här i kammaren – hade hon vetat att det där klart och tydligt står: "Prostitutionen har alltid funnits, och vi lär inte vare sig genom lagar eller andra åtgärder kunna eliminera den. Men vad vi måste komma åt är den industrialisering av sexualiteten som numera också omfattar barn."

Jag tycker vidare att fru Lantz vid tillfälle skall läsa vad jag har sagt här i dag till justitieministern. Av det framgår klart och tydligt att jag genom polisingripanden främst vill komma åt de s. k. hallickarna. Jag delar helt och fullt fru Lantz uppfattning att det gäller att få en kartläggning av de bakomliggande orsakerna till prostitutionen i vårt samhälle i dag och att sätta in resurser för att komma till rätta med prostitutionen – det kan vara resurser på det sociala området och resurser på andra områden. Det behöver inte vara fråga om polisiära ingripanden.

Jag menar alltså att prostitutionsfrågan, som fru Lantz framhållit tidigare i debatten, måste sättas in i ett större sammanhang. När vi har närmare begrundat protokollet från dagens debatt tror jag, fru Lantz, att vi skall finna att vi är ganska överens.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt första anförande kan man väl säga att de nuvarande straffbestämmelserna på koppleriområdet medger tillräckliga ingripanden. Men en annan sak är hur långt man kan komma med detta när det gäller att få fast de personer som gjort sig skyldiga till brottslighet. I sådana här fall finns uppenbara bevisvärigheter. Skall man komma till rätta med problemen på detta område räcker det inte

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder mot  
pornografi och  
prostitution*

– det tycker jag särskilt förhållandena i Malmö har visat – med att polisen är verksam, även om polisen sätter in alla krafter. Det måste komma till stånd ett samarbete mellan olika myndigheter. Detta har alltså nu börjat. Bl. a. har sedlighetsroteln i Stockholm förstärkts med ett visst antal polismän. Men initiativ har också tagits till kontakter mellan olika myndigheter. Detta är vad man kan göra omedelbart. På längre sikt är det nödvändigt med den kartläggning av hithörande frågor som riksdagen har uttalat sig för och som socialministern har nämnt att han snarast ämnar igångsätta. Jag utgår från att den utredningen får så pass vidsträckta direktiv att man kan ta upp alla frågor som berör missförhållanden på det här området.

När det gäller ingripanden mot barnpornografi är det klart, som fru Kristensson sade, att ändringarna i tryckfrihetsförordningen 1970–1971 inte skedde enhälligt från riksdagens sida. Men klart är att tryckfrihetsförordningen nu icke innehåller någon bestämmelse om straff för tukt- och sedlighetsårande framställningar. Det betyder att man under innevarande riksmötesperiod inte kan få någon slutlig ny lagstiftning på området för tryckta skrifter och därmed jämställda ting. En annan sak är att man bör försöka få till stånd en lagstiftning, och man skall därvid också överväga om det finns andra möjligheter att komma till rätta med problemen.

I fråga om koppleribrottet har sexualbrottsutredningen framlagt förslag. Men jag kan meddela att regeringen icke ämnar för riksdagen framlägga sexualbrottsutredningens förslag på den punkten.

Jag vill sammanfattningsvis uttala en förhoppning att den uppmärksamhet som dessa frågor fått skall göra det möjligt för alla goda krafter att samverka till att hindra och motverka prostitutionen och de övriga missförhållandena på det här området.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vpk har länge skarpt angripit den förljugna och raa kvinnosyn som tar sig uttryck i all prostitution. Vi angriper givetvis ännu skarpare övergreppen mot barnens integritet och införandet av barn i ett perverterat känsloliv. Vi har heller aldrig från vårt partis sida stuckit under stol med vår kritik mot den tidigare sexliberalismens passivitet och tolerans inför prostitutionen. Vi är kanske något förvånade över att de borgerliga talarna inte alltid ser sambandet mellan det här sättet att exploatera människan ekonomiskt och andra sätt att exploatera henne ekonomiskt som är accepterade och som ligger till grund för kapitalismens samhällsliv.

Man måste ändå reagera, trots sitt skarpa ställningstagande mot sådana här företeelser, mot de angrepp som riktas mot den fria och öppna synen på sexualiteten, när det från reaktionär sida görs försök att utnyttja den uppkomna problemsituationen för ett angrepp mot en fri och öppen sexualsyn. Det är nämligen så, om vi skall tala rent ut, att den som har en fri och öppen sexualsyn har inget behov av att i perversa eller käns-

lostörda former få utlopp för sin sexualitet, och han har heller inget behov av prostitution. Det är från den utgångspunkten man måste ställa sig frågan: Varför uppstår behovet av prostitution och perverterade former av sexualliv? Varför är det möjligt att utnyttja människor i olika hänseenden kommersiellt för sådana syften?

Jag tror att det vore nyttigt om man tittade litet grand på vad det är för bakgrundscivilisation vi har, på dessa s. k. normer som man talar så mycket om men som ingen tycks veta riktigt vad det är.

Det är dock ett faktum att man i århundraden och ända in i vår generation har lagt mycket starka restriktioner på ett sunt tillgodoseende av det fysiska behov sexualiteten representerar. Denna restriktiva och sexualfientliga attityd är tyvärr en del av vårt kulturarv. Den har tagit sig uttryck i häxprocesser, i en hänsynslös och rå inställning till "oäkta" barn och utomäktenskaplig sexualitet, den har tagit sig uttryck i viktorianism och hyckleri, den har tagit sig uttryck i löjliga straffprocesser mot konstnärer som framställt nakna människokroppar. Den har tagit sig uttryck i en osund propaganda för sexuell avhållsamhet, en osund propaganda mot preventivmedel och aborter och mot utövning av sexualitet som inte syftar till att ge upphov till barn.

Vi borde diskutera hur dålig den sexuella uppfostran i dag är och hur litet den faktiskt karakteriseras av öppenhet och frihet. De som nu angriper prostitutionen och de sexuella avarterna är många gånger samma människor som motsatt sig att vi skall ge skolungdomarna en fri och vettig sexualsyn.

För många barn gäller att också deras föräldrar har en dålig sexuell uppfostran och är offer för en restriktiv och en antisexuell moral, som inte medger öppenhet och en sund känslomässig utlevelse. Många människor i den medelålders generationen har ett oerhört torftigt sexualliv. Deras tystnad och kontaktlöshet inför barnen när det gäller sådana ting har naturligtvis haft sin verkan på barnens uppfostran.

Jag tror, herr talman, att det är på tiden att återigen på ett riktigt och sunt sätt ta upp den så länge försummade diskussionen om sexualitetens rätta plats i det mänskliga livet, en diskussion som fördes på 1930-talet men som under 1950-talets hetskampanjer mot sexualitet och inte minst mot homosexualitet och homosexuella på något sätt sjönk i bakgrunden och som nu återigen hotar att komma på undantag i en alltför moralistiskt och konservativt färgad debatt.

Jag tror att det vore bättre om vi hade en öppen och naturlig syn på sexualiteten som ett bland flera kampinstrument mot de avarter som vi nu kan konstatera har brett ut sig i detta samhälle. Jag menar att vi skall erkänna existensen av ungdomens sexualitet. Vi skall bemöta den positivt, och vi skall visa respekt för de ungas känslomässiga och sexuella behov. Då kanske vi i nästa skede får en sundare generation, som inte på grund av förträngningar av de sexuella känslorna medvetet eller omedvetet nödgas gå hallickarna till mötes och söka sexuell utlevelse i perverterade former.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den  
10 december 1976

*Meddelande om interpellationssvar*

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsättningen inom  
järn- och stålindustrin, m. m.*

**§ 8 Meddelande om interpellationssvar**

*1976/77:44 om hanteringen av miljöfarligt gods*

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Interpellationen 1976/77:44 har jag av arbetsmässiga skäl inte haft möjlighet att besvara i dag. Jag anhåller att få besvara den vid den senare tidpunkt som kan överenskommas med interpellanten.

**§ 9 Om åtgärder för att säkra sysselsättningen inom järn- och stålindustrin, m. m.**

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels herr *Hagbergs* i Borlänge (vpk) den 12 oktober anmälda interpellation, 1976/77:4,

dels herr *Feldts* (s) den 14 oktober anmälda interpellation, 1976/77:6,

dels herr *Gustavssons* i Eskilstuna (s) den 14 oktober anmälda fråga, 1976/77:17, och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att förmå Stora Kopparbergs Bergslags AB att säkra Söderfors och Vikmanshyttans framtid. Herr Hagberg har vidare frågat om jag är beredd att nationalisera hela den privata järn- och stålindustrin för att därigenom säkra sysselsättningen bl. a. i Bergslagen samt samtidigt framlägga ett långsiktigt utvecklingsprogram för metallindustrin syftande till att säkra sysselsättningen och kraftigt höja förädlingsgraden inom svensk järn- och stålindustri.

Herr Feldt har frågat mig om regeringen avser att fullfölja arbetet på en plan för den strukturella utvecklingen av svensk stålindustri, som säkerställer att nödvändiga strukturförändringar sker i socialt acceptabla former, med trygghet och inflytande för de anställda och efter en samlad samhällsekonomisk och regionalpolitisk bedömning. Herr Feldt har vidare frågat om regeringen i avvaktan på en sådan plan kommer att förhindra genomförandet av transaktionen mellan Stora Kopparbergs Bergslags AB och Uddeholms AB och av liknande transaktioner, som föregriper en samlad lösning av stålindustrins strukturproblem. Herr Gustavsson i Eskilstuna har frågat mig vad översynen av utredningsverksamheten rörande problemen inom stålindustrin betyder för samtalen om ett samarbete mellan staten och Gränges AB för att öka tryggheten för de anställda i Oxelösunds Järnverk och Gränges Nyby.

Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Svensk stålindustri – liksom stålindustrin i hela västvärlden – har i dag stora problem. Den internationella lågkonjunkturen har med stor kraft drabbat branschen. Efterfrågenedgången har varit den kraftigaste sedan 1930-talet. Den svenska stålindustrin, som säljer sina produkter i hård konkurrens såväl på sin hemmamarknad som på sina exportmark-

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

nader, har fått vidkännas en drastisk minskning av sina leveranser. Genom en omfattande lagerproduktion, delvis finansierad genom det statliga lagerstödet, har dock sysselsättningen hittills glädjande nog kunnat hållas uppe. Företagens finansiella ställning har emellertid försvagats i hög grad.

Även om konjunkturen vänder uppåt kommer den svenska stålindustrin att ha problem. Den allt hårdare utländska konkurrensen tillsammans med vissa långsiktiga förändringar i efterfrågan kan komma att medföra långtgående strukturförändringar inom branschen. Den lägre nivån i bostadsbyggandet och den samtidiga förskjutningen mot större andel småhus samt den neddragning av varvsproduktionen som förutses för de närmaste åren är omständigheter som på efterfrågesidan i hög grad påverkar de svenska stålverkens situation.

F. n. pågår ett omfattande utredningsarbete inom stålområdet. På handelstalsidan arbetar en för branschen och stålbranschrådet gemensam utredning. I detta arbete deltar en särskild expertgrupp med representanter för berörda företag, de anställda och industridepartementet. En rapport, som innehåller såväl en problemanalys som förslag till konkreta åtgärder, kommer att avlämnas under våren 1977.

En motsvarande analys av specialstålområdet har inte gjorts. Jag har därför tillkallat en särskild utredare med uppgift att skyndsamt belysa branschens problem, analysera tänkbara utvecklingslinjer och bedöma vilka statliga åtgärder som kan anses vara påkallade. Arbetet, som skall bedrivas i kontakt med branschens parter, skall slutföras tidigt nästa år.

Det är sålunda min förhoppning att situationen inom såväl handels- som specialstålindustrin skall vara tillfredsställande belyst våren 1977.

Under den tid som utredningsarbetet pågår bör självfallet strukturpåverkande åtgärder i möjligaste mån anstå. Berörda parter i stålbranschrådet är ense om detta.

I fråga om Uddeholms AB:s köp av Stora Kopparbergs Bergslags AB:s specialstålverksamhet vill jag erinra om att jag så snart jag fick kännedom om den aktuella affären och de sysselsättningsmässiga konsekvenser som den medförde tillkallade en särskild arbetsgrupp med uppgift att undersöka alternativa sysselsättningsobjekt för Vikmanshyttans del. Arbetsgruppen har avlämnat en första rapport. Stora Kopparbergs Bergslags AB har förklarat sig villigt att till Vikmanshyttan förelägga en mekanisk verkstad som beräknas ge ca 150 sysselsättningstillfällen. Vidare kommer Fagersta AB att överta kallvalsverket i Vikmanshyttan. Detta betyder fortsatt sysselsättning för ett femtiotal personer i Vikmanshyttan.

Arbetsgruppens arbete fortsätter. I Söderfors skall verksamheten fortsätta i Uddeholms regi. En viss minskning av sysselsättningen kan dock inte undvikas. Med anledning härav har jag uppdragit åt en arbetsgrupp att bevaka sysselsättningsutvecklingen i Söderfors. Detta är vad jag för dagen kan säga om de aktuella strukturella förändringarna.

Den pågående utredningsverksamheten syftar till att ge ett samlat un-

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

derlag för bedömningar rörande den framtida utvecklingen inom svensk stålindustri. Att i dag uttala sig om denna utveckling och om vilka åtgärder som kan komma att behövas skulle vara att föregripa detta arbete. Det finns emellertid anledning att understryka att de strukturförändringar som kan komma att krävas måste samordnas mellan företagen. Självfallet måste de ske på ett sådant sätt att negativa sysselsättningsmässiga och regionala konsekvenser så långt möjligt begränsas. Det faller i första hand på de berörda företagen att trygga en fortsatt sysselsättning för sina anställda. Statsmakterna har dock givetvis det övergripande ansvaret för att säkerställa en långsiktig sysselsättning och utveckling inom den berörda regionen. Lika självklart är det att de anställda liksom berörda kommunala och regionala organ fortlöpande måste informeras och ges tillfälle att föra fram sin syn på de åtgärder som övervägs.

Vad slutligen gäller samtalen med Gränges AB om ett eventuellt statligt engagemang i företagets gruv-, transport- och handelsstålrorelse kan jag endast säga att också denna fråga får anstå till dess det finns möjligheter att göra en samlad branschbedömning.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på interpellationen. Det är bara att konstatera att svaret är ett s. k. ja-så. Frågan om vilka åtgärder industriministern ämnar vidta för att Stora Kopparberg skulle säkra Vikmanshyttans och Söderfors framtid har jag egentligen inte fått svar på, inte heller på frågan om stålindustrins framtid.

Den stålkrisis som nu kan illustreras med en lång rad ortnamn – Vikmanshyttan, Söderfors, Luleå, Oxelösund, Hagfors, Degerfors, Avesta, Bångbro, Långshyttan, Fagersta, Domnarvet m. fl. – är till sina yttre tecken lik den kris som under ett drygt tiotal år har drabbat pappers- och massaindustrin. Det är enindustriorter som har sett sina fabriker läggas ner eller drabbas av stora inskränkningar. Resultatet blir alltså sysselsättningskriser, och befolkningen tvingas sedan flytta till andra orter. Järn- och stålindustrins kris ser ut att följa det mönstret.

När riksdagen började i höstas ansåg vänsterpartiet kommunisterna att stålkrisen var en angelägenhet av allra största vikt, och vi ville ha en realbehandling av frågan under hösten. Men riksdagen ansåg som bekant annorlunda. Inte desto mindre är detta en fråga av stor vikt för dem som bor på de här bruksorterna och som nu upplever stålkrisen.

Vad är det egentligen som har hänt? Jag vill anföra några exempel. Wikmanshytte bruk läggs ner. Därmed dör Vikmanshyttan som stålort. Söderfors har fått första spiken i kistan genom sin personalinskränkning. Uddeholm vidtar omfattande rationaliseringar inom sin specialstålsektor, och likadant är det på flera andra bruk i Bergslagen, där det outtalade hotet om nedläggning föreligger.

Även de stora järnbruken genomför omfattande inskränkningar, försäljningar och rationaliseringar. Talande för hela stålkrisen är Stålverk 80 och NJA. Dessa projekt har fått ta de första stötarna av den kapitalistiska

lågkonjunkturen. NJA har under i stort sett hela sin tillvaro varit ett järnverk som fått hålla till godo med de bitar av den svenska stålindustrin som de privata företagen kunnat undvara, alltså de minst lönsamma bitarna. Eftersom det har varit den outtalade meningen att NJA i verkligheten varit ett stort AMS-projekt, är det en bisarr situation när man nu helt plötsligt lägger kapitalistiska lönsamhetsprinciper till grund för verksamheten och skall dra in 1 000 man. Det kan ju bara bli ett sådant resultat när man från början tilldelade NJA den roll i svensk stålindustri som den som får ta hand om det som blir över.

Men de åtgärder som nu vidtagits i den svenska stålindustrin, framför allt av Uddeholm och Stora Kopparberg, är ju att anpassa sin verksamhet till en kommande högkonjunktur. Man städar med andra ord i lågkonjunktur och då naturligtvis utan socialt ansvar. Industriministern borde vara medveten om detta.

Industriministern säger att det är stålföretagen som är ansvariga för att trygga sysselsättningen. Men hur kan man som industriministern åse hur storföretag behandlar folk och bygder på ett sådant utmanande sätt som i t. ex. Vikmanshyttan utan att ta till kraftfulla åtgärder?

Ett annat exempel på Stora Kopparbergs städning är att man i Domnarvets Jernverk har sålt sin grovplåt till Oxelösund. Produktionen i Domnarvet är nu snart bara tunnplåt. Man minskar antalet sysselsättnings-tillfällen i Domnarvets Jernverk. Oxelösund blir nu den som skall ha grovplåten, men summan av transaktionen blir ett mindre antal sysselsättningstillfällen inom järn- och stålindustrin. De som får betala är arbetarna och kommunerna.

Stålindustrin har under årens lopp också haft gyllene år. Det har man med jämna mellanrum. Spekulationen i järn- och stålindustrin har också varit ganska hänsynslös. Jag skall ta några exempel.

Stora Kopparberg har största delen av sitt aktiekapital som gratisaktier. Detta har haft som följd fantastiska utdelningsinkomster. Från 1946 till 1965 har man ur vinsterna skakat fram 272 miljoner. Uddeholm har från 1951 till 1967 tagit fram 182 miljoner i gratisaktier. Gränges har från 1948 till 1974 tagit fram sammanlagt 521 miljoner i gratisaktier, och då är hela aktiekapitalet på 725 miljoner.

Det är bara några exempel på kapitalägarnas snabba pengar inom stålindustrin, och det är för att säkerställa ytterligare vinster som storstädningen sker på ett brutalt och kortsiktigt sätt.

All verksamhet borde väl ändå ingå i någon samhällsplan. Men så är det inte i den här industrigrenen, och i många andra. Det är ett vältaligt exempel på kortsiktiga vinster som drivit stålindustrin in i en strukturkris. Det är i det långsiktiga sammanhanget som storfinanserna nu verkligen visar vilka de är. De har ingen ersättningsindustri att erbjuda de orter som drabbas, och de har heller ingen planering för något sådant.

Herr talman! Den stålkras vi nu upplever är inte heller något överraskande eller unikt. Vi lever i ett samhälle – det kapitalistiska – som har dessa kriser inneboende i sig. Profitkvoten är den drivande makten

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

i den kapitalistiska produktionen, och det produceras blott om man kan producera med profit. Men den tekniska utvecklingen och den ökande kapitalackumuleringen gör att profitkvoten sjunker. Kapitalisterna får inte den profit de begär. Profitkvotens fall framkallar en hårdnande konkurrens mellan kapitalen. Nu försöker man lösa den krisen.

Vissa kapital, vissa företag, slås ut helt ur konkurrenskampen. De går i konkurs. Andra förlorar i värde. Genom att sätta in nya maskiner, använda nya arbetsmetoder och stegra utsugningen av arbetskraften söker kapitalet att pressa upp profitkvoten.

Under den statsmonopolistiska kapitalismen – dvs. det samhälle vi har i Sverige i dag – får företagen pengar från staten, skattelättnader osv. Staten använder skattepengar som den tagit från lönearbetarna för att hålla uppe kapitalets profiler.

Företag slås ut, och företag slås ihop. Det sker rekonstruktioner, som det heter. Kapitalisterna är med den borgerliga statens hjälp i febril verksamhet för att kapitalet skall kunna fungera på en ny nivå och under förändrade betingelser, som ger den profitkvot man begär. Är det inte så, herr industriminister, att de två utredningar som i stort handhas av kapitalägarna själva syftar till dessa rekonstruktioner av svensk stålindustri?

Vad som hänt i framför allt Bergslagen är som sagt inga nyheter. Riskerna har förelegat och varit kända länge. När vi i våras här i riksdagen diskuterade frågan att göra kraftinsatser för Bergslagen möttes förslagen mycket kallsinnigt. Utskottet och riksdagen litade på utredningarna. Svaret för den akuta situationen i Vikmanshyttan ligger därför, som jag ser det, på storfinansen och den tidigare regeringen, som hela tiden spelade med på storbolagens villkor.

Vikmanshyttan är en av de många bruksorter som har varit hotade under lång tid och vid flera tillfällen. Men bara tre dagar efter valet kom chockbeskedet att Vikmanshyttan skulle läggas ned. Det var innebörden av Stora Kopparbergs besked. De anställda visste ingenting, de anställdas organisationer visste ingenting, och kommunen visste ingenting. Nyanställningar gjordes så sent som den 20 september. Och nu är planerna fullföljda genom Stora Kopparbergs styrelsebeslut, som i realiteten betyder nedläggning.

Den stora skandalen i hela affären är egentligen vad som föregick beslutet och de planer som låg till grund för detsamma. Redan under sommaren hade förre industriministern och förre finansministern blivit informerade om Stora Kopparbergs planer. Enligt företagets vice VD rekommenderades då företaget att hålla tyst med saken till efter valet. Vad som är sant i det påståendet får väl vice verkställande direktören stå för; han uttalade sig ju för pressen. Men klart är att förre industriministern och förre finansministern samt Metalls ordförande var informerade om detta redan under sommaren, men det hemlighölls. Detta framkom också på de fackliga möten som jag var med om och där man behandlade denna fråga. Men beskedet kom som sagt tre dagar efter

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

valet. Detta spel bakom ryggen på arbetarna vid Stora Kopparberg av den förra regeringen måste betraktas som upprörande.

Av de drygt 400 arbetare som nu jobbar i Vikmanshyttan kanske 200 kan få fortsatt arbete, men vad som händer med de planerade nödlösningarna är också ett problem. Jag tänker här bl. a. på den mekaniska verkstad som skall förläggas till Vikmanshyttan. Kommer den att dra arbetstillfällen från andra platser? Kommer den verkstaden att ta hand om legoarbeten som i dag utförs av småverkstäder?

När jag framställde min interpellation och frågade vad industriministern tänkte vidta för åtgärder för att förhindra Stora Kopparberg att lägga ned bl. a. verksamheten i Vikmanshyttan hade det inte fattats något beslut i styrelsen. Industriministern har som jag ser det inte gjort någonting åt den frågan. Stora Kopparberg har bara förbundit sig att förlägga en mekanisk verkstad till Vikmanshyttan. Vad har industriministern gjort för försök att få Stora Kopparberg att ta sitt samhällsansvar för Vikmanshyttan?

När vi i representantskapet för Metalls avdelning 63, där Vikmanshyttan ingår, behandlade fallet Vikmanshyttan krävde vi enhälligt att ingen försäljning av Vikmanshyttan skulle ske, utan att Stora Kopparberg skulle ta sitt sociala ansvar i Vikmanshyttan och investera för framtiden, t. ex. i en vidareförädling av stålprodukter. Vi kan nu konstatera att de fackliga insatserna inte har fått något stöd i regeringen.

Det är tydligen också på det sättet, herr talman, att det i debatten om stålindustrins framtid, framför allt på handelsstålsidan, förs en diskussion om vilken inriktning vi skall ha i framtiden, om produktionen skall vara inriktad på stålämnen med liten valsningsgrad eller på vidareförädling av vårt stål, alltså t. ex. en förädling av tunnplåt till mera färdiga produkter. För detta krävs emellertid att vår verkstadsindustri planeras så att man inte lika ohämmat som nu kan företa kapitalexport och förlägga verksamheten utanför vårt lands gränser.

Det är med tanke på det här perspektivet som man under de senaste åren har varit en smula förbryllad över den förra regeringens turer med Stålverk 80: först 4 milj. ton råstålsämnen på världsmarknaden, råstålsämnen som har en mycket liten förädlingsgrad, sedan förslaget om 2,5 milj. ton råstål på den svenska marknaden. Man frågar sig varför staten bara skall gå in i råstålsledet: metallurgiskt centrum i Luleå och en satsning på den kapitalkrävande ämnestillverkningen, som i sin tur skulle minska det finansiella trycket på den privata stålindustrin i Mellansverige – allt enligt den förre industriministern. Staten skall göra investeringar i mindre lönsamma delar, medan det privata näringslivet skall investera i det lönsamma förädlings- och manufakturledet.

Vad menade den gamla regeringen och vad menar i dag den socialdemokratiska oppositionen, när man talar om samhällsinsatser?

Ytterligare en fråga inställer sig nu när Stålverk 80 har lagts på is. Hur kommer de investeringar som skulle ha gjorts i Stålverk 80 att slussas in i stålindustrin? Blir det investeringsstöd, skattelindringar eller kommer

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

kanske Stålverk 80 att byggas någon gång?

De konjunktur- och strukturproblem som finns inom järn- och stålindustrin måste, enligt min mening, lösas på ett helt annat sätt. Branschen bör i sin helhet nationaliseras. Riksdagen måste ta sitt ansvar för en ny och annorlunda utformad industripolitik, som kan rädda sysselsättningen.

Problematiken innehåller två huvudsakliga avsnitt. Det ena är sysselsättnings- och energiavsnittet, det andra koncentrationen och de mindre bruksorternas framtid. Metallindustri i vid mening sönderfaller på ett markant sätt i två delar, dels råvaruutvinning och processindustri – gruvorna, metallverken och valsverken –, dels den egentliga förädlingen, manufakturverkstadsindustrin.

Den första gruppen är ju starkt konjunkturkänslig. Den kräver allt större koncentration till stora anläggningar. Den är starkt energikrävande, den ger små sysselsättnings tillskott för varje insatt mängd kapital och energi.

Den andra gruppen är mindre konjunkturkänslig. Den är lättare att decentralisera, den ger en hög sysselsättningseffekt vid nyinvesteringar, den förbrukar små mängder elkraft och olja per anställd. Förhållandet mellan metallindustrins tunga del och dess förädlingsdel är då det gäller elförbrukning per sysselsatt 1:10 till förädlingsdelens favör.

Den nuvarande strukturomvandlingen hotar Bergslagens och andra regioners många små bruksorter. Flyttningen utomlands av verkstadsindustrin försämrar möjligheterna att utveckla förädlingsindustri inom landet. Det starka inslaget av tung metallindustri är dessutom ogynnsamt från energisynpunkt.

Storfinansens järn- och stålpolitik går i dag ut på att säkra statens medverkan i, som man säger, de tunga och förlustbringande delarna. Statens järn- och stålpolitik har hittills bestått i att på sin höjd ersätta en del av råmalmsexporten med ämnestillverkning. Varje program för högre förädlad produktion saknas. Ingen plan för att möta de mindre bruksorternas problem existerar. Kapitalexport tillåts i obegränsad utsträckning. Vad som krävs är följande:

1. Hela järn- och stålindustrin nationaliseras, vilket är den enda möjligheten för att man skall kunna rädda bruksorterna och ta samhälls-ekonomiska hänsyn.
2. Rovdriften på malm dämpas.
3. Ett omfattande program för en högt driven förädling.
4. En plan för framtida lokalisering av förädlingsindustrier till hotade orter med järn- och stålindustri.
5. Export av förädlingsindustrier stoppas.

De positiva följderna av ett sådant program för nyorientering är många. Den nödvändiga mängden elkraft, olja och kol minskar. Den frigjorda energimängden möjliggör betydande sysselsättningsökningar. Konjunkturkänsligheten minskar. Möjligheterna att föra en regionalpolitik till stöd för de mindre industriorterna ökar. Bergslagen och Norrlands inland kan

få sin sysselsättning förbättrad. Kriserna på de mindre bruksorterna kan i tid undvikas. Slutligen utvecklar man det som är ett industrilands styrka – en högt driven teknisk specialitet. Det svar jag har fått av industriministern är, som jag ser det: Vänta och se, stålutredningarna måste bli klara.

Men några frågor måste ändå besvaras. Hur tänker industriministern med Stora Kopparberg och Uddeholm genomföra affären med Vikmanshyttan, utmäta Stora Kopparbergs sociala ansvar mot Vikmanshyttan, som akut drabbades? Industriministern säger i sitt svar att det åligger de berörda företagen att själva trygga sysselsättningen.

Ett annat känt inslag i svenskt näringsliv är att en nedkörd enhet säljs till ett annat företag, och sedan lägger man ned verksamheten. Stora Kopparberg köpte Wikmanshytte bruk för ett antal år sedan och försökte i slutet av 1960-talet att lägga ned bruket. Man har nu lyckats. Min fråga är: Vilka garantier kan regeringen ge åt Söderfors, som nu har sålts av Stora Kopparberg till Uddeholm? Hur ställer sig regeringen om Uddeholm gör likadant som Stora Kopparberg har gjort när det gäller Vikmanshyttan? Blir man då lika handlingsförlamad som man är i dag?

Industriministern tillhör centerpartiet och var en av dem som under valrörelsen mest ivrigt talade om ett antal nya jobb – flera hundra tusen. Men när det gäller stålindustrin och dess bruksorter finns tydligen hos industriministern och hans parti inte några sådana offensiva planer. I svaret talas om att strukturomvandlingen skall ske så att det inte blir alltför negativa konsekvenser för bruksorterna. Men min fråga är: Ingår eller ingick inte bruksorterna bland dem som skulle få del av de flera hundra tusen nya jobb som centern hävdade skulle skapas?

Industriministerns svar andas inte direkt optimism. Industriministern svarar inte på frågan, om stålindustrin måste nationaliseras och infogas i ett långsiktigt utvecklingsprogram. Därför ställer jag frågan igen: Måste inte en nationalisering och en övergripande planering av stålindustrins framtid vara den enda lösningen för att kunna rädda jobb åt Bergslagens bruksorter?

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret på min interpellation.

Innebörden av det svar industriministern lämnat på min fråga om hur regeringen tänker angripa strukturproblemen i den svenska stålindustrin är i huvudsak att han väntar på ett samlat underlag för att kunna bedöma den framtida utvecklingen. Och han vill inte föregripa det pågående utredningsarbetet genom att nu uttala sig om denna framtida utveckling och om de åtgärder som kan bli aktuella.

Det är ju ett beprövat grepp herr Åsling därmed tar på en besvärlig fråga. Felet med det är bara att jag inte begärt några sådana uttalanden från herr Åslings sida. Vad jag efterlyste i min interpellation var besked om *viljeinriktningen* i regeringens arbete med stålindustrins strukturpro-

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

blem: om man var beredd att göra upp en plan för den strukturella utvecklingen inom stålindustrin, att med andra ord ingripa och söka styra den nödvändiga omvandlingen. Har regeringen inte den viljan, betyder det att strukturomvandlingen kommer att styras av företagen och deras olika ägargrupper utifrån deras privatekonomiska intressen och bedömningar.

Jag hade flera skäl att begära en sådan principiell viljeyttring från den borgerliga regeringen.

Det första skälet var att stålindustrin enligt min mening har visat sin oförmåga att själv åstadkomma den nödvändiga förnyelsen och utvecklingen. Sedan många år har investeringarna varit otillräckliga för att den svenska industrin skulle kunna följa med i den snabba utveckling som ägt rum utomlands på järnhanteringens område. Inte heller har man, trots upprepade försök, kunnat etablera det samarbete för strukturanpassning som hade varit nödvändigt.

Följden har blivit att svensk stålindustri stagnerat och möter växande svårigheter att klara utlandskonkurrensen, som också industriministern framhåller. Men orsaken är alltså inte bara den som herr Åsling pekar på, dvs. den internationella konjunkturedgången. Bakom ligger också många års försummelser att i tid och under gynnsammare konjunkturer på stålmarknaden genomföra investeringar och strukturella förändringar.

Nu tvingas företagen av en vikande efterfrågan och försämrad lönsamhet att nästan i panikens tecken genomföra den förvandling och förnyelse av svensk stålindustri, som man tidigare försummat.

Som jag ser det är åtminstone två allvarliga risker förenade med detta. För det första har nu flera stora stålföretag försatt sig i den situationen, att man starkt måste ifrågasätta om de har finansiella resurser att göra de nyinvesteringar och satsa de pengar i övrigt som krävs. Struktur-omvandlingen får inte bara bli nedläggningar och en allmän nedskärning av stålindustrin. En förnyelse och en modernisering, i vissa fall också utbyggnad, är nödvändig för att vi skall få behålla en livskraftig industri av tillräcklig omfattning. Och för detta krävs rejäla kapitalinsatser.

För det andra finns risken att strukturförändringarna, om de helt styrs av företagen, alltför mycket bestäms av det aktuella konjunkturläget och av kortsiktiga vinstintressen. I en konjunkturedgång är det lätt hänt att pessimismen sprider sig och färgar också de långsiktiga bedömningarna. Det kan innebära att vi förlorar produktionsenheter och projekt som på sikt skulle ha gett landet både sysselsättning och lönsam produktion.

Den enda instans som har kraft nog att motstå de kortsiktiga vinstintressena, som kan tvinga fram ett mera långsiktigt tänkande och som kan ställa nödvändigt investeringskapital till förfogande är samhället. Det är därför som vi vill ha en plan för en strukturomvandling av stålindustrin under samhällets ledning och direkta medverkan.

Det andra skälet till att jag ville veta regeringen Fälldins principiella inställning är att förändringarna inom stålindustrin inletts på ett sätt

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

som skapat oro inför framtiden.

Jag syftar på affären mellan Stora Kopparberg och Uddeholm, som skall leda till nedläggning av specialstålverket i Vikmanshyttan och en betydande reduktion av verksamheten vid bruket i Söderfors. Den affären presenterades utan förvarning som ett fullbordat faktum. Man gav inte de anställda någon möjlighet till insyn och inflytande. Man hade grovt vilselett den berörda kommunen genom att bara några månader tidigare tala om utbyggnad och behov av ytterligare arbetskraft. Man tillät ingen prövning av alternativa lösningar.

Det är utifrån sådana erfarenheter som vi kräver att strukturförändringar sker i socialt acceptabla former, med trygghet och inflytande för de anställda och efter en samlad samhällsekonomisk och regionalpolitisk bedömning.

Mitt tredje skäl var att de fackliga organisationer, som företräder de anställda inom stålindustrin, i en gemensam skrivelse krävt att strukturförändringarna sker efter en samlad plan, i samråd med de anställda och i den takt som nya arbetstillfällen kan skapas för människorna på de berörda orterna.

Uppfattningen att statens aktiva medverkan är nödvändig har sedermera framförts också från industrins sida. I en intervju i Veckans Affärer den 4 november säger Grängeschefen Johan Åkerman att det är svårt att åstadkomma en livskraftig och expansiv svensk stålindustri utan att staten aktivt medverkar. Han framhåller vidare: "Utän en övergripande samordning med statens hjälp är det risk att fler jobb och verk slås ut än som annars skulle varit nödvändigt."

Vad har då industriministern att säga om regeringen Fälldins inställning till de här frågorna, nu sedan han haft dryga två månader på sig att fundera över dem?

Han hänvisar som sagt till alla sina utredningar. Men såvitt jag vet har ingen av dessa utredningar fått några direktiv eller andra anvisningar, där regeringen ger uttryck för sin vilja att fullfölja det arbete på en plan för stålindustrins strukturomvandling, som inleddes av den socialdemokratiska regeringen. De olika expertutredningarna skall visserligen enligt herr Åsling bedöma vilka statliga åtgärder som kan anses vara påkallade. Men någon antydning om efter vilken politisk viljeinriktning experterna skall arbeta, vilka mål åtgärderna skall syfta till, ges inte.

I stället följer herr Åsling sin allmänna obeslutsamhet bakom en rad uttalanden, som jag med en välvillig formulering vill kalla luddiga. Han säger i interpellationssvaret att "de strukturförändringar som kan komma att krävas måste samordnas mellan företagen". Men vem skall sköta denna samordning, herr Åsling? Det är ju den helt avgörande frågan. Om ni menar att samordningen skall skötas av företagen, borde ni vid det här laget ha upptäckt att den samordningen klarar inte de privata kapitalintressena. I varje fall vet vi redan att den inte kommer att ske så, att strukturförändringarna genomförs på ett socialt acceptabelt sätt. Om å andra sidan samordning "mellan företagen" betyder att den skall

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

skötas av någon annan, vem är det då som avses? Staten, Jernkontoret, herr Åsling själv, eller vem är det som skall ta ansvaret?

Sedan förklarar herr Åsling att strukturförändringarna skall ske så, att negativa sysselsättningsmässiga och regionala konsekvenser "så långt möjligt begränsas". Jag måste säga att detta är en både oklar och oroande låg målsättning för samhällets sysselsättnings- och lokaliseringspolitik. Den ligger inte bara långt under vad de anställda i det här läget kräver av samhället. Den avviker också kraftigt från vad herr Åsling och hans parti i årtal förespeglat svenska folket skulle bli resultatet av centerns närings- och regionalpolitik. Så sent som under valrörelsen var det alls inte fråga om att "så långt möjligt begränsa" konsekvenserna av näringslivets strukturomvandling. Då var varje sådan konsekvens utesluten, herr Åsling, om centern kom till makten. Då lovades ökad sysselsättning på de mindre orterna och fler företag ut till regionerna.

Att herr Åsling nu får tugga och svälja ner sina vallöften kan möjligen vara en nyttig diet för honom. Men hos människorna ute på de många orter, som berörs av stålkrisen, måste hans besked här i dag utlösa både oro och besvikelse.

Oron minskas inte av att herr Åsling upprepar den fras, som blivit hans och den borgerliga regeringens refräng, nämligen att ansvaret för sysselsättningen i första hand faller på företagen. Det må vara riktigt att företagen har ett sådant ansvar. Men det helt avgörande är ju – hur skall ni få företagen att leva upp till ett sådant ansvar?

För att göra frågan mera konkret vill jag ställa den på följande sätt till herr Åsling: Ni har tillsatt en arbetsgrupp som skall skaffa nya jobb i stället för de 440 som försvinner när Stora Kopparberg lägger ner stålverket i Vikmanshyttan. Min fråga är då: Vilka maktmedel eller andra resurser har regeringen gett den här arbetsgruppen, så att den kan förmå Stora Kopparberg att skaffa fram 440 nya arbetstillfällen i Vikmanshyttan? Och om arbetsgruppen skulle finna att dessa nya arbetstillfällen inte kan tas fram, vilka åtgärder tänker då regeringen vidta mot Stora Kopparberg så att företaget tar det ansvar för sysselsättningen som ni påstår att ni kräver av företagen?

Hittills har arbetsgruppen hittat ett projekt som åtminstone under en tid skulle klara sysselsättningen för 50 människor. Herr Åsling säger nu att Stora Kopparberg "förklarat sig villigt" att dessutom till Vikmanshyttan förlägga en mekanisk verkstad som beräknas ge ungefär 150 sysselsättningstillfällen.

Jag är pinsamt överraskad över att ett statsråd lämnar riksdagen en så förgylld och bristfällig upplysning. Herr Åsling kan ju inte vara okunnig om att denna mekaniska verkstad skulle uppstå genom att produktion och sysselsättning flyttas till Vikmanshyttan från ett antal småföretag i andra delar av landet. I Borlänge-Falunregionen skulle sju mindre verkstäder förlora 40 % av sin produktionsbeläggning och inom Kopparbergs län i övrigt skulle 28 verkstäder förlora produktion motsvarande sysselsättningen för 80 man. Herr Åsling måste också känna till att de här

planerna mött kraftigt motstånd just därför att de skapar problem på andra håll. Men ändå vill jag meddela herr Åsling att vi för Dalarnas del motsätter oss den här metoden att låta Stora Kopparberg komma ifrån sitt ansvar för sysselsättningen. Dessutom måste jag fråga industriministern hur han med sitt centerpartistiska samvete kan försvara en sådan här centralisering av produktion och utarmning av mindre företag.

Herr Åsling, före valet lovade ni 400 000 nya jobb, jämnt fördelade över landet. Hur många gamla jobb lovar ni i dag att klara i Vikmanshyttan och Storfors?

Min andra fråga i interpellationen gällde om regeringen tänkte förhindra försäljningen av Söderfors till Uddeholm, till dess en samlad lösning fanns på stålindustrins strukturproblem. Svaret på den frågan fick jag den 8 november, inte av herr Åsling utan av Stora Kopparberg, som meddelade att överlåtelsen skall genomföras och specialstålverket i Vikmanshyttan läggas ner.

Om sina insatser i denna del iakttar herr Åsling en förståelig tystnad i sitt interpellationssvar. I stället gör han ett nytt kryptiskt uttalande, genom att upplysa om att berörda parter i stålbranschrådet är ense om att strukturpåverkande åtgärder "i möjligaste mån" bör anstå under den tid utredningsarbetet pågår.

Herr talman! Jag tänker inte ta upp tiden med att försöka få herr Åsling att förklara vad han menar med uttrycket "i möjligaste mån", inte heller varför strukturförändringarna skall få börja igen så snart som utredningsarbetet är färdigt. Jag vill ställa en mycket enklare fråga: Är det här påståendet sant? Har herr Åsling åstadkommit den frysning av läget i stålindustrin som han utlovade i november?

I varje fall har vi sedan dess nåtts av en rad meddelanden, som tyder på att strukturpåverkande åtgärder i själva verket pågår, planeras eller åtminstone diskuteras. Från Stora Kopparberg har meddelats att grovplåttillverkningen vid Domnarfvet skall flyttas till Oxelösund. Det kallar jag en strukturpåverkande åtgärd. Inom Uddeholmsbolaget planeras eller diskuteras stora omläggningar, där man friskt bollar med orter och sysselsättning. Och vad händer egentligen i Horndal med det bruk, som Boxholm arrenderar av Fagersta? Förhandlingarna om fortsatt arrende har enligt uppgift avbrutits och ovissheten växer om Horndalsverkets framtida öde.

Mot bakgrunden av alla de här olika uppgifterna vore det välgörande om industriministern i dag kunde försäkra oss att några nya strukturåtgärder inte kommer att företas i den svenska stålindustrin innan det finns en plan för den samordnade lösning han själv – låt vara i mycket dunkla ordalag – talat om, där de anställda har ett medinflytande och där omläggningen inte går i snabbare takt än att sysselsättningen och framtiden för de berörda orterna kan klaras.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Min fråga till statsrådet Åsling ställdes för ett par månader sedan. Herr Åsling har dröjt med svaret och lagt in det i en mera övergripande interpellationsdebatt. Jag godtar självfallet detta och jag tackar industriministern för svaret på min fråga.

Tidsutdräkten kräver dock att jag redogör för frågans utgångspunkt. Den vilar på en regional aspekt.

Sörmland är som bekant ett starkt industrialiserat län. Länets industristruktur är sådan att den ökade konkurrensen, inte minst från länder som tidigare varit mindre välutvecklade industriellt än vårt land, men som nu kommit i gång, verkligen är kännbar. För att klara sysselsättningen krävs teknologihöjningar och omstruktureringar. Ansvarsmedvetenhet och skicklighet hos handens och hjärnans arbetare, liksom progressivt tänkande i företagets ledning är en stor tillgång i den processen, men det är också oundgängligen nödvändigt att landets regering verkligen ställer upp.

Samtidigt som det mörknade över vägen för några av de bärande företagen här tillträdde en regering där företrädare för de självläkande krafternas filosofi fanns med. Även de mindre konservativa krafterna i den nya regeringen kunde antas ha en betydligt mera restriktiv inställning till samhällsengagemang i näringslivet än den tidigare socialdemokratiska regeringen hade. Detta utlöste oro.

Min kollega på den sörmländska riksdagsbanken Olle Svensson ställde en fråga om hanteringen av de problem som seglat upp för Hälleforsnäs, och jag frågade herr Åsling vad en del signaler om översyn av pågående utredningar om stålindustrins problem kunde innebära för de av den tidigare regeringen aktualiserade samtalen om ett samarbete mellan staten och Gränges AB för att öka tryggheten för de anställda i Oxelösunds Järnverk och hos Gränges Nyby.

Genom att svaret på min fråga kommit långt senare än svaret på herr Svenssons och lagts in i ett allmänt stålindustrisammanhang har kanske frågans regionala bakgrund tonats ner. Det är dock nödvändigt att komma ihåg att även om problemlösningar genom begränsade friställningar och anställningsstopp inte skapar samma dramatik som nedläggning av verksamheter, kan den långsammare blodavtappningen vara nog så kännbar för de bygder som drabbas därav. Stora personalminskningar genomförs nu i flera sörmländska företag genom att man inte ersätter den naturliga avgången av personal. Som exempel kan nämnas att ett – i vår skala större – industriföretag under en tvåårsperiod härigenom minskat sysselsättningen med ca 300 personer. Detta sagt som en allmän bakgrund till den aktualiserade frågan.

Mest bekymmersamt är läget inom stålindustrin. Problemen för Nyby och Oxelösunds Järnverk är verkligen kännbara, och nyanställningsstopp där får svåra konsekvenser för de anställda och för samhället – detta i synnerhet som åtgärden får spridningseffekter på övriga Grängeseenheter, som totalt i länet sysselsätter ca 7 000 personer. Spridningseffekten på-

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

verkar givetvis också andra, mindre företag i området.

Det är nödvändigt att betona enskilda företags ansvar, och bakom statligt engagemang i namngivna företag måste ligga förhandlingar. Därför är kanske inte statsrådets ordknapphet så anmärkningsvärd. Men mera än orden betyder viljan, och jag måste medge att jag hade väntat mig någon viljemarkering. Jag vet inte om jag bakom statsrådet Åslings allmänna beskrivning av stålindustriproblematiken vågar spåra en så stark vilja till aktiv medverkan att lösa problemen, som kastar sin skugga inte minst över Gränges Nyby i Torshälla och över järnverket i Oxelösund, att den kan väntas rå på den negativa inställning till samhälleligt engagemang i näringslivet som kommit till uttryck i ledande borgerliga politikers uttalanden. Att handlingsberedskap och odoktrinär inställning i dessa frågor är nödvändig om tryggheten skall kunna bevaras är obestridligt enligt min uppfattning. Är det även statsrådets uppfattning?

Får jag tolka statsrådets svar så välvilligt, enligt mitt synsätt, att regeringen kan tänkas vara beredd till någon form av direkt ägarengagemang, om detta skulle visa sig nödvändigt för att klara tryggheten för de anställda i Oxelösunds Järnverk och Gränges Nyby?

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! På den avslutande frågan från herr Gustavsson i Eskilstuna vill jag svara ett kort ja. Under förutsättning att den analys av handelsstålbranschen som vi står i begrepp att göra under våren 1977 visar att vi blir tvungna till ytterligare statliga engagemang i den branschen är jag också beredd att ta konsekvenserna av detta för att säkra sysselsättningen och för att säkra en utvecklingsduglig stålindustri i detta land.

Jag förstår också att herr Gustavsson i Eskilstuna talar om bekymren med en långsam blodavtappning. Det är ett fenomen som vi väl känner från den regionalpolitiska kartan av problem. Man måste naturligtvis också i en strukturanpassning försöka ha en viss planmässighet för att förebygga sådana konsekvenser.

Herr Feldt har här efterlyst en viljeinriktning från regeringens sida. Jag föreställer mig att herr Feldt rimligen bakom det handlingsmönster som har utvecklat sig under de två månader vi haft ansvar för vad som händer i svenskt näringsliv har skönjt en klar viljeinriktning. Vi har av omsorg om sysselsättningen och näringslivets allmänna konkurrensduglighet sedd i ett längre perspektiv inte tvekat att gå i närkamp med problemen.

Herr Feldt efterlyser en plan. Ja, vi gör en sådan. Vi är beredda att angripa problemen inom handelsstålsektorn med ett program under nästkommande år när handelsstålutredningen är klar.

Men jag har förgäves i mitt departement letat efter minsta lilla till-

Fredagen den  
10 december 1976

---

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

stymmelse från min företrädare och den tidigare regeringens sida till en aktionsplan beträffande handelsstål och specialstål. Vad jag har mött är ett pärlband av improvisationer, som på ett mycket olyckligt sätt medfört att tiden gått för den svenska specialstålindustrin.

Det är många års försummelse i stålindustrin som ligger bakom vad vi nu upplever, säger herr Feldt. Ja, men varför har handlingsberedskapen varit så dålig? Det första organiserade angreppet på dessa problem som sker är den strukturplan som vi nu arbetar på inom industridepartementet med hjälp av en speciellt tillkallad sakkunnig. Från den gamla regeringens sida möter bara en rad improvisationer på detta område. Och det är ju, herr Feldt, knappast uttryck för vare sig någon högre ambitionsnivå under den gamla regimens dagar eller någon planmässighet. Jag är väldigt intresserad av att få en förklaring till detta.

Ett undantag finns naturligtvis: Stålverk 80. Den gigantiska planen, den kolossen på lerfötter – den har vi mött. Och vilken är, herr Feldt, oppositionens politik där, beträffande den enda systematiska plan för utveckling av svensk stålhantering som finns från den gamla regeringens sida? Det skulle vara intressant för debatten att få en uppgift om det. Härondagen sades det ju att Stålverk 80 skulle börja byggas dagen efter valet 1979 för den händelse att socialdemokraterna skulle ha framgång då. Nu vore det intressant att höra hur viljeinriktningen från oppositionens sida är beträffande det gigantiska projektet.

Det finns risk för att pessimismen sprider sig inom den här branschen liksom inom andra. Detta är inte bra. Det är dessutom inte befogat därför att Sverige i det längre perspektivet har utomordentliga förutsättningar att leva vidare som stålproducent. Vi måste förebygga sådana här tendenser, och det är därför som vi nu agerat och går i närkamp med problemen t. ex. på specialstålsidan.

Herr Feldt säger också att händelseutvecklingen i Vikmanshyttan och Söderfors kom som en överraskning. Gjorde den det? Kom den verkligen som en överraskning för den gamla regeringen tre dagar efter valet? Det vore intressant att få klara ut också detta.

Det här är ju problem som kommer att diskuteras i näringspolitiska debatter under de närmaste åren. Låt oss klara upp var vi står någonstans. Kom det hela som en överraskning för den gamla regeringen? Jag anhåller att herr Feldt här ger ett klart besked om hur mycket man egentligen, från den gamla regeringens sida, visste om vad som skulle komma att hända i Vikmanshyttan.

För mig kom detta som det första ärendet i mitt nya ämbete, och det blev också föremål för en omgående åtgärd i det att jag klart betonade att företaget har huvudansvaret, det primära ansvaret, för sysselsättningen. Eftersom facket och kommunen accepterade en nödvändig strukturomvandling men ställde villkoret att företaget skulle hålla sysselsättningsnivån för att slå vakt om Vikmanshyttan som samhälle stöttade vi facket och kommunen i deras synpunkter och lade ansvaret för sysselsättningen på företaget. Det är ingen tillfällighet att jag gjorde detta.

Det är en följd av att vi självfallet ger vår fulla och helhjärtade anslutning till den arbetstrygghetslagstiftning som riksdagen antog 1974 och som klart fixerar ansvarsfördelningen mellan företag och samhälle när det gäller att säkra sysselsättningen.

Herr Feldt säger vidare att det inte finns några direktiv till utredningarna. Det förvånar mig också. Handelsstälutredningen har klara direktiv, och de har inte förändrats. Utredningen har dessutom under hand fått min uppmaning att arbeta med största möjliga skyndsamhet, liksom utredningen om samordning mellan LKAB och NJA, så att vi så snart som möjligt nästkommande år kan utarbeta ett aktionsprogram för handelsstålsidan.

När det gäller specialstålet är situationen den att Jernkontoret gjort en kartläggning som kan bilda underlag för en strukturplan. Där är riktlinjen att innan samhället går in med kapitalstöd och regionalpolitiskt stöd skall man ha förvärvat sig om att insatserna kan ingå i ett större sammanhang, att man främjar den strukturanpassning i branschen som väl alla är överens om är nödvändig.

Herr Feldt tycker vidare att jag har en låg regionalpolitisk målsättning, eftersom jag inte klart deklarerat att man skall bibehålla specialstålproduktionen i Vikmanshyttan. Det är inte stål i varje ort som är det primära för att uppfylla den regionalpolitiska målsättningen, utan det är sysselsättning. Det är det som dikterar vårt handlande här. Vi kräver av företaget att man mobiliserar annan sysselsättning i stället för den som man berövar orten. Misslyckas man med detta får uppenbarligen samhället gå in och vidta extraordinära åtgärder.

Det här har ett nära samband med centerns principiella syn på regionalpolitiken. Den nuvarande oppositionen gick ut med begreppet Arbete åt alla. Vi valde att konkretisera det ganska innehållslösa valspråket genom att ge det en regionalpolitisk tusch. Arbete åt alla innebär ju att man längre fram mot 1980-talet måste vara beredd att skaffa fram 400 000 nya jobb. Den övergripande regionalpolitiska målsättningen ligger fast.

Men hur är det då med oppositionens mål Arbete åt alla? Vilket konkret innehåll vill herr Feldt ge den målsättningen i dag?

Herr Hagberg i Borlänge har talat om behovet av att nationalisera stålindustrin för att lösa problemen. Jag förstår inte riktigt frågan. NJA är i hög grad ett nationaliserat företag – det är ägt av staten. Men det har väl inte löst NJA:s problem? NJA har minst lika stora problem med stora lager och högt kostnadsläge som andra stålindustrier. En nationalisering kan möjligen glädja de ideologer som har böjelse för det, men den saknar varje förankring i den ekonomiska verkligheten. Genom nationalisering löser man inga problem. Det gör man genom att se till att man har en produktion som är effektiv, som har en marknad, som är konkurrenskraftig även internationellt sett. Herr Hagberg i Borlänge får dessutom komma ihåg att Sverige är ett ganska litet land. Vi kan inte isolera oss. Vi är beroende av vår omvärld.

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin. m. m.*

Till herr Hagberg i Borlänge vill jag säga detsamma som jag sade till herr Feldt: När vi lägger ansvaret för sysselsättningen hos företagen är det mot bakgrund av den arbetsfördelning mellan företag och samhälle beträffande anställningstryggheten som vi här i kammaren fattat beslut om.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket tacksam för statsrådet Åslings reservationslösa ja på min fråga om regeringen kan tänkas vara beredd till någon form av direkt ägarengagemang, om det skulle visa sig nödvändigt för att klara tryggheten för de anställda vid Oxelösunds Järnverk och Gränges Nyby. Det är mycket värdefullt att ha fått det svaret mot bakgrund av att en annan ledamot av den nuvarande regeringen under valrörelsen sade: Låt Gränges klara sina bekymmer själv, det finns ingen anledning för staten att gripa in. Herr Åsling är uppenbarligen inte av den uppfattningen, och det är jag tacksam för. Skulle det uppstå diskussioner i regeringen mellan de två synsättens företrädare håller jag tummarna för herr Åsling.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När herr Åsling säger att han inte förstår detta med nationalisering av svensk stålindustri blir jag naturligtvis litet förvånad. Han måste inte ha lyssnat ordentligt på mig. Jag sade att en nationalisering av svensk stålindustri ger möjlighet att samordna stålindustrin i dess helhet. Vilket alternativ leder utredningarna till? Den frågan svarade inte heller herr Åsling på. Hur skall de pengarna gå in i stålindustrin? Skall det ske genom investeringsstöd eller genom skattesubventioner? Och var ligger styrmedlet? Vad jag kan förstå blir det den privata industrin som tar vinsterna och styr det hela. Var ligger styrmekanismen i herr Åslings filosofi och planering?

En nationalisering skulle kunna ta hand om hela stålindustrin; inte bara den metallurgiska delen utan även manufaktureringsskadiet. Varför skulle samhället avhända sig möjligheten att även gå in i de delarna och bara göra det i de tyngre delarna? NJA är – det sade jag klart och tydligt – som första utgångspunkt ett outtalat AMS-projekt som fått ta de sämsta delarna av svensk stålindustris tillverkning. De privata industrierna – inte minst mitt eget företag – har i stort sett gallskrikat varje gång NJA gett sig på någon produktenhet som skulle vara mer lönsam än andra. Då får vi också ett sådant resultat som det nu aktuella. Man har alltså inte alls konkurrerat på samma villkor.

Detta blev naturligtvis en intressant diskussion mellan herr Feldt och herr Åsling där man kommer fram till den gamla regeringens ansvar. Jag tror den gamla regeringen ändå får lov att svara på den här frågan då vice VD i Stora Kopparberg och även herr Sundblad i ett TV-program sade att den gamla regeringen godkände dessa planer. Det skulle vara bra om herr Feldt svarade på frågan: Var det ett riktigt ställningstagande.

över huvudet på de arbetande i Vikmanshyttan, när man gjorde på det här viset? När vi ändå är inne på planeringen tycker jag det är motiverat att ställa frågan till den gamla regeringen eftersom herr Feldt tillhörde den. Vilken viljeinriktning hade man? Dessa utredningar, framför allt handelsstålutredningen, var väl i första hand en fråga om att samordna de privata kapitalintressena för att se vilket stöd man skulle ge dem och, som den förre industriministern säger, lätta på det finansiella trycket för den privata stålindustrin i Mellansverige så att den investerar i en manufakturering. Den statliga industrin skulle ta insatserna i den kapitalkrävande och dyra delen.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu får vi reda på av herr Åsling att det håller på att växa fram en strukturplan i industridepartementet. Det var ju intressant, men det hade väl herr Åsling kunnat meddela i sitt interpellationssvar. Men vad diskussionen gäller är naturligtvis vad denna plan kommer att innehålla och vilken vilja som kommer att styra den. Jag har inte begärt att herr Åsling i dag skall presentera denna plan. Jag har frågat om den vilja han kommer att visa när han gör planen men framför allt huruvida han kommer att se till att strukturförändringarna inom stålindustrin stoppas till dess att planen är färdig och att denna sedan genomförs med staten som aktivt medverkande och styrande instans.

Herr Åsling och herr Hagberg i Borlänge har nu – tacksamt nog – kunnat förena sig i ett angrepp på den avgångna regeringen genom att säga att vi inte hade någon plan; herr Åsling har inte hittat någon sådan plan i industridepartementet. Det är riktigt, och vi har heller aldrig påstått att vi hade någon sådan plan. Men vad vi gjorde var att sätta i gång de utredningar som herr Åsling nu får njuta frukterna av, dvs. utredningen inom Jernkontoret och utredningen angående handelsstålindustrin.

Vi hade startat överläggningar med enskilda företag – Stora Kopparberg och Gränges – om direkt samarbete. Det känner herr Åsling till. Vi hade dessutom som ett led i strävandena att ge staten en central ställning på den svenska stålmarknaden med riksdagens beslut i botten fört det statliga engagemanget i Norrbotten vidare. Det är vad vi har gjort.

Men de här båda herrarna säger sedan ytterligare att det i själva verket är den gamla regeringen som är ansvarig för vad som hänt i Vikmanshyttan. Herr Åsling påstår att jag skulle ha sagt att händelserna där kom som en överraskning för den socialdemokratiska regeringen. Det sade jag nu inte, men det har ganska litet med saken att göra.

Det var herr Hagberg som började denna debatt. Han valde att åberopa ett uttalande, som han själv inte vågar stå för, av en person som inte är närvarande här. Han för ogenerat det uttalandet vidare, och i hans andra anförande är det som vice VD i Stora Kopparberg säger mer eller mindre sanning. Att man för en sådan diskussion från den här talarstolen vill jag för min del, herr talman, fördöma. Herr Hagberg hade mycket

**Nr 43**

Fredagen den  
10 december 1976

---

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

enkelt kunnat åberopa den andra partens redovisning av det här samtalet, nämligen att det besked som gavs var att ingen nedläggning av Vikmanshyttan får ske förrän det finns en samlad lösning. Detta har Gunnar Sträng och Rune Johansson meddelat vid tre olika tillfällen, och det kan inte ha gått herr Hagberg förbi. Det hade varit snyggt om herr Hagberg hade redovisat båda parter uppfattning om vad det här samtalet innehöll.

Jag hinner i min replik inte gå in på vad herr Åsling i övrigt sade. Jag vill bara påpeka att han omigen upprepar att hans stora insats i fallet Vikmanshyttan varit att lägga ansvaret på Stora Kopparberg. Jag kan, herr Åsling, tänka mig mera kraftfulla insatser från industriministerns sida.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag skulle som en kommentar till herr Gustavsson i Eskilstuna vilja säga att om man nu – som vi har för avsikt att göra – ämnar ta fram en aktionsplan när det gäller handelsstälbranschens framtid i Sverige, så är det en självklarhet att man då också måste vara beredd att diskutera ett statligt engagemang i en eller annan form. Jag vill göra det förtydligandet att det statliga engagemanget kan ta olika former. Det kan ske med staten som kreditgivare eller som direkt aktiv ägare, såsom fallet varit när det gäller Norrbottens Jernverk.

Herr Hagberg i Borlänge utvecklar nu sin tanke på nationalisering av stålindustrin och säger att det bara är på den vägen som man kan åstadkomma en samordning. Jag är inte säker på det. Genom att dra upp ramarna och ange den atmosfär i vilken det fria näringslivet får arbeta har samhället goda styrmöjligheter.

Det väsentliga här är – och det måste man komma ihåg – att Sverige är ett litet land. Även om vi skulle nationalisera vår industri kan vi inte avskärma oss från vårt beroende av vad som händer i vår omvärld. 35 % av vårt näringslivs produktion är ju inriktad på export, vilket i hög grad bestämmer våra dispositioner.

Herr Feldt förklarar att han inte har påstått att det fanns någon plan i industridepartementet under den gamla regeringens tid. Det är ett väsentligt medgivande, som kan kopplas till det konstaterande som han gjorde i sitt anförande, nämligen att situationen är en produkt av långvariga försummelser i svensk stålindustri – en ganska allvarlig beskyllning f. ö. mot svensk stålindustri.

Varför hade den gamla regeringen då inte tidigare gått till verket och skaffat sig en plan att arbeta efter? Den frågan kan ställas. Man startade visserligen utredningar, och eftersom herr Feldt tog ansvaret också för Jernkontorets utredning kan det vara intressant att få belägg för om herr Feldt till skillnad från fackföreningsrörelsen är nöjd med den utredning och kartläggning som Jernkontoret gjorde beträffande specialstålet. Herr Feldt anser ju att den utredningen tillhör det beslutsunderlag som den gamla regeringen arbetade fram.

Det viktiga i detta sammanhang och det som vi måste komma ihåg

---

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

är självfallet att vi måste ha ett positivt mål för de åtgärder som här vidtas. Jag hoppas att vi kan få en bred samling bakom den bestämda vilja som den nuvarande regeringen har att gå ur konjunktursvackan med en strukturförändrad och stärkt produktionsapparat med ökad slagkraft och med möjlighet att utvecklas i positiv riktning. Det måste kompenseras och kompletteras med en aktiv regionalpolitik av den typ som vi förespråkar och där vi uppställt detta sysselsättningsmål, som är ett sätt att konkretisera de regionalpolitiska insatser som man under de närmaste åren måste komplettera de nödvändigaste strukturförändringarna med bl. a. i stålindustrin.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling borde ägna mer tid i sina inlägg åt att tala om vad den nu sittande regeringen tänker göra i stället för att föra en diskussion om den regering som har avgått. Om det bara är ett sätt att komma från problemen, är det litet genant för denna debatt.

Det innebär inget medgivande, när jag säger att vi inte hade någon plan färdig för den svenska stålindustrins strukturomvandling. Det framgick mycket klart av den konferens som hölls redan i våras hur det arbetet skulle läggas upp. Om herr Åsling studerar min interpellation finner han där att jag säger att vi hade inlett arbetet på en sådan plan genom att dessa utredningar hade startats.

När herr Åsling kommer tillbaka, vill jag be honom förtydliga sig på en alldeles bestämd punkt: Kommer regeringen att se till att struktur-ingreppen upphör medan detta arbete pågår och innan den strukturplan som enligt herr Åsling håller på att växa fram i industridepartementet är färdig? Ett besked skulle beröra tusentals människor just nu som sitter och funderar över sin framtid. Det är inga dialektiska övningar vi håller på med, herr Åsling. Kan vi få ett klart och rakt besked om att regeringen nu kommer att se till att företagen håller sig lugna till dess denna plan finns, där de anställda har fått insyn och där man kan tro på en samlad lösning?

Sedan har jag inte sagt att det inte finns direktiv till de utredningar som pågår. Jag frågade om innehållet, framför allt vilken viljeinriktning utredningarna skulle ges. Herr Åsling har inte brytt sig om att svara på den fråga jag ställde om vem som skall sköta samordningen. Herr Åsling väljer i sitt svar en formulering som är helt obegriplig: samordning mellan företagen. Vem skall sköta den samordningen? Är det staten som skall göra det, är det bara att tala om det. Är det inte staten, går det också att tala om. Svårare är det inte.

Målsättningen för den regional- och sysselsättningspolitik som herr Åsling företräder är inte låg därför att man lät Vikmanshyttan läggas ner. Jag anser det i och för sig vara ett missgrepp av herr Åsling att inte stoppa den nedläggningen, men det har inte med målsättningen att göra. Nej, den är låg därför att man bara talar om att man skall i möjligaste mån begränsa konsekvenserna av strukturomvandlingen. Det

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

är detta som skär sig så våldsamt mot allt vad vi socialdemokrater fick höra om vad centern skulle åstadkomma med sin regionalpolitik. Nu säger herr Åsling att löftet om de 400 000 nya jobben avgavs för att ge en regionalpolitisk tusch åt centerns sysselsättningspolitik. Men, herr Åsling, ge Vikmanshyttan den tuschen också – det är bara fråga om 400 jobb den här gången!

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Industriministerns jämförelse med NJA tycker jag var en dålig jämförelse. Om man för nationaliseringsresonemanget vidare så kommer man till industriministerns uttalande om en samordning och en samlad lösning. Men den skulle ske genom de företag som industriministern själv nu påstår inte har klarat av nuvarande problem. Hur skall vi kunna ha någon större tilltro till dessa företag i framtiden? Får vi inte mycket bättre överblick om vi tar hand om hela stålindustrin och därmed bättre möjligheter att på ett samhällsekonomiskt riktigt sätt lösa stålindustrins och den efterföljande manufaktureringens problem, till fördel för bl. a. de bruksorter som kommer i kläm?

Jag vill fortsätta att ställa frågorna som jag inte har fått svar på. Hur skall regeringen utmäta ansvaret för Stora Kopparberg? Hur skall man kunna garantera Söderfors en framtid? Vikmanshyttan blev ju köpt av Stora Kopparberg, och nu är det nedlagt. Uddeholm har nu köpt Söderfors – vad händer sedan? Uddeholm kanske kommer och säger att Söderfors är olönsamt. Vad tänker regeringen då göra?

Den mycket intressanta fråga som kommer upp här är denna: Gäller inte centerns löfte om flera hundra tusen jobb stålindustrin? Den skrivning som förekommer här är närmast otrolig. Det måste bli en stor chock för alla centerväljare, åtminstone i Dalarna och i övriga järnbruksområden, när de får läsa vad industriministern skriver, nämligen att man skall försöka klara av det här så att det inte blir någon fantastisk svår situation på bruksorterna. Jag måste ställa frågan: Anser herr Åsling att alla bruksorter i Bergslagen där det i dag finns stålindustri skall leva vidare?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Feldt börjar nu på att närma sig mera konkreta frågeställningar. Det är jag tacksam för. Herr Feldt säger att det var ett missgrepp av mig att inte stoppa nedläggningen av Vikmanshyttan. Det är mycket intressant och vore värt en principdebatt i och för sig. Hur stoppar man ett företags dispositioner? Var den gamla regeringen alltså beredd att stoppa en strukturomvandling som facket och den gamla regeringen själv i princip accepterar?

Vi valde den andra modellen – vi kom väldigt hastigt in i händelseförloppet f. ö. – och sade att vi accepterar inte att företaget kryper undan sitt sysselsättningsansvar. Skaffa alternativ sysselsättning! Det omdömet gäller alltså, i Vikmanshyttan och på varje annan ort. Det kan

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

också gälla som ett svar till herr Hagberg i Borlänge. Det är ju inte genom att bygga ett stålverk i varje samhälle som man uppfyller den regionalpolitiska målsättningen, utan genom att skaffa sysselsättning vad det än kan vara. Mycket talar ju för att den svenska stålindustrin knappast är volymmässigt en expansiv faktor när det gäller att rädda regionalpolitiken och sysselsättningen i framtiden. Alltså måste våra ansträngningar inriktas på att expandera andra sektorer av näringslivet. Det är detta vi är sysselsatta med.

Herr Feldt frågar mig vem som har ansvaret för samordningen. Det är väl uppenbart att samhället, staten, har det övergripande näringspolitiska ansvaret. Vi har att dra upp ramarna. De företag som vill spela med och har anspråk på samhället i form av lån, regionalpolitiskt stöd etc. har att också acceptera de riktlinjer för utvecklingen som staten drar upp. Det är ju en självklarhet, och där ligger incitamentet och möjligheten till en effektiv samordning. Men om företag inte spelar med, då har man i det konkreta fallet inget maktinstrument mot dem. Jag föreställer mig dock att i det längre perspektivet måste ansvarsmedvetandet i näringslivet ändå tala för att man där accepterar den övergripande målsättning regeringen ställer upp för näringspolitiken.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag har tidigare i dag i en diskussion med arbetsmarknadsministern i anledning av ett interpellationssvar haft tillfälle att beröra sysselsättningsproblemet i främst Norduppland. I det interpellationssvar av herr industriministern som nu diskuteras finns vissa uppländska problem berörda. Därför skall jag ta tillfället i akt att helt kort ställa några frågor till industriministern i anledning av två meningar som återfinns i hans interpellationssvar.

I svaret står: "I Söderfors skall verksamheten fortsätta i Uddeholms regi. En viss minskning av sysselsättningen kan dock inte undvikas. Med anledning härav har jag uppdragit åt en arbetsgrupp att bevaka sysselsättningsutvecklingen i Söderfors."

Detta var ganska korta och en smula lakoniska meningar. Jag tycker det kan vara värdefullt och av icke så ringa intresse för i varje fall de närmast berörda att något skildra vad som ligger bakom dessa mycket korta meningar. När industriministern talar om en viss minskning av sysselsättningen, rör det sig faktiskt om bra nära 200 arbetstillfällen, detta på en bruksort som redan har drabbats mycket hårt under senare år av minskad tillgång till sysselsättning. Den minskningen är av storleksordningen nära 500 jobb på några få år. Det är alltså för den orten något av vad jag skulle vilja kalla ett dråpslag. Det kan ganska snart komma att aktualisera minskad service, kommersiell och samhällelig, och över huvud taget en utveckling vad gäller befolkning och befolkningsstruktur i bygden som är helt oacceptabel.

Herr Feldt har ställt frågor av liknande karaktär och jag skulle vilja komplettera med en fråga som direkt berör Söderfors. Jag frågar alltså:

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

Hur är det med den utlovade s. k. frysningen av stålindustrins strukturer just när det gäller Söderfors?

Sedan vill jag också helt kort belysa hur de som berörs av vad industriministern kallar för "viss minskning av sysselsättningen" upplever sin situation. Vi hade häromdagen tillfälle att göra en uppvaktnings för industriministern rörande problemen i norra Uppland, och i den uppvaktnings delegationen fanns då med representanter för de anställdas organisationer i Söderfors. Vid den uppvaktnings överlämnades ett brev till industriministern, undertecknat av Metalls, SIF:s och SALF:s avdelningar i Söderfors. Jag tillåter mig att här citera några avsnitt ur det brevet, eftersom det belyser den fråga som jag här har berört. Man skriver så här:

"När planerna på ett samgående mellan STORA Kopparbergs Specialstålverk i Söderfors och Uddeholm presenterades i september 1976 försäkrade STORAs VD, Erik Sundblad, att det inte skulle bli några personalförändringar.

Konsekvenserna kunde bli att "några tiotal tjänstemannabefattningar" skulle försvinna under en flerårsperiod.

Men å andra sidan bedömdes möjligheterna till en ökning på kollektivsidan under samma period som goda.

Så sent som den 14 oktober 1976 uttryckte VD Erik Sundblad att han försäkrat sig om denna utveckling i den nye ägarens regi.

Verkligheten blev en annan. ---

Efter att ha ägt Söderfors i ca. 70 år lämnar nu STORA bruket åt sitt öde efter en beklämmande sorti. ---

STORA Kopparberg lämnar nu Specialstålverken vid årsskiftet, efter sig lämnar de verkliga personalbekymmer som måste lösas.

Enligt företagets egna uppgifter skall personalen minskas enligt följande:

Kollektivanställda 140.

Tjänstemän och arbetsledare ca 50

Det betyder att även stora ungdomsgrupper med relativt kort anställningstid kastas ut mot en osäker framtid.

Detta kan vi inte acceptera.

När personalorganisationerna i Vikmanshyttan och Söderfors uppvaktnings industriministern 76-10-28 angavs att det primära ansvaret för sysselsättningen läggs på företagen. För dagen talar ingenting för att företagen är beredda att ta detta ansvar."

Det var alltså vad arbetarna i Söderfors skrev.

Nu vill jag ställa frågan på detta sätt: Tror industriministern på företagets goda vilja och förmåga att lösa problemen? Om jag förstod industriministern rätt kan det här inte bli fråga om en utveckling av stålindustrin i Söderfors, men tror industriministern på företagets vilja och möjligheter att skaffa annan sysselsättning?

Om industriministern tycker att min fråga är litet indiskret, så svara gärna principiellt på den. Och då frågar jag så här: Vad tycker indu-

striministern om Stora Kopparbergs sätt att hantera situationen i Söderfors? Ena månaden säger man att det skall bli oförändrad arbetstillgång, andra månaden blir 200 man friställda.

Vad slutligen angår den arbetsgrupp som industriministern talar om i sitt svar finner jag den vara sammansatt på ett sätt som är helt otillfredsställande. De anställda och kommunens representanter står helt utanför gruppen. Visserligen kan de kallas in, om gruppens ordförande anser att så bör ske, men jag vill fråga industriministern: Vore det inte skäl i att ge de anställdas, organisationernas och kommunens representanter verkliga mandat i gruppen, så att de som ytterst berörs får möjlighet att påverka utvecklingen?

Herr FELDT (s):

Herr talman! Herr Åsling reagerade mot mitt påstående att det var ett missgrepp att inte stoppa Stora Kopparbergs transaktion med Uddeholm. Han frågade hur han skulle ha kunnat göra någonting åt detta eller hur någon regering skulle ha kunnat påverka företagets förhållanden. Han frågade också hur den socialdemokratiska regeringen skulle ha gjort.

Nu är det inte min uppgift att vara rådgivare åt herr Åsling, men jag finner det något märkligt att industriministern blir så överraskad över att någon kan anse att man borde ha stoppat nedläggningen av Vikmanshyttan, innan det fanns en plan för stålindustrins omvandling. Det var ju så kravet var ställt. Herr Åsling har ju själv lovat en frysning av läget inom stålindustrin och att det inte skall ske några nedläggningar eller strukturläggande åtgärder, och han återkommer till det i interpellationssvaret. Betyder detta att vi nu har fått tolkningen av formuleringen "i möjligaste mån" i interpellationssvaret? Med andra ord anser herr Åsling det inte möjligt att påverka företagen, han har redan på förhand gett upp. Här måste han förtydliga sig. Om inte detta är ett missförstånd – och det vill jag stryka under – kommer resultatet av den här debatten att innebära ytterligare oro i de bygder som berörs. Det här måste alltså herr Åsling klara ut.

Herr Åsling talade på nytt om sitt storverk i den här näringspolitiska diskussionen, nämligen att han lagt ansvaret för sysselsättningen på företagen. När det gäller Vikmanshyttan lade han ansvaret på Stora Kopparberg. Det är tydligen en insats som han anser sig kunna berömma sig av här i riksdagen. Men då måste jag fråga herr Åsling, vilket jag också tog upp i mitt första inlägg: Hur anser ni att Stora Kopparberg har försökt ta det ansvaret? Vad anser ni om Stora Kopparbergs uppslag att så att säga samla ihop produktion och sysselsättning från ett fyrtiotal småföretag och förlägga det i Vikmanshyttan? Det gäller produktion och sysselsättning som försvinner från andra små orter och från småföretag. Om det är herr Åslings uppfattning att det är på det sättet storföretagen skall ta sitt ansvar för sysselsättningen, öppnar sig en avgrund för den borgerliga regeringen och inte minst för centerpartiet. Det innebär att

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

småföretag stampas ut och att storföretagen flyttar sysselsättningen till de orter där herr Åsling har bekymmer, därför att han lovat att klara sysselsättningen genom företagen.

Nu ansåg sig herr Åsling i stånd att beskriva vad han menar med samordningen och hur den skall gå till. Han rör sig med begrepp som vi väl känner igen från den borgerliga teoretiska diskussionen. Han talar om samhällets övergripande ansvar och om att man skall ställa upp rammar, men sedan kommer det inte ut så värst mycket mera av hans beskrivning. Jo, han säger att om företagen behöver låna pengar av staten och gör anspråk på regionalpolitiskt stöd kan staten ställa villkor, och det är alldeles riktigt. Det har vi gjort i många sammanhang och har också på det sättet skapat sysselsättning och påverkat företagens investeringar. Herr Åsling säger emellertid, och det är det intressanta eller oroande, att om företagen inte spelar med, om de inte behöver pengar eller om de inte finner sig i de här villkoren, då är staten maktlös. Men det kan väl inte vara riktigt. Någonting mer kan väl göras av en regering som är beredd att visa handlingskraft, som är beredd att ta ansvar och som vill ge begreppet samordning något innehåll. Vi vet, och det vet säkert herr Åsling också eftersom han säger det i sitt svar, att den svenska stålindustrin i dag i allmänhet har finansiella bekymmer. Det är alldeles uppenbart att flera storföretag vet med sig att de inte har kapital för de investeringar som måste göras.

Vår rekommendation och vår linje, herr Åsling, är att staten går in direkt med ägarkapital för att på den vägen få både inflytande och medansvar. Då behöver man inte gå och tala om att man står utan makt, därför att företagen inte spelar med, utan man skaffar fram de pengar som annars inte kommer att stå till förfogande. På det viset kan man göra någonting.

Herr talman! Herr Åsling är obestämd och han är vag, men jag spårar ändå någonting som gör mig orolig, nämligen att det bakom hans uttalanden, som jag ser det, trots allt finns en ganska benhård doktrinär inställning som tyder på att vad herr Åsling än tänker göra – inte är det att störa de fria marknadskrafternas spel på allvar. Vi skall avvakta och se vad som händer, men om detta – tillsammans med den ideologiska splittring som vi vet finns i den här regeringen när det gäller regional- och sysselsättningspolitiken – leder till en handlingsförlamning som sedan fortsätter, då är den här doktrinära inställningen ett hot mot sysselsättningen och tryggheten för tiotusentals människor i det här landet.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Ansvaret för den här krisen måste väl i rimlighetens namn läggas på storfinansens storbolagen, men till viss del också på den gamla regeringen, som inte i tid tog upp den här frågan. Det har efter valet skett en uppfräschning av den socialdemokratiska politiken. Man börjar kritisera marknadskrafterna, men före valet var man ganska ljum. Man tillsatte utredningar med direktiv om samordning. Det är i det sam-

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

manhanget som jag har citerat ett uttalande av vice VD i Stora Kopparberg om att förre industriministern och förre finansministern skulle ha ställt sig positiva till åtgärderna. Men jag har också reagerat då jag har tittat på TV, där jag hörde VD i Stora Kopparberg säga, att då han talat med dessa båda personer i den förra regeringen hade de ställt sig positiva. Jag förvånas ytterligare när herr Feldt går upp och ber den nya regeringen att frysa förhållandet. Jag vill då ställa några frågor: Vilket ansvar hade den gamla regeringen? Hade inte den också ett ansvar, när den blev informerad om det rådande läget, att frysa förhållandet? Det tycker jag är den principiella frågan. När man hade fått informationen, vilket ansvar hade man i så fall mot de arbetande i Vikmanshyttan?

Den här krisen är inte ny, och olika organisationer har haft konferenser i Dalarna där det framförts synpunkter. Eftersom herr Feldt frågar efter skillnaden mellan de borgerliga partierna vill jag i sammanhanget fråga: Vilken är skillnaden mellan de borgerliga partierna och socialdemokraterna i den här frågan? Är det så som Rune Johansson sade i LO-tidningen nr 16, att uppfattningen är att man skall gå in i den kapitalkrävande ämnestillverkningen för att minska trycket på den privata storindustrin i Mellansverige och få en rationell strukturomvandling av den svenska stålindustrin? Är det socialdemokraternas plan?

När det gäller frågan om bruksorterna i dag är väl läget det att den nationella stålindustrin knappast är expansiv. Men vad har herr Åsling för recept? Har han förslag när det gäller andra industrigrenar? Hur är det med verkstadsindustrin? Vad tillåter regeringen för kapitlexport? Var finns alla verkstadsföretag som skall ta produkterna från stålindustrin? Vad har vi för nya industrier till dessa orter?

Det är för att få svar på dessa frågor som vi kräver en samlad plan över stålindustrin och verkstadsindustrin. Man bör planera vidare för ny manufakturering. Därigenom kan det på dessa orter under årtionden inarbetade kapitalet återföras dit i nya industrigrenar. Men det ser vi ingenting av. Herr Åsling har, såvitt jag förstår, inget recept utan svävar ganska fritt när han säger att det skall komma till andra sysselsättnings-tillfällen. Måste inte en av huvudpunkterna i en planering vara att en teknisk omvandling skall hjälpa dessa orter? – Men det är det som är sveket – storfinansens svek mot arbetarna – att man inte haft några planer utan bara genomför strukturomvandlingen. Och det försöker industriministern försvara!

Vad sedan gäller den mekaniska verkstaden i Vikmanshyttan har herr Feldt redan tagit upp de frågor som där är aktuella. Tycker verkligen centerpartiet att det är särskilt angenämt att slå ut de här små verkstadsföretagen? De säger själva att de hoppas att de skall hinna ställa om sig, men det blir definitivt en konflikt mellan olika intressen när arbetstillfällen skall flyttas från en ort till en annan.

Vi har i min fackförening f. n. att diskutera frågan om att flytta en armeringsanläggning från Domnarvets Jernverk till Vikmanshyttan för att klara sysselsättningen. Det är Stora Kopparbergs utspel för att splittra

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

arbetarna i denna situation. Det är sådana intressen som industriministern skall lita till i de fortsatta övervägandena om stålindustrin. De intressena försöker nu spela ut Vikmanshyttans arbetare mot arbetarna på armeringsanläggningen vid Domnarvets Jernverk.

Jag tycker att det på sätt och vis är en skandal att utvecklingen har fått fortgå på detta sätt. Vi har ännu inte fått något svar på frågan vilket ansvar regeringen skall utmäta av Stora Kopparberg. Detta företag får tydligen härja fritt på olika sätt och nu t. o. m. verka för splittring. Jag skulle vilja påstå att regeringen är ovillig att ingripa och se till att Stora Kopparberg tar sitt stora ansvar, och jag finner denna ovilja oerhört beklaglig.

Jag vill återigen ställa följande fråga: Vad kommer regeringen att göra om Uddeholm gör gällande att Söderfors är olönsamt? Kommer man i det läget att se till att Söderfors inte läggs ned?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill till herr Hagberg i Borlänge säga att vi ju klart har visat våra avsikter i fråga om integrationen, vidareutvecklingen och förädlingen av stålindustrins produkter i Norrbotten samt genom det sätt på vilket vi nu angriper problematiken. NJA skall i länet med samhällets medverkan få industrier som vidareförädlar företagets produkter. Vi skall inte spara någon möda i arbetet tillsammans med Norrbottensdelegationen på att mobilisera utvecklingsdugliga verkstadsföretag osv., som kan åta sig vidareförädlingen av stålverkets produktion. Samma mönster måste gälla även för de mellansvenska bruksorterna.

Till herr Alsén vill jag säga att hela den svenska specialstålindustrin innefattas i frysningen av de statliga stödåtgärderna i avvaktan på ett strukturmönster. Jag har – och det kan också gälla som ett svar till herr Feldt – uttryckt mig så att en sådan åtgärd måste genomföras i möjligaste mån. Anledningen härtill är att det framförs anspråk på konkreta omedelbara åtgärder, motiverade av sysselsättningsläget på enstaka orter. I den mån insatser på dessa orter inte avviker från vad vi upplever som det framtida strukturmönstret i specialstålindustrin vill vi förbehålla oss rätten att i omsorgen om de anställdas trygghet vidta åtgärder även innan den totala strukturplanen är klar. Jag förmodar att i varje fall de berörda människorna är tacksamma om man i de fall där utvecklingen framstår som klar kan gå in med snabba åtgärder.

Herr Alsén och jag har f. ö. så sent som häromdagen diskuterat ett sådant projekt, och regeringen beslöt i går, som herr Alsén mycket väl vet, att bevilja lokaliseringsstöd till ett företag i norra Uppland, trots att investeringen i fråga ligger på gränsen till vad som borde ha innefattats i denna strukturplan. Men mönstret var i det fallet mycket klart.

Jag tycker naturligtvis inte om företagens agerande – om man inte är beredd att hålla de löften beträffande sysselsättningen som man har gett i ett inledande skede. Jag har också låtit företagets ledning förstå min reaktion och uttryckt min uppfattning i den frågan.

Beträffande Vikmanshyttan vill jag säga till herr Feldt att det fallet kom före innan vi påbörjade arbetet med vår strukturplan. Vikmanshyttan hade såvitt vi kan förstå en förhistoria som spänner in i våren och sommaren detta år. När vi i regeringen sent omsider kopplades in, hade frågan i realiteten avancerat mycket långt. Jag lyckades utverka fyra veckors uppskov för att vi tillsammans med facket och kommunen skulle ha en chans till information. Men det var också allt man kunde göra där. I stället restes kravet på att mobilisera alternativ sysselsättning. Självfallet anser jag att den sysselsättning som man mobiliserar dit skall vara nyskapade arbetstillfällen, inte en omflyttning av arbetstillfällen. Det finns anledning att markera det i detta sammanhang.

Här har ju också presenterats en rad projekt. Vad det till sist skall komma ut av den aktivitet som företaget, länsmyndigheterna, kommunen och facket har mobiliserat i Vikmanshyttan är det för tidigt att yttra sig om.

Jag tycker att både herr Hagberg och herr Feldt är något vårdslösa i sin diskussion över den allvarliga situation som ändå råder i Vikmanshyttan. Här gäller det ju att man från skilda håll verkligen ser till att samla krafterna för att rädda sysselsättningen i denna ort. Och det är vi från regeringens sida beredda att medverka till.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag måste ägna en minut åt herr Hagberg. Han frågade: Försökte den tidigare regeringen frysa läget i stålindustrin? Vi har redan talat om det besked som gavs till direktör Sundblad i somras, nämligen att inga nedläggningar skulle accepteras förrän det fanns en samlad lösning för strukturutveckling och förändringar i svensk stålindustri. Direktör Sundblad tog det beskedet på allvar – fram till den 22 september. När det inte längre satt en politiskt vald socialdemokratisk regering, utan en expeditonsministär, då störtade han ut med beskedet att Söderfors skulle säljas till Uddeholm – och därmed var nedläggningen av Vikmanshyttan ett faktum.

Jag kan förstå herr Åslings bekymmer. Vi har kritiserat Stora Kopparberg för att utnyttja det politiska vakuum som rådde vid själva regeringsskiftet till att publicera den här åtgärden. Sedan må herr Åsling tycka att jag begär för mycket av honom när jag ändå anser att han kunnat använda de veckor av uppskov som han skaffade sig till att göra något mer än att bara konstatera att det var omöjligt att göra något.

Så säger herr Åsling när han skall försöka förklara vad han menar med "i möjligaste mån skall strukturomvandlingen nu ligga still" – medan han håller på med sitt utredningsarbete och gör upp den strukturplan som vi har fått serverad i dag såsom i varje fall en teoretisk konstruktion – att innebörden är att regeringen skall acceptera nedläggningar och omställningar som sker för de anställdas trygghets skull – om jag tolkade herr Åsling rätt. Det är bara det att så motiverar företagen alltid nedläggningar, permitteringar och inskränkningar av sysselsättning. Före-

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

tagen säger alltid: det är för att de som blir kvar eller för att de som jobbar på någon annan enhet skall få behålla sin sysselsättning som ni och ni måste gå.

Detta gör inte situationen ett dugg klarare, herr Åsling.

Beträffande Vikmanshyttan berättade nu herr Åsling att han anser att Stora Kopparberg har svikit vissa löften som man tycks ha gett industriministern. Men vad gör då herr Åsling? Jo, då förebrår han Stora Kopparberg för detta. Men kan det verkligen räcka till, och varför i all fridens namn använder då herr Åsling den mekaniska verkstaden som ett bevis på hur väl Stora Kopparberg fyller sitt ansvar för sysselsättningen?

Om det här är en allvarlig situation, herr talman, om vi skall samla krafterna, då återstår en fråga – efter de många obesvarade frågor jag har ställt till herr Åsling – som jag tänker ställa nu. Det gäller den arbetsgrupp som sitter, som har hittat 50 jobb – t. o. m. det är en osäker siffra och ingen vet hur länge jobben kommer att bestå – och som skall fortsätta sitt arbete. Vilka resurser och vilka maktmedel vill herr Åsling ge gruppen? Vilket stöd får den från industridepartementet? Om vi skall samla krafterna så är det i första hand herr Åsling som skall samla sina och inte bara förebrå Stora Kopparberg utan ge arbetsgruppen någonting i händerna som kan tvinga företaget till en för hela denna bygd bättre lösning än det försökt sig på hittills.

Herr talman! Jag kan inte för min del undgå att dra slutsatser av denna debatt. Med den vaghet som herr Åsling med rätta är berömd för kommer han att klara sig länge genom att beskriva hur han arbetar med näringspolitiken. Men verkligheten kommer att hinna ifatt herr Åsling en dag, och då är det allvarligaste den ideologiska kluvenheten eller splittringen plus den doktrinära inställningen till statligt ägande, till att staten går in och tar ett medansvar och till en direkt aktiv medverkan i stålindustrins struktumvandling. Det vill de anställda, det inser stora delar av industrin själv att det krävs, men det kan herr Åsling inte förmå sig att få över sina läppar. Och det begriper jag, med tanke på den situation som han befinner sig i.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Först till herr Feldt och industriministern. De kan säkert ha rekommenderat Stora Kopparberg att inte vidta några åtgärder, men vad jag vill fråga är vilket ansvar en regering, som stöder sig på arbetarna, har för arbetarna på det här stället. Om Stora Kopparberg har gett ett löfte måste verkställande direktören för Stora Kopparberg ljuga rakt ut när han säger i TV att så är inte fallet. Då kan vi belägga honom med den lögnen.

Jag står fortfarande kvar vid den åsikten att man visste om detta, och det fanns ingen beredskap hos arbetarna på dessa platser. Det är anmärkningsvärt då vi vet vilka motståndare vi har. Det kan inte vara den gamla regeringen, det socialdemokratiska partiet, obekant hur stor-

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

finanserna har härjat med arbetstillfällena i vårt land. Det är från den utgångspunkten jag vill ställa dem till svars för den chock som drabbade Vikmanshyttans arbetare.

Herr Åsling säger sedan att man skall samla krafterna. Vilka krafter har man samlat? Jag har nyligen redovisat Stora Kopparbergs samling av krafterna för att göra någonting. De försöker att splittra och söndra på alla möjliga sätt och har hittills inte tagit något rejält initiativ för att rädda sysselsättningen i Vikmanshyttan. Det finns ingenting som är säkert, varken beträffande den mekaniska verkstaden eller att man försöker få armeringsanläggningen till Vikmanshyttan. Det är ett dåligt sätt, av dem som man säger sig tro på, att samla krafterna. Då hjälper det föga att vi sitter här och tror på dem, att samla krafterna tillsammans med dem.

Därför krävs det handling. Inser nu inte industriministern att det är omöjligt att samla krafterna tillsammans med storbolagen och storfinansen? Se t. ex. Uddeholms senaste försök att minska arbetstillfällena. Man kommer inte att ta sitt ansvar.

Jag konstaterar av den här debatten, när det gäller de frågor jag har ställt, att regeringen tydligen inte är beredd att utkräva något socialt ansvar av Stora Kopparberg. Statsrådet vägrar fortfarande att svara på frågan hur regeringen skulle handla, om Uddeholm uppträdde likadant i Söderfors som Stora Kopparberg i Vikmanshyttan.

Vi har också fått klart för oss att de många tusen jobb som skulle skapas inte var avsedda för de här järnbruksorterna, åtminstone inte för tillfället. Jag kan inte se att problemet löser sig i ett slag när storbolagen nu har vidtagit åtgärder. Vi har alltså sysselsättningssvårigheter på flera orter.

Regeringen tror tydligen på storbolagens förmåga att klara ut frågan. Jag ser därför väldigt pessimistiskt på utvecklingen, om inte stålindustrin kan lägga om till att bli mera framsynt. Enligt vad jag kan förstå av den här debatten har herr Åsling som industriminister på ett klart och tydligt sätt företrätt de självläkande krafterna – och de ger som bekant inga fler arbetstillfällen.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag tolkar herr Åslings svar på frågan, om den s. k. frysningsingen omfattade Söderfors, som ett entydigt ja, och jag är tacksam för det beskedet.

På min fråga hur industriministern bedömer Stora Kopparbergs handläggning av, låt oss kalla det försäljningen av Söderfors Bruk, svarar han att han inte tycker om den. Det är kanske industriministerns litet stillsamma och vänliga sätt att uttrycka någonting som jag hoppas skall kunna översättas med att han tycker verkligen illa om den. Jag har fattat det så.

De anställda och deras organisationer har faktiskt uppfattat Stora Kopparbergs handlande som svckfullt. Därför är det så angeläget, herr in-

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

dustriminister, att jag får ett svar på min fråga om det i den arbetsgrupp, som är tillsatt för att ta sig an Söderfors problem, också finns utrymme åt företrädare för de anställda och kommunen, så att de får ett fullvärdigt medlemskap i den. Inte minst mot bakgrund av Stora Kopparbergs handlande är detta väldigt väsentligt för de berörda människorna. Det vore värdefullt om industriministern ville ge mig ett besked – självfallet förväntar jag mig ett positivt besked – om mandatet i arbetsgruppen.

Låt mig till sist säga tack till industriministern.

På morgonen hade jag möjlighet och anledning att tacka arbetsmarknadsministern för regeringens beslut att till Fagersta AB för Österbyverken lämna ett lokaliseringsstöd, som medgav en väsentlig investering i stålgjuteriet i Österby. Det är en fråga som har varit föremål för en långvarig behandling. Den gamla regeringen hade också förutskickat att den skulle ge det här lokaliseringsstödet, om olika myndigheter tillstyrkte det, och det är vad som har skett nu. Det är vi alltså glada för.

Emellertid vill jag invända mot industriministerns syn – som också kom till uttryck vid vår uppvaktning – att det skulle vara tveklaktigt med tanke på strukturplanens uppläggning i vad gäller stålindustrin att lämna detta lokaliseringsstöd till Österby. Det gäller ju ett stålgjuteri, och som jag ser det ligger detta utanför den plan som avser framtiden för stålindustrin i övrigt.

Det är en uppfattning som delas av Metall. Och om jag har förstått industriministern rätt, var det Metalls inställning i frågan som gjorde att regeringen nu tog denna slutliga ställning till lokaliseringsstödet.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det senaste som herr Alsén sade kan tjäna som illustration till mitt svar till herr Feldt beträffande undantagen. Det är inte alltid företagen som är mest angelägna om att man går till snabb aktion, utan det är ofta representanter för kommuner, län och fack som påfordrar något undantag från det handlingsmönster som vi annars har dragit upp. Får jag också på en gång säga till herr Alsén beträffande arbetsgruppen: Facket har hela tiden varit med i denna arbetsgrupp, och jag är beredd att överväga ett mer reguljärt deltagande där – det kan jag utan vidare slå fast.

När herr Feldt säger att arbetsgruppen hittills åstadkommit bara 50 jobb i Vikmanshyttan så är det självfallet ett omdöme som får stå för hans räkning. Jag har fått andra rapporter. Jag tycker att herr Feldts attityd till denna arbetsgrupp under landshövdingens ledning och där facket är med är alltför nedlåtande. Jag tror att denna arbetsgrupp har varit till stor nytta i sammanhanget. Låt oss komma med ett omdöme när arbetsgruppen är klar med sina åtaganden. Jag tror att sista ordet om sysselsättningen i Vikmanshyttan dess bättre inte är sagt.

Sedan säger herr Feldt att den socialdemokratiska oppositionen är beredd att gå in med ett ägaransvar i svensk stålindustri. Det är ett storslaget löfte som jag förmodar kommer många aktieägare i den skakade svenska

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

stålindustrin att gnugga händerna av förtjusning.

Det intressanta är ju att herr Feldt och herr Hagberg i Borlänge här är helt överens: lösningen på problemet ligger i ett förståttligande av stålindustrin. Jag tror inte det. Det är så fantasilöst.

Jag tror att vi måste gå andra vägar. Kapitelltillskott behöver inte bara ske via aktiekapitalet. I ett avancerat industrisamhälle som vårt kan man använda andra metoder för att styra näringslivet men ändå bibehålla det enskilda ägaransvaret.

Herr Feldt förklarar att verkligheten kommer att hinna ifatt mig. Ja, det gör den. Den hinner ifatt oss alla. Är det så, herr Feldt, att verkligheten hunnit ifatt herr Feldt när det gäller Stålverk 80? Jag har ju inte fått något svar på min fråga om varför socialdemokraterna nu går ut med ett löfte om att omedelbart börja bygga Stålverk 80 om ni händelsevis vinner nästa val.

Man skall ha klart för sig att Stålverk 80 i den planering som den gamla regeringen hade innebar att egentligen alla kapitalresurser för att utveckla den svenska stålindustrin också i Mellansverige skulle ha sugits upp av en enda plats, av ett enda mycket sårbart projekt. Är herr Feldt beredd att ta konsekvenserna av dessa planer också i sin valkrets?

Detta är realiteter som måste diskuteras eftersom herr Feldt är intresserad av att veta den långsiktiga viljeinriktningen för den nuvarande regeringens politik. Vi har funnit att Stålverk 80 måste skjutas på framtiden därför att det inte finns marknadsmässiga förutsättningar nu och därför att dess anspråk på kapitalresurser skulle vara förödande för hela det svenska näringslivet i övrigt – det skulle stoppa utvecklingen inom den övriga svenska stålindustrin.

Nu ber jag herr Feldt svara mig om det är oppositionens allvarliga mening att aktualisera detta projekt på nytt på det sätt som skedde här- omveckan.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag ber om tillgift för att ännu en gång utnyttja kam- marens tålamod.

Vi har väl alla litet svårt att finna oss i ändrade roller. Jag tycker att i synnerhet herr Åsling har det. Om han hade ägnat lika mycket energi åt att svara på frågor som åt att ställa frågor till mig så hade den här debatten kanske varit mer belysande för den nuvarande rege- ringens inställning.

Nu vill han starta en stor debatt – eller i varje fall en debatt – om Norrbottens Jernverk och byggandet av Stålverk 80. Låt mig bara säga två saker. Det ena är att deklarationen från den socialdemokratiska riks- dagsgruppen innebär att vi vill ha en kontinuitet i investeringarna i Norr- botten så att man när investeringarna i NJA och i ett valsverk är färdiga övergår till det projekt som vi har kallat Stålverk 80 och som andra kallar ett metallurgiskt centrum. Exakt vilket år detta blir beror på det in- vesteringsprogram som kommer att startas av den borgerliga regeringen.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

Vi har sagt att när det är färdigt skall man sätta i gång med det som skall bli ett nytt ämnesstålverk.

Jag har varit med några år och följt de s. k. expertprognoserna för den internationella stålmarknaden. Jag har nu ännu en gång fått bekräftat hur gärna experter inom företagsområdet låter de långsiktiga prognoserna styras av dagens läge. Är det bekymmer på marknaden tenderar även de mycket långsiktiga prognoserna att stupa nedåt. Har man gott om order och verkar läget allmänt optimistiskt, tenderar prognoserna att gå upp.

Kom ihåg, herr Åsling, att detta är ingen vetenskap. I dag är det framför allt expertprognoser från de konsultinstitut som har dagens stålindustri bakom sig som påverkar herr Åsling och andra när det gäller bedömningarna av stålindustrins framtid. Det går att hitta andra experter och andra konsulter som inte är så beroende av dagens stålindustri och som gör andra bedömningar av den framtida stålmarknaden. Liksom vi för två år sedan fick mycket optimistiska expertbedömningar får vi nu mycket pessimistiska sådana. Jag tror att varken herr Åsling eller jag skall våga slå vad om hur prognoserna kommer att se ut när vi om två år frågar dessa internationella marknadsbedömare hur de då ser på stålmarknaden på 1980- och 1990-talen. Observera att vad vi diskuterar är avsättningsmöjligheterna i slutet av 1980-talet, under 1990-talet och fram till år 2000.

Vi har sagt oss att det är klart att alla som gör en så här stor investering måste ta en risk. Men det är lika stor risk att säga nej till investeringen. Då kan vi – och detta är inte en helt oréalistisk hypotes, herr Åsling – på 1980-talet vara i situationen att vi får lägga ner stålverken här i landet för att det inte finns råvaror.

Det är mot den bakgrunden som den socialdemokratiska riksdagsgruppen har deklarerat att vi är inställda på att fullfölja det program som riksdagen fattade beslut om i våras.

Till sist – och sedan skall jag hålla tyst, herr talman – sade herr Åsling att jag var nedlåtande mot landshövding Olssons arbetsgrupp. Det är jag inte alls. Jag är väl medveten om vilka svårigheter den har att arbeta mot. Vad jag har sagt är att herr Åsling – jag blir faktiskt upprörd över det när jag tänker efter – försöker krypa undan hela sitt ansvar. Ibland kastar han det på Stora Kopparberg, ibland på landshövdingen i Falun. Men själv försöker han stå utanför det självklara ansvar han och den regering han tillhör har för att denna arbetsgrupp kan arbeta effektivt.

Vad jag har begärt av herr Åsling är att han skulle förklara hur arbetsgruppen skall få möjligheter och resurser att faktiskt fullgöra det uppdrag han har gett den. Det är raka motsatsen till att vara nedlåtande mot en grupp ämbetsmän och andra som försöker att skapa jobb och klara upp en svår och besvärlig situation. Det är att ge den möjligheter att arbeta.

Herr Åslings vackra tal om Stora Kopparbergs ansvar och all den kraftsamling han kan åstadkomma under en debatt här i riksdagen hjälper ju inte arbetsgruppen ett dyft.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Arbetsgruppen har till sitt förfogande fått – och är medveten om detta – alla regionalpolitiska och lokaliseringpolitiska resurser. Detta har dessutom manifesterats genom att den för den enheten närmast ansvariga i departementet också ingår i arbetsgruppen. Arbetsgruppen kan alltså inte klaga på uppbackningen från den nuvarande regeringen. Men jag tycker nog, herr Feldt, att vad vi har hört här tidigare om er värdering av dess arbetsresultat tyder på att uppbackningen kunde vara bättre från oppositionen.

Det var en intressant deklARATION om Stålverk 80 som herr Feldt gjorde. Jag tror att det är många som väntat på ett mer precist uttryck för oppositionens intentioner när det gäller Stålverk 80. Efter det famösa uttalandet häromveckan har mycken undran spritt sig, inte minst i Norrbotten, över vad man egentligen avser. Nu finner jag att herr Feldt – och det har herr Feldt all heder av – tar avstånd från vad oppositionsledaren och min företrädare i ämbetet gått ut med i en deklARATION, där man sagt att man är beredd att börja bygga Stålverk 80 omedelbart efter det att man vunnit ett val. Herr Feldt hyfsar ekvationen på ett sätt som hedrar honom.

Men jag tycker att försöket att hänvisa till internationella prognoser är litet väl haltande. Vi är alla övertygade om att det kommer att dröja mycket lång tid innan vi har en jämvikt på den internationella stålmarknaden, och att under sådana förhållanden framhärda i en investeringsplan som saknar ekonomisk realism är verkligen att föröda resurser som behövs på annat håll.

Jag ber herr Feldt beakta att oppositionens linje att fasthålla vid Stålverk 80 gör att utvecklingsresurserna för stålindustrin i hela landet i övrigt blir obefintliga. Jag förmodar, herr Feldt, att det är ett mycket allvarligt påpekande i herr Feldts egen valkrets. Herr Feldt måste ändå vara medveten om att stålindustrins problem i dag är mycket allvarliga.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Det var ett par intressanta saker som kom fram.

Jag anklagas för fantasilöshet när det gäller nationaliserandet. Industriministern har i så fall inte lyssnat på vad jag har sagt. En nationalisering kan ge möjligheter till en annan inriktning av stålindustrin. Industriministern ser ju själv hur de privata bolagen i dag inte förmår klara situationen – ändå tror han att de skall lösa problemen.

Mer intressant var industriministerns deklARATION att Stålverk 80 inte kan byggas på grund av kapitalbrist. Detta kapital skulle sättas in i stålindustrin i övrigt. Såvitt jag förstår betyder det att den privata stålindustrin nu kommer att få ett kapitaltillskott som egentligen skulle ha gått till Stålverk 80. Det kommer att slussas in i de privata stålbolagen, framför allt i Mellansverige, samtidigt som man avvisar en nationalisering. Detta får alltså till följd en direkt subvention till de privata stålbolagen. Det var en upplysning som var ganska mycket värd i den här debatten.

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i den här långa diskussionen om situationen på stålmarknaden och inom stålindustrin. Men eftersom Norrbotten nämnts flera gånger vill jag göra det ändå.

Det som fick mig att begära ordet var industriministerns påstående att det uttalande som den socialdemokratiska riksdagsgruppen antog har oroat Norrbotten. Jag är, skulle jag vilja säga, representativ för Norrbotten, och jag vill påstå att det som oroat norrbottningarna inte är det uttalande vi antog eller den viljeinriktning vi visat, nämligen att vi kommer att stå fast vid det beslut som riksdagen fattat. Norrbottningarna är med all rätt ängsliga över att investeringskapitalet går till Syd- och Mellansverige. Det industriministern nu sade om att man inte ville satsa på stålverket därför att man inte vill dra investeringskapital till Norrbotten ger mig anledning att påminna om att fackföreningens företrädare vid industriministerns besök i Norrbotten inte fick något tillfredsställande svar på de frågor som då ställdes bl. a. om investeringarna i valsverket och stålverket.

Jag har velat föra till kammarens protokoll att man i Norrbotten är orolig för två saker – dels för att den borgerliga regeringen kommer att misshushålla med och undergräva landets ekonomi så att det inte kommer att finnas tillräckligt med investeringskapital, dels för att man styr investeringskapitalet till andra orter och låter de fria marknadskrafterna styra utvecklingen.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Får jag avslutningsvis i denna debatt bara konstatera att fru Berglund måste ha missuppfattat mig ganska kapittalt i det här sammanhanget. Vad jag har sagt är att det i nuvarande marknadsläge skulle få fördömande konsekvenser för kapitaltillgången i hela det svenska näringslivet om man lade resurser i storleksordningen 10 miljarder, som var det sista budet från den gamla regeringen, i ett Stålverk 80. Det skulle omöjliggöra räddningsaktioner i den befintliga stålindustrin i Syd- och Mellansverige. Jag sade detta närmast med tanke på herr Feldts argumentering.

Mitt sammanträffande med fackföreningsrepresentanterna i Norrbotten gav f. ö. vid handen att de var helt införstådda med den nuvarande regeringens aktionsprogram beträffande Norrbotten. Jag har deklarerat att det kommer att läggas fram en proposition med förslag på ett kapitaltillskott för ekonomisk rekonstruktion av NJA på 1 800 milj. kr. i ett företag med en balansomslutning på drygt 1 miljard. Det anger väl om något dimensionen av vår vilja att säkra den industriella utvecklingen i Norrbotten. Ingen är ju betjänt av att den industriella utvecklingen sker på ett ekonomiskt oralistiskt sätt. Vi måste i stället styra över de resurser som skulle ha satsats på Stålverk 80 till andra utvecklingsprojekt i Norrbotten, till verkstadsindustrin och till andra delar av näringslivet, för vi skall säkra sysselsättningen i Norrbotten – det

är vår klara målsättning. Fru Berglund måste komma ihåg att det är mycket dyrt att skaffa sysselsättning i moderna stålverk; det kräver enorma resurser per sysselsatt. Det finns bättre sätt att säkra sysselsättningen i Norrbotten under de närmaste åren, till dess vi sett hur marknadsutvecklingen för stålindustrin gestaltar sig.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Det finns utrymme för verkstadsindustrin, och det finns behov av sysselsättning förutom den som skulle ges i det planerade stålverket och i det planerade valsverket. Det finns i dagens läge utrymme för och behov av utökade insatser om vi skall kunna behålla sysselsättningen i länet och även lå del av de 400 000 nya jobb som centern har gått ut med.

Vad vi är ängsliga och oroliga för är att de fria marknadskrafterna och det privata kapitalet får bestämma och styra utvecklingen. I dagens diskussion har herr Åsling inte på ett tillfredsställande sätt talat om vilka det är som skall ha hand om den samordning vi här diskuterat. Är det de privata kapitalintressena som skall ha hand om samordningen, då vet vi var investeringskapitalet hamnar.

Det är denna oro vi känner i Norrbotten. Och mot bakgrund av alla de löften som centern har gått ut med i valrörelsen – där man delvis fått stöd från de andra borgerliga partierna i vårt län – vill jag lägga herr industriministern varmt om hjärtat att tänka på att det finns utrymme inte enbart för stålverket utan också för verkstadsindustrin och för många andra sysselsättningar. Det är viktigt att den råvara som finns förädlas i Norrbotten, där vi också har arbetskraft.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren att på föredragningslistan återstående interpellationer skulle besvaras vid ett senare sammanträde.

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1976/77:60–63.

§ 11 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1976/77:15 med anledning av motioner om den enskildes rättssäkerhet i förvaltningen m. m.

1976/77:16 med anledning av propositionen 1976/77:39 om följdlagstiftning med anledning av nya regler i regeringsformen om medborgerliga fri- och rättigheter

1976/77:17 med anledning av framställningen 1976/77:4 från Nordiska rådets svenska delegation om ändring i delegationens reglemente

Nr 43

Fredagen den  
10 december 1976

*Om åtgärder för att  
säkra sysselsätt-  
ningen inom  
järn- och stålindu-  
strin, m. m.*

1976/77:18 med anledning av propositionen 1976/77:43 om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Finansutskottets betänkanden

1976/77:4 med anledning av propositionen 1976/77:30 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) jämte motioner  
1976/77:5 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser vissa delar av finansdepartementets verksamhetsområde

Skatteutskottets betänkanden

1976/77:9 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, i vad avser investeringsstimulanser för näringslivets maskininvesteringar, jämte motion  
1976/77:10 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till stadsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser organisationen för den centrala datordriften i det nya ADB-systemet för folkbokföring och beskattning  
1976/77:11 med anledning av propositionen 1976/77:42 om sänkning av den statliga inkomstskatten, m. m. jämte motioner

Lagutskottets betänkanden

1976/77:4 med anledning av motion om inteckning i fiskebåt  
1976/77:9 med anledning av motion om viss översyn av tomträttsinstitutet  
1976/77:11 med anledning av propositionen 1975/76:210 om ändring i konkurslagen (1921:225) m. m. jämte motion  
1976/77:12 med anledning av propositionen 1976/77:18 om ändring i bokföringslagen (1976:125) och aktiebolagslagen (1975:1385), m. m.  
1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:32 om ändring i ärvdabalken, m. m.  
1976/77:14 med anledning av propositionen 1976/77:6 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1963:158) om ersättning för skada i följd av atomfartygs drift

Försvarsutskottets betänkande

1976/77:5 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:44 om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m. jämte motioner

Socialutskottets betänkanden

1976/77:18 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde jämte motion

1976/77:19 med anledning av propositionen 1976/77:38 med förslag till lag om ändring i lagen (1963:114) om semester

1976/77:20 med anledning av proposition 1976/77:35 om fortsatt stöd till arbetsmiljöförbättringar

Kulturutskottets betänkanden

1976/77:25 med anledning av motion om åtgärder för förbättring av barns och ungdoms fysiska kondition, m. m.

1976/77:26 med anledning av propositionen 1976/77:23 med förslag till lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1976/77:27 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller kulturändamål

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:9 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till stadsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller skolväsendet m. m.

Näringsutskottets betänkande

1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1976/77:10 med anledning av propositionen 1976/77:37 om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd jämte motion

1976/77:11 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, såvitt propositionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet

Civilutskottets betänkanden

1976/77:4 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller kommundepartementets verksamhetsområde

1976/77:5 med anledning av propositionen 1976/77:46 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

Fredagen den  
10 december 1976

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om  
frågor* den 10 december

**1976/77:156** av fru *Håkansson* (fp) till herr försvarsministern om tidpunkten för genomförande av viss beställning för marinen:

Enligt budgetpropositionen 1975/76:100 bil. 6 räknas med en beställning av marinen till Karlskronavarvet på nio minjaktfartyg under budgetåret 1976/77.

Nu aviseras ÖB en senareläggning av denna beställning.

Karlskronavarvet har sedan 1970 bedrivit ett omfattande projekterings- och konstruktionsarbete på detta område.

En senareläggning av beställningen kommer att medföra mycket stora problem för Karlskronavarvet och sysselsättningen i Karlskrona.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till herr försvarsministern:

Är försvarsministern beredd att medverka till att beställningen av de nio minjaktfartygen kan genomföras under budgetåret 1976/77?

**1976/77:157** av herr *Gahrton* (fp) till herr statsministern om pensionärernas medverkan i överläggningar om den ekonomiska politiken:

I regeringsförklaringen utlovar regeringen överläggningar med "löntagarnas och näringslivets organisationer" om den ekonomiska politiken. Men en av de största befolkningsgrupperna – och i många fall den konsumtionssvagaste – är varken löntagare eller näringsliv. Jag tänker på pensionärerna. Mot den bakgrunden vill jag fråga herr statsministern:

I vilka former avser regeringen att låta pensionärerna medverka i fördelningen av det samlade produktionsresultatet?

§ 13 Kammarén åtskildes kl. 15.02.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

*/Solveig Gemert*

## Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

1976/77:43

### Fredagen den 10 december

Herr Ahlmark, arbetsmarknadsminister 3, 4, 5, 15, 19, 28

” Alsén (s) 6, 13, 14, 18, 81, 89

Fru Berglund (s) 94, 95

Herr Börjesson i Falköping (c) 44, 57

Fru Ekelund (c) 35, 37

Herr Feldt (s) 67, 77, 79, 83, 87, 91

” Fridolfsson (m) 48

” Gahrton (fp) 3, 4

” Gustavsson, socialminister 32, 36, 37

” Gustavsson i Eskilstuna (s) 72, 76

” Hagberg i Borlänge (vpk) 62, 76, 80, 84, 88, 93

” Hjorth (s) 14

Fru Kristensson (m) 52

” Lantz (vpk) 34, 36, 37, 55

Herr Romanus, justitieminister 38, 57

” Romanus (fp) 24, 27

” Sellgren (fp) 40

” Svensson i Malmö (vpk) 20, 26, 30, 58

” Ullenhag (fp) 11, 14

” Åsling, industriminister 60, 73, 78, 80, 86, 90, 93, 94

